

Фимка Гогова - Михајлова

РОДНИНИ

И

СУДБИНИ

Издавач:

ЛУБ „Благој Јанков - Мучето“ - Струмица

За издавачот:

Тања Гошева

Рецензент:

Иван Котев

Лектор:

Васка Кирова

Дизајн на корица и компјутерска обработка:

Кирил Гуцев

Печати:

„КИ-АЛ Принт“ - Струмица

Тираж:

700 примероци

CIP - Каталогизација во публикација

**Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”,
Скопје**

929.52

ГОГОВА - Михајлова, Фимка

**Роднини и судбини / Фимка Гогова - Михајлова. - Струмица : ЈУ
Библиотека “Благој Јанков Мучето”, 2016.- 123 стр. : фотограф.; 21см**

**Слово за родословот : краток осврт кон книгата Роднини и судбини од
Фимка Гогова - Михајлова / Иван Котев: стр. 7-14. - Слика 1. белешка
за авторката: стр. 123**

1SBTM 978-9989-177-52-1

I. Михајлова, Фимка Гогова - види Гогова - Михајлова, Фимка

а) Генеалогичка - Фамилијарни стебла

COB1SS.MK-III 101402634

Фимка Гогова - Михајлова

РОДНИНИ И СУДБИНИ

Струмица, 2016

Книгата им ја посветувам на сите родени , на оние коишто починале и на оние коишто подоцна ќе се родат и ќе го носат генетскиот код на мојот дедо Васи и баба Јордана.

Фимка

*Голема благодарност до мојата братучетка Виолета
Сандева од Луксембург и мојот внук Илија Сандев,
за нивниот скроман финансиски прилог за издавањето на
оваа книга.*

Краток осврт кон книгата Роднини и судбини
од Фимка Гогова - Михајлова

Роднини и судбини е втора книга на Фимка Гогова - Михајлова . Нејзината прва книга Ванѓа и јас (Струмица , 2014) доживеа голем успех и нејзиниот тираж беше двапати дополнуван .

Роднини и судбини е своевидна монографија на семејството на авторката. Таа во оваа книга опфаќа период од околу 130 години и прави еден вешт пресек на времето , местата , околностите и процесите што се случувале во тој временски период . И веднаш да кажеме , доста умешно и впечатливо . Тоа не е монографија во класичната смисла на зборот , туку приказна раскажана на еден посебен начин , едно посебно книжевно видување на работите , та сме во недоумица дали читаме биографски роман или романизирана биографија .

По елоквентниот увод во проблематиката што ќе ја третира , авторката преминува на содржината . Приказната започнува со далечната 1886 година , во селото Владаа , убаво и едно од поголемите села во Кукушко , со раѓањето на дедото по мајка на авторката . Фимка Гогова - Михајлова не ја пропушта можноста да се осврне и на описот не само на селото , туку и на односите на селаните меѓу себе , на духовните и просветните _ прилики , начинот на животот , обичаите , облеката ... Чиста етнологија :

Училиштето, варосано во бело , било полно со деца . Родителите повеќе ги праќале на училиште маишките , отколку женските деца . Девојчињата како да биле предодредени да помагаат на мајките во домашните работи , во полето и околу подготвувањето на нивните чеизи. Шарените момински ковчези постепено се полнеле со волнени килими ,

шарени перници , везени и плетени чаршафи и секакви рачно изработени парчиња за домаќинството.

Од тенкото платно што го ткаеле на разбоите се шиела долната облека за момчето и невестата извезени со најубавите македонски везови . Додека девојките да стасат за мажење, ковчезите требало да бидат полни.

Фимка Гогова - Михајлова умее со зборовите . Со нејзината творечка имагинација и разум , таа нè воведува во еден одамна исчезнат , а толку близок свет , за радостите на животот и трагедиите што следуваат ; за стоичкото поднесување

на судбината , збор со кој авторката и го започнува своето раскажување : *Судбина била ! - најчесто употребуваниот израз кога сакаме да раскажеме за нечиј живот во кој е испреплетено и доброто и лошото , некаде едното , некаде другото , помалку или повеќе , но секогаш двете заедно .*

Многу страници од оваа книга се посветени на тешката историја на Македонија , а во тој контекст и на Македонците од Егејска Македонија коишто доживееја невидена Голгота. Само духовно нескршлив и со верба исполнет народ можел да ги проживее не само физичките , туку и психичките тортури на кои биле изложени нашите браќа од другата страна на Беласица.

Окосница (рамка) на книгата е судбината на Васил Терзиев , дедо на авторката . Многу интересна и силна личност околу којашто се движат сите останати учесници во оваа животна драма . *Семејството Терзиеви било едно од добротоечките во селото . Како и другите во тоа време , и тие имале повеќе деца , маишки и женски . Еден од нивните синови е и мојот дедо Васил . По природа тивко и смирено дете , со среден раст со убава кадрава коса и сини очи . Во училиштето бил забележан како интелигентно и трудољубиво дете . Приказната за Васил Терзиев е интересна и може да се чита повеќеслојно . Војните, како Балканските , така и Првата светска војна ја изораа не само Македонија , туку и душата на Македонецот .* **Стотици илјади**

прогонети од родните огништа , оставени сами на себе , само со најнеопходните работи , а понекогаш и без тоа , нашите луѓе со оган и меч беа протерувани од родната стреа , нивните куќи и села запалени , прекрстени , изорани . Се распрснале низ другите делови од Македонија . Дел отишле во Бугарија , а дел во тогашното Кралство Југославија . Дејството на книгата се пренесува во Струмица и Струмичко , а подоцна и во некои градови во Србија и Бугарија .

Оваа своевидна книга обилува со личности коишто се толку пластично опишани , што ни се чини дека ги гледаме . Покрај Васил , рамнозначно стои и ликот на неговата несреќна

,
но силна жена Јорданка којашто прераснува во лик од големите романи . Таа ја имала судбината да го сретне младиот учител на еден од бројните празници или во неделен ден кога цело село се радувало на животот и празнувало , а девојките , ергените и младите невести , облечени во народни носии , исткаени и извезени од нивните вредни раце , го развивале орото и ја разубавувале глетката ... Еден ден , на едно такво оро , очите на мојот дедо застанале на лицето на девојката којшто подолго време ја загледувал . Девојката , облечена во традиционална селска носија , скромна и срамежлива , кон него не можела ниту погледот да го упати .

Таа девојка била мојата баба Јорданка , една од петте сестри и двајца браќа во нивното семејство . Убава , кротка , вредна , вешта да ги работи сите работи во куќата , била посакувана за снаа во повеќе семејства од селото .

По само неколку години среден и среќен брачен живот , таа , при жив маж , останала сама со децата и се борела со немаштијата за да преживее .

Фимка Гогова - Михајлова умешно ги следи судбините на нејзините роднини и , без влакно на јазикот , зборува за нивните маани и доблести . Таа е и строг критичар , но и загрижена роднина која на своите најблиски им го пожелува

----- Фимка Гогова - Михајлова -----

најубавото . Личностите се реални , со име и презиме и за нив нема ништо измислено и додадено , освен , по нешто , можеби , недоречено , од разбирливи причини .

Меѓу тие и толку личности , авторката го слика и својот животопис . Ја следи својата животна патека од раѓањето во виорот на Втората светска војна до денес ; патека исполнета со радости и таги , со љубов и копнежи , со смрт и раѓање нови животи ... даден е опис на сите случувања и личности поврзани со нејзиниот живот . Таа сега е во напредната возраст , но е полна со енергија и е многу приврзана за семејството . Минатата година славеше 40 - годишнина од бракот со Коце , интелектуалец и човек со широк светоглед , мирен , сталожен и дружељубив . Во сите тие околности , животот си тече по својот судбински одреден тек . Умешно се опишани и ликовите на родителите на авторката , соседите , роднините и пријателите . Таа умее со неколку збора , како вешт сликар , да ни го долови ликовите не само како појави , туку и го слика и нивниот внатрешен свет , нивните карактери , навик и чувства . Зборувајќи за баба си која била сама и морала да внимава на многу нешта , се грижела и за женидбата на ќерка си . Даден е убав опис на тие настојувања на баба Јорданка : *Подолго време вниманието и го привлекувало едно стројно момче за кое мислела дека многу би и одговарало на мојата мајка којашто била убава девојка со долги плетенки , нежна по природа и со зелени очи ... Еден ден таа и го покажала на мајка ми , а таа не можела да и признае дека подолго време срцето и гори токму за него .*

Во еден мал соврт нема можност да се задржиме на сите ликови , но заслужува да се одбележи ликот на вујкото Илија , несреќното момче коешто ја имало таа судбина да го преживее не само детството , туку и целиот свој живот без топлата мајчинска љубов што , секако , оставило длабоки траги не само во душевниот , туку и во сеопштиот развој на овој извонреден човек . Пробивајќи се , во буквална смисла на зборот , сам низ

животот , тој доживувал и подеми и падови , но секогаш умеел повторно да се дигне и да продолжи низ животот . Потресна , но и возвишена е епската средба на Илија со неговата мајка којашто не ја видел од оној миг , кога како дете бил оттргнат од нејзината прегратка . Само еден мал исечок :

- *Добра вечер , мајко ! - ѝ вели тој ма баба ми. Можам ли оваа вечер да преслијам кај вас ?*

Баба ми го гледала изненадено . Младиот господин не и личел на човек којшто нема каде да пресие .

- *А бе синко , ние сме сиромашни , не можеме да те пречекаме како што треба , но ако нема каде да пресиеш , добредојден си !*

Го гледа , ѝ личи на туѓинец , а и не зборува нашински , македонски .

- *Од каде си ти , синко ? Што мака те донесе во нашиот град ?*

Вујко , ми ја гледал и си мислел : дваесет години копнежи ... и го очекувам овој миг .

- *Јас сум ти , мајко , од Белград !*

Кога го слушнала зборот БЕЛГРАД , баба ми ни во сон не помислила дека , можеби , тој е нејзиниот син .

- *Е , е , е .... синко , синко ...! И јас имам еден изгубен син , Илија , во Белград ... Дваесет години не знам ништо за него - дали е жив и здрав !?*

Вујко ми се доближил кон баба ми :

- *Јас сум ти , мајко, твојот изгубен син Илија !*

Може ли поубаво да се опише ?

И во оваа , како во претходната книга , авторката значително внимание посветила на ликот на пророчицата Ванѓа , личност од планетарни размери којашто секој ден станува сè попопуларна и е предмет на изучување од повеќе аспекти . Таа со тетка Ванѓе , како што ја нарекува , има многу блиски и срдечни односи . Во извесна смисла , некои случки од оваа

книга се преповторуваат , но тоа е потреба заради карактерот на оваа убава монографија .

Книгата обилува со убави размислувања за животот , љубовта , судбината , среќата ... Ќе сретнеме искази што го заслужуваат нашето внимание . Така , на едно место , зборувајќи за љубовта , Фимка Гогова - Михајлова ќе напише : *Љубовта не се добива на послужавник , таа се заслужува со многу отстапувања , толеранција и разбирање ; таа се раѓа и умира . Често сами сме виновни за смртта на нашата љубов . Само чистата и искрена љубов што треба да зрачи од нас , ни го исполнува срцето и не прави среќни . Кога ќе замине од овој свет , ништо нема да понесеме со нас , само љубовта и добрината што безусловно сме ги делеле , остануваат да нè красат . Тие се единствениот багаж и наш придружник по патот до вечноста .* (Морам да се потпирам на цитати , оти за книгата , најдобро зборува самата книга !)

На страниците од оваа убава монографија многу од повозрасните струмичани ќе се сретнат со познати и драги личности , со веќе заборавени или сосема изменети места , со еден начин на живот кој полека , но бесповратно исчезнува . Таа ја спомнува некогашната чаршија што ја нарекува ... *душа на градот* .

Во *Роднини и судбини* има и етнологија и фолкор , и политика и историја . Авторката спомнува редица фамилии од кои , некои веќе се иселени надвор од Струмица , а голем дел од личностите повеќе не се меѓу нас . Така , *душата на градот е полна со разни ... дуќани и дуќанчиња за текстил , галантерија , слаткарници во кои се правеше и продаваше сладолед и најубавата боза со сода-вода без која не поминуваше неделниот ручек . Киселото млеко се продаваше од големи тенџериња и , кога го купувавме , обично за вечера , ни го мереа на вага и го ставаа во наши садови , обично по килограм - нешто повеќе , нешто помалку , а тоа , потфатено , како да е сирење . Имаше*

занаетчиски дуќани — бербери , кондураџии , шивачи , а за нас , децата , најпримамлив беше дуќанот на семејството Шеќерџиеви каде што се изработуваа најубавите шарени бонбончиња , чибуџи , зашеќерени јаболка и бели бонбони за свадби ... Поубаво не може да се каже !

Пишувана со еден сочен , разбирлив и нам близок јазик , едноставен и читлив , книгата Роднини и судбини ќе остави длабоки траги во нашата свест и ќе се вгнезди во нашата меморија . Историските настани што ни се блиски на сите и ги знаеме од историјата или од кажувања , личностите и судбините што авторката толку умешно ни ги доближува , ја прават оваа книга да ја почувствуваме како своја . Таа се чита не како монографија оптоварена со сувопарни табеларни или други податоци , туку како литературно дело со забележителни квалитети .

На крајот од книгата , како посебен дел , но органски поврзан со содржината на ова дело , се дадени девет сонови што авторката ги сонила и што имаат органска поврзаност со содржината од книгата . На еден начин , тие дополнуваат нешто што останало недоискажано , нешто што не може да се каже со зборови . За тоа нема да се задржам подолго на овој дел од книгата , туку судот ќе му го препуштам на добронамерниот читател .

Фимка Гогова - Михајлова лично нема книжевни претензии , ама тоа што го напиша и што допрва го пишува ја вбројува меѓу книжевните творци од Македонија и Струмица посебно . Таа е реална и искрена личност . Нејзините тематски определби извираат од животот и се одраз на тој живот . Ништо нема измислено , но кажаното е многу убаво и вешто обликувано , вткаено во текст што се чита со задоволство , да не речам, со восхит .

Употребата на народната лексика , поговорки и пословици , на текстот му дава посебна свежина и убавина . На

----- Фимка Гогова - Михајлова -----

едно место ќе каже : *Ете , таков е животот - во едниот џеб ти става , од другиот ти зема . Ќе сретнеме и редови полни со поетика : Некоје време исплашено наслушнував , но не чув ништо , освен тишината ... Прекрасно !*

Ова свое навидум мало , но во суштина големо дело , авторката го завршува со една универзална порака што , заради автентичноста на исказот , ќе ја цитирам :

Драг читателу , продолжи да чекориш ! Навикни се на болката , таа ќе биде твој вечен придружник додека ја газии оваа земја . И , не заборавај да уживааш во ситните радости , зашто големата среќа , речиси , и не доаѓа .

Оваа книга е автентичен документ за еден период од 130 години . Иако гледан со диоптрите на авторката , многу работи се кажани онака , како што се случувале во реалноста . Можеме да ја читаме дијахроно - и како монографија и како повест на една фамилија и како роман ... Јасниот и разбирлив стил , јазикот и искреното и ненаметливо раскажување ја прават оваа книга достојна да се вброи во богатиот фонд на македонската книжевност , па затоа најтопло ја препорачувам за печатење .

Иван Котев

----- — Роднини и судбини -----

Судбина била ! - најчесто употребуваниот израз кога сакаме да раскажеме за нечиј живот во кој е испреплетено и доброто и лошото , некаде едното , некаде другото , помалку или повеќе , но секогаш двете заедно .

Идејата да ги раскажам животните истории на моите најблиски , во мене созреваше повеќе години . Првичната инспирација започна од неверојатната животна приказна што ја слушав уште како мала од мојата мајка . Таа ми раскажуваше за тешката судбина на нејзините родители .

Колку и да паметиме и да ги пренесуваме од колено на колено приказните за нашите дедовци и прадедовци , сепак нешто ќе заборавиме , ќе избледнеат сеќавањата , ќе се искривоколчат во текот на времето . Поради тоа , јас ќе се обидам преку пишуваниот збор да ги оставам спомените на сегашните и идните генерации . Не знам што ќе им оставиме во наследство на петтата генерација , на нашите внуци . Зборовите на тетка Ванѓа , познатата светска пророчица , не се многу оптимистички . Таа многу сериозно не опоменува : „ Внимавајте што правите во животот , зашто сè се плаќа , како кириите на куќите ! Ако не стигне сторителот на гревот , ќе плаќаат неговите потомци до седмо колено . Човекот се раѓа со својата судбина !“ Така зборуваше и опоменуваше таа .

Големите нешта во животот на човекот му се предодредени , но преку слободната волја што ни е дадена од Бога , имаме право на избор - кому ќе му служиме , на доброто или на лошото . Никој не е роден само за среќа на оваа земја, Бог бара трпение од нас . Нашите одлуки и постапки ќе одлучуваат за квалитетот на нашиот живот и животот на нашите поколенија . Тешкотиите во животот се средство за прочистување на духот , а тоа нè прави потрпеливи и посмирени .

Секој ден да си спомнеме на молитвата :

„ Господи дај ми сила да ги прифатам нештата кои не можам да ги променам ;

Храброст да ги променам нештата кои можам да ги променам и мудрост да ги разликувам”.

Секогаш да бидеме скромни во нашите желби и да не бараме секој ден да бидеме целосно среќни , туку да си дозволиме и малите нешта да ни го исполнат животот со радост и среќа :

Да се радуваме на тоа што го имаме и да не страдаме за тоа што го немаме ;

Секој сака да живее на врвот на планината , без да размисли дека среќата е по патот кон врвот .

Со првите направени чекори , започнува и нашето прво паѓање и станување и тоа ќе нè следи до крајот на животот . Патот е нерамен , лизгав и затоа понекогаш се подлизнуваме , паѓаме и повторно продолжуваме . До каде ќе се искачине зависи од Божјата и нашата волја и вербата во самите себе .

Вербата и надежта треба да бидат наши водилки низ животот и затоа се вели дека тие последни умираат .

Кога би можела големото тркало на животот да го вратам назад , не знам дали нешто би можела да променам , но ако тоа е можно , многу чекори и одлуки би биле поинакви . Во едно сум сигурна — пак би го избрала белиот мантил , но овој пат како лекар .

Се надевам дека Бог , во некој нареден живот , ќе ми ја исполни таа желба .

Големата желба за читање и начинот на кој умеам да го пренесам тоа на другите , ми дава за право да помислам дека би била и добра професорка . Кој знае ! ? Можеби го носам генот од мојот дедо по мајка , кој целиот свој работен век беше учител .

Дедо ми , Васил Терзиев , е роден во 1886 година во село Владаа , Егејска Македонија , едно од поголемите населени места во Кукушко . Наликувало на мало гратче , зашто и животот на луѓето преку нивното секојдневие бил повеќе градски , отколку селски .

Училиштето , варосано во бело , било полно со деца . Родителите повеќе ги праќале на училиште машките , отколку женските деца . Девојчињата како да биле предодредени да помагаат на мајките во домашните работи , во полето и околу подготвувањето на нивните чеизи . Шарените момински ковчези постепено се полнеле со волнени килими , шарени перници , везени и плетени чаршафи и секакви рачно изработени парчиња за домаќинството .

Од тенкото платно што го ткаеле на разбоите се шиела долната облека за момчето и невестата извезени со најубавите македонски везови . Додека девојките да стасат за мажење , ковчезите требало да бидат полни .

Семејството Терзиеви било едно од добротоечките во селото . Како и другите во тоа време , и тие имале повеќе деца , машки и женски . Еден од нивните синови е и мојот дедо Васил . По природа тивко и смирено дете , со среден раст , со убава кадрава коса и сини очи . Во училиштето бил забележан како интелигентно и трудољубиво дете . Учителот постојано го потсетувал неговиот татко , по завршувањето на основното училиште да го испрати на школување во Солун . Тој имал голема желба еден ден да стане учител и да се врати и да учителствува во родното место .

По завршувањето на основното образование , го запишале во Егзархиската гимназија во Солун , по чиешто завршување можел да биде учител или свештеник . Четирите години поминати во Солун придонеле да се оформи во момче со напреден дух . Можел да се определи за една од двете професии . Тој избрал да биде учител , професија на која го посветил целиот работен век , па и животот .

Кога ја завршил Гимназијата , на Балканот започнале воените немири . Македонците од егејскиот дел на Македонија масовно ги напуштале родните огништа . Бегале и се населувале во пиринскиот и вардарскиот дел од Македонија .

----- Фимка Гогова - Михајлова -----

Една од сестрите со својот сопруг се населиле во Дојран ; другата , којашто била мажена за свештеник , дошла во селото Свидовица , Струмичко , заедно со еден од браќата .

Останатите останале во Пиринска Македонија .

Долги години се допишував со братучетка ми Дафинка која беше лекар - интернист и живееше во Бургас . Таа беше внука на дедо ми од сестра .

Во 1910 година дедо ми бил назначен за учител во село Јаково , Петричко , Република Бугарија . Тоа е планинско село помеѓу градовите Петрич и Сандански . Во тоа време селото броело над двесте куќи .

Млад и образован , тешко му било да се навикне на животот во тоа планинско село . Месното население било ангажирано со своите секојдневни обрски . Не им останувало време за некое посебно дружење , освен во неделите и празниците .

Во неделите наутро се одело во црква , а попладне , на сред село , младите се собирале на оро . Кога ќе засвиреле зурлите и кога ќе удреле тапаните , од секоја куќа излегувале и млади и стари : Ороводецот го започнувал оротото , а старите поседнувале наоколу .

Момите , ергените и младите невести , облечени во народни носии , исткаени и извезени од нивните вредни рац е, го развивале' оротото и ја разубавувале глетката. Девојките не смееле да се фатат до непознати момчиња . Смееле само до брат , братучед или друг близок . Ако момчето не е роднина и е непознато , на девојката ѝ подавало крпче и таа се фаќала до него , никако директно за раката .

Наседнати наоколу , бабите , дедовците , мајките и татковците со задоволство ги гледале своите деца како го вијат оротото . Многу погледи се среќавале , многу ишарети си давале и многу од девојките за снаи се избирале .

Еден ден , на едно такво оро , очите на мој от дедо застанале

на лицето на девојката која подолго време ја загледувал . Девојката , облечена во традиционална селска носија , скромна и срамежлива , кон него не можела ниту погледот да го упати . Тој таму бил туѓинец , згора на тоа и учител . На такво момче не можело многу да му се верува .

Таа девојка била мојата баба Јорданка , една од петте сестри и двајца браќа во нивното семејство . Убава , кротка , вредна , вешта да ги работи сите работи во куќата, била посакувана за снаа во повеќе семејства од селото .

Дедо ми , облечен во градска облека , импонирал со својата појава . Џебниот часовник постојано му бил закачен на синцирчето на елекот под палтото од костумот . Многу од девојките во селото го сакале , копнееле да бидат избранички на неговото срце , но тие биле само пусти и неостварливи желби .

Наближувал крајот на учебната година и дедо ми морал да се врати кај своето семејство . Еден ден собрал сили и се упатил кон куќата на својата избраничка со намера да ја побара за невеста . После вообичаените поздрави , се преминало на суштината на посетата . Додека дедо ми објаснувал која е целта и намерата на неговата посета , двајцата браќа на баба ми го пресретнале :

- Немаме сестра која би ја омажиле за учител ! Вие сте како мачките коишто постојано ги селат мачињата од едно место на друго . Оваа година си овде , в година којзнае каде ќе те испратат и така не можете никаде да се задомите .

Дедо ми заминал разочаран , иако одбивањето не сакал да го прифати како пораз . Семејството на баба ми се ослободило , мислејќи дека повторно нема да се врати со истото барање .

Летото брзо поминало и училишниот двор се исполнил со детска игра и смеа , а меѓу нив и учителот подготвен повторно да си ја испроба среќата .

Баба ми цело лето имала голем душевен немир . Срцето ѝ треперело и со нетрпение и возбуда го очекувала септември и

враќањето на учителот на кого сè почесто мислела , но длабоко криејќи во себе .

Дедо ми , притиснат од осаменоста и меракот по девојката , еден ден се охрабрил и повторно затропал на вратата кај саканата девојка . Овој пат браќата на баба ми ја прифатиле неговата понуда и одлучиле да му ја дадат сестра си за невеста . Дедо ми бил многу среќен и набргу заминал за Солун од каде ѝ купил градска облека , чевли и се што е потребно за неговата сакана . Тој сакал таа да биде достојна како сопруга на учител . Баба ми по првпат во животот во рацете држела толку убави работи , па не можела да се изнарадува .

Кога во неделите и празничните денови излегувале на оротото

и сите
мојата баба се разликувала од сите други девојки и невести

погледи биле упатувани кон неа .

Зимскиот распуст дедо ми го поминал кај своето семејство . Кога се вратил , ја затекнал баба ми излезна на оротото облечена во својата селска облека . Веројатно нешто ја повредило и не ги облекла неговите алишта . Дедо ми се фатил до неа на оротото и ја прашал :

- Зошто ма , Јорданке не ги облечеш алиштата што јас ти ги купив , та и моето срце да расцути како сливите во пролет ?

Многу пати ја имав задевано баба :

- Ајде бабо , кажи што ти кажа дедо за расцветаните сливи !

Таа ќе ме погледнеше и ќе рече :

- Е , е , е , чедо ! Младоста е секогаш иста и да знаеш , човечкото срце никогаш не старее .

Никако не можев да ја разберам филозофијата на баба ми , но денеска , на овие години , на кои беше и таа кога ми раскажуваше , потполно ја разбираам , зашто , по сè изгледа , и моето срце не остарело .

Летото направиле свадба , а од септември дедо ми добил преместување во село Свидовица , Струмичко .

Денеска Свидовица е мало село, но тогаш било големо и убаво , за подоцна да биде целосно разрушено и запалено .

Во училишниот двор за учителот имало куќа со бавча каде баба ми садела по нешто за јадење . Чувале кокошки од кои добивале јајца , една-две кози за млеко и млечни производи , едно прасе и така го започнале идиличниот живот на двајца млади домаќини . Од селото добиле дел обработлива земја и измеќар да ја работи . Попот во селото бил оженет за сестра на дедо ми . Во тоа време попот и учителот биле најважните личности во селото . Според кажувањето на баба ми , живееле многу добро . Таму им се родило и првото дете , синот Илија .

Дедо ми по природа бил кроток човек . Баба ми раскажуваше дека никогаш не го подигнал гласот . Според баба ми , имал една мана често потпаѓал под туѓи влијанија и ги слушал другите што ќе му кажат , а не тој самиот што ќе одлучи .

По три години работа во с. Свидовица , бил преместен за учител во планинското село Стиник . Во право биле браќата на баба ми ! Започнало селењето .

Денеска , кога го пишувам ова , не знам што има останато од селото Стиник . Знаам дека голем дел од месното население се преселило во рамничарските села или во села поблиски до комуникациите .

Во тоа време , во 1915 година , селото броело над двесте куќи . Баба ми со големо задоволство ми раскажуваше колку убав живот имале таму . Живееле во куќата на некој богат селанец . Го опишувале како многу убав , крупен и мудар човек . Се викал Трендафил . Нивното пријателство продолжи многу години , по моето сеќавање . Неговите деца и внуци нè посетуваа долго време . Двајца од неговите внуци учеа гимназија и живееја кај баба ми . Едниот од нив завршил Воена академија , а другиот станал учител .

Во селото имало многу богати луѓе . Чувале и добиток .

Сточарството било главно занимање . Го правеле најубавото сирење . Секое семејство имало колиба во планината каде што ја чувале стоката и го правеле сирењето . Таму им биле и нивите на кои саделе житни растенија и компир . Така си ги викале тие , но тоа биле куќи со визби , на катот имало соби за живеење . Поголемиот дел од времето селаните го поминувале во колибите . Во селото доаѓале за празниците и преку зимата . Дома останувале постарите и децата кои оделе на училиште .

Во 1916 година им се родило второто дете , девојче , кому му дале име Кристина , мојата мајка .

Овде останале пет-шест години , а за тоа време се родило уште едно девојче , Зорка . Со поделбата на Македонија , ние стануваме српска , Вардарска Бановина , а со тоа се затвора границата со Бугарија . Баба ми ги прекинува сите контакти со нејзиното семејство , не по нејзина вина .

Двајцата помислувале да бараат преместување во пониските села , затоа што селото Стиник е длабоко во планината и е изолирано од останатиот свет .

Кога децата биле на седум , пет и двегодишна возраст , дедо на баба ми ѝ соопштил една вест од која таа наполно се зашеметила .

Српската власт го испратила дедо ми на двегодишно дошколување во Белград , каде истовремено ќе работи и ќе учи . Тој ја прифатил понудата , сакал да се дошколува .

Залудно било противењето на баба ми . Како ќе остане сама со три мали деца !?

Тој ја донел неговата животна одлука со што го променил животот на сите членови во семејството .

Семејството го преселил во селото Куклиш , каде што имал своја куќа и планирал да им испраќа пари од неговата плата . Ако им требало нешто друго , тука се неговите од семејството во с. Свидовица .

Со започнувањето на учебната година , дедо ми заминал

----- Роднини и судбини -----

за Белград , а баба ми не можела ниту да претпостави каква игра ѝ мести судбината . Нејзе ѝ останувало само да се моли на Бога да ѝ даде сила да ги прифати нештата што не можела да ги промени .

Првата година ја поминала чекајќи да помине месецот и поштарот да ѝ донесе некоја пара испратена од Белград . Имала рачна машина за шиење . Умеела да соши некои поедноставни работи и со тоа добивала некој динар повеќе .

Животот колку и да е тежок , времето не застанува . Тоа продолжува да тече , а со тоа се подгрева и нашата надеж .

По завршувањето на учебната година се вратил од Белград кај своето семејство и заедно го поминале летото . Таа година мојот вујко Илија наполнил осум години и требало да тргне на училиште . Еден ден , пред крајот на летото , дедо ми и ѝ рекол на баба ми :

- Јорданке , тебе ќе ти биде тешко со три деца , затоа одлучив Илија да го земам со мене во Белград . Таму ќе оди на училиште , а в година ќе се вратиме заедно .

Мојата баба , наивна и неписмена , не можела да проникне во плановите на дедо ми . Плачела , молела и проколнувала да не го одделува детето од неа и од сестрите и дека ќе ја издржат некако и оваа година . Вујко ми плачел . Не сакал да се раздели од својата мајка , но одлуката на дедо ми била дефинитивна .

Според кажувањето на баба ми , цел ден одделувал некакви хартии , фотографии , документи и сето тоа го зел со себе .

Пред почетокот на учебната година , двајцата заминале за Белград . Баба ми со денови плачела и тагувала заедно со децата . Се случила разделба за која никој не можел да предвиди дека ќе трае до крајот на животот .

По заминувањето , дедо ми престанал да испраќа пари на семејството во Македонија . Не знам дали имал грижа на совеста , но тој си продолжил по зацртаниот пат .

Благодарение на машината за шиење , баба ми некако успевала да го одржи семејството во живот .

Поминала цела година . Во меѓувреме помалото девојче се разболело и починало . Немала ни адреса од него , па не можела да му ја соопшти тажната вест .

Попот кој бил оженет за сестрата на дедо ми , живееле во с. Свидовица . Бил отворен и борбен човек . Не ја поднесувал српската власт и бил во постојан конфликт со српските цандари . Во подоцнешните години бил наклеветен и тој со целото семејство биле запалени во семејната куќа . Како човек , а згора на тоа и поп , се залагал за одржување и чување на семејните вредности . Не можел да го прифати однесувањето на дедо ми , па одлучил летото баба ми со децата да ги однесе кај него во Белград . „ Ако тој не се враќа , ние ќе отидеме кај него !“

- повторувал борбениот поп , дедовиот зет . Баба ми верувала дека на тој начин проблемот ќе се реши . Не помислувала што ја чека на крајот од патот .

По дводневно патување , пристигнале во Белград .

Попот дознал дека дедо ми живее во село Брестовиќ , каде и работел , дваесетина километри од Белград .

Денот кога пристигнале кај дедо ми , бил големиот христијански празник Св. Илија , денот на мојот вујко Илија .

Куќата - полна со народ . Било весело и се славило .

Каков огромен шок за мојот дедо кога на вратата се појавила неговата сопруга и ќерка со неговиот зет, попот ! Таквата ситуација не ја очекувал ни во сон . До него стоела друга жена , Србинката Лепосава , со која живеел и тој ден го славел именденот на својот син .

Изненаден од неочекуваното присуство на баба ми , повеќе збунет од состојбата во која бил затечен , немал храброст

да им каже ни „ добредојде “ и , наместо тоа , ѝ се обратил на баба ми :

- Како се осмели , без да ме прашаш , да дојдеш овде ?

Уште утре изутрина ќе се вратиш во Македонија !

Најмногу се израдувал вујко ми кога ги видел своите најмили - мајка си и сестра си .

Не помогнале ни зборовите на попот . Дедо ми си останал на своето :

- Утре ќе мора да си заминете !

Отишол во цандармериската станица и пријавил дека неговата сопруга е Бугарка и дека ги мрази Србите . Така баба ми добила наредба веднаш да замине за Македонија . Со еден збор , била протерана .

Според кажувањето на баба ми , ноќта , таа и двете деца око не затвориле . Цела ноќ плачеле и разговарале . Вујко ми веќе зборувал српски јазик и постојано повторувал дека утре и тој ќе се врати заедно со нив .

За нив тројцата таа ноќ останала за паметење , зашто поминале цели дваесет години до повторното видување .

Многу пати , слушајќи ја мајка ми како со солзи во очите раскажуваше за тешката разделба , солзите ми навираа ... И сега , кога ги пишувам овие редови , моите солзи повторно и повторно капат ...

Не знам по кој пат ја доживувам трагедијата на моите најблиски . Утрентата разделбата била многу тешка . Баба ми се качила во автобусот , а вујко ми останал плачејќи . Постојано , низ липот , повторувал дека дека ќе побегне и ќе се врати дома .

Тој ден времето за мојата мајка и баба застанало . Очајни и безнадежни , без нигде никој , во туѓина , отфрлени од оној којшто го сакале и кому бескрајно му верувале , не можеле да го видат излезот од тунелот во кој се нашле . Се вратила таму , од каде што тргнала - во село Куклиш , без најосновните средства за живот .

Судбината немилосрдно си поиграла со мојата баба . Ја знам како тивка , трпелива жена . Очајот можел да ја скрши , но Бог нè става на искушение . Тој ја знае нашата внатрешна сила

-----Фимка Гогова - Михајлова -----

и ни дава толку тежина , колку што можеме да издржиме . Таа постојано се молела на Бога да ѝ го покаже патот по кој треба да оди .

Две години опстојувала , преживувала , надевајќи се дека еден ден ќе започне нов живот , нешто подобар од овој . Тешките судбини ги зближуваат луѓето и така се наоѓаат едни со други , и , давајќи си потпора едни на други , го продолжуваа животот , бидејќи надежта последна умира .

Еден ден го сретнала човекот кој ќе и биде сопатник , но до кога , само Господ знае . Човекот , пребеган од Кукушко , Егејска Македонија , без семејство , ја прифатил баба ми со мојата мајка која била на 12-годишна возраст .

По кажувањето на мајка ми , нејзиниот очув кој се викал Мицо , бил многу добар човек . Ја сакал како свое дете , а и таа го сакала него . Мајка ми често знаеше да каже : „ Не даваше влакно да падне врз мене .“

Се преселиле во Струмица . Живееле под кирија близу црквата „ Свети Петнаесет тивериополски свештеномаченици “ . Тој се вработил во Монополот каде што подоцна станал мајстор , а баба ми заработувала по нешто , шијејќи на рачната машина . Не можеле да се венчаат бидејќи баба ми не била разведена , а мојот дедо не барал развод . Од таа врска се родиле две девојчиња . Првата, Марија , во 1927 година и втората , Катерина , во 1928 година . Тие се моите две тетки кои неизмерно ги сакав , а и тие ме сакаа мене . Мојата баба животот го продолжила по некој друг пат , различен од оној за кој го напуштила своето семејство . Границите биле затворени и таа не знаела ништо за своите , ниту пак тие за неа .

Во душата носела голема тежина , рана што постојано ја печела и никако не зараснувала . Болката за своето изгубено дете никако не престанувала . „ Очите ми се исушија , чедо , од плачење по мојот Илија - ниту писмо , ниту некаков глас од него ... Не знам како му е , гладен ли е , жеден ли е , среќен

----- Роднини и судбини -----

ли е , жив ли е ...? Но , сепак се надевам дека еден ден моите мајчински , исплакани очи , ќе го видат ...“ - често ѝ зборувала на мајка ми која заедно со баба ми , минувала низ пеколото што им го приредил дедо ми .

Кога мајка ми наполнила осумнаесет години , ја дале да го изучува шивачкиот занает кај тогаш познатата шивачка Васа Виранова на која добро ѝ платиле за да ѝ даде добар крој . По две години го изучила занаетот и почнала да работи на машината од баба ми . Петнаесет години работела седната , со свиткани нозе . Со едната рака го вртела тркалото , а со другата го држела материјалот . Јас бев дете кога си купи една стара машина на нозе со која продолжи да работи уште дваесет години . Кога моите две тетки потпораснале , почнале да садат тутун и така , за две-три години успеале да направат своја куќа во која подоцна сум се родила и јас . Беше тоа мала , скромна куќа , направена од лесен материјал , со две соби и голем покриен чардак ограден со дрвени трапазани .

Во топлите денови од годината , животот се одвивал на чардакот . Овде го поминувале слободното време . Се поставувала софрата за јадење , а навечер се постилале душеците и се спиело на ладовина .

Помнам дека двете соби беа полнети со земја . Горниот слој редовно се премачкуваше со црвена земја , црвеника , која даваше една мазна глазура . Тој слој се покриваше со рогозини , а врз рогозините се постилаа ткаени черги .

Ете , таков бил животот на бежанците коишто биле прогонети од нивните огништа и коишто се бореле за гол живот .

Куќата на баба ми е покрај патот што води кон црквата „Св. Петнаесет тивериопослки свештеномаченици “ . Патот продолжува нагоре кон лозјата на богатите градски семејства , каде што граѓаните во неделните и празничните денови со своите семејста излегувале на прошетка .

Баба ми , работејќи во бавчата или сеејќи , ги гледала луѓето кои минувале . Подолго време вниманието ѝ го привлекувало едно стројно момче за кое мислела дека многу би ѝ одговарало на мојата мајка која била убава девојка со долги плетенки , нежна по природа и со зелени очи ... еден ден ѝ го покажала на мајка ми , а таа не можела да ѝ признае дека подолго време срцето ѝ гори токму за него . Со време се засакале и се сакале седум години , додека да се земат .

За тоа време животот во далечниот Белград продолжувал . Со заминувањето на баба ми , мирот во куќата на дедо ми исчезнал . Тоа , што цела година го лажел со разни измислени изговори , вујко ми повеќе не му верувал . Постојано плачел и сакал да се врати кај својата мајка . Секојдневно се карал со двајцата , станал непослушен , агресивен и често бегал од дома . Лепосава , жената со која живеел дедо ми , не била лоша личност . Немала свои деца и добро се однесувала кон вујко ми , но тој не сакал да ја прифати . Така , во секојдневни расправи , живееле додека не го завршил осумгодишното училиште . Еден ден го напуштил својот дом и заминал за Белград . Со каква храброст зачекорил по улиците на големиот град ! Не знаел каде да оди , што ќе работи и каде ќе спие . Кога вујко ми раскажуваше како ги преживеал тие години , на сите очите ни се полнеа со солзи . Се нудел за парче леб да исчисти некој двор , за ситна пара да цепи дрва ... Голем дел од времето работел по фурните за парче леб . Чистел , разнесувал леб , бил најаден , а го оставале и да преспие внатре , на топло .

Се запишал да посетува вечерно Занаетчиско училиште и се определил за струката галванотехничар . Дење работел , а ноќе учел и одел на училиште . Дедо ми неколку пати го наоѓал , го молел да се врати дома , но тој категорично го одбивал . Односите им се изладиле и се поретко се среќавале .

Го завршил училиштето . Почнал да работи и да заработува . Станал млад господин . Многу често размислувал

за својата мајка и сестра . Кога и да го прашал татко му :

- “ Кого имам во Македонија ? ”, постојано го добивал истиот одговор :

- “ Немаш никого , сите се мртви ! ”

Не сакал да ја прифати таа сурова состојба . Имал надеж дека еден ден ќе ги најде . За спомен , кај себе имал една пожелтена фотографија од својата мајка и сестра .

Пред Втората светска војна имал своја кафана со тамбурашки оркестар и работата добро му одела . Му биле потребни некои лични документи заради кои морал да дојде во родното место .

Дваесет години по заминувањето , по првпат се вратил во родниот крај . Заминал како мало дете , а се вратил како 28 - годишен маж со трепет во душата и една единствена мисла во главата : кого ќе најде од своите сакани ?

Едно неделно попладне , во Струмица од автобусот слеганал млад господин , дотеран и со шешир на главата . Во рацете држел стара , пожелтена фотографија на жена со девојче . Младиот , непознат господин ја покажувал фотографијата на луѓето околу себе , но тие ги подигнувале рамениците , давајќи на знаење дека не ја познаваат ниту жената , ниту девојчето . Но , судбината си има свои патишта . Некој постар човек знаел каде живеат и се понудил да го однесе до нивната куќа .

Била приквечерина и баба ми се врткала во бавчата пред куќата , кога низ портата влегле двајца непознати мажи , од кои едниот дотеран млад господин .

- Добровечер , мајко ! - ја поздравил баба ми . Може ли вечерва да преспијам кај вас ?

Баба ми го гледала изненадено . Младиот господин не ѝ личел на човек кој нема каде да преспие .

- А бре , синко , ние сме сиромашни , не можеме да те пречекаме како што треба , но ако нема каде да преспиеш , добредојден си !

-----Фимка Гогова - Михајлова-----

Го гледала . Нејзе ѝ личел на туѓинец , а и не зборувал нашински , македонски .

- Од каде си ти , синко ? Што мака те донесе во нашиот град ?

Вујко ми ја гледал и си мислел : дваесет години копнежи ... и го очекувам овој миг .

- Јас сум ти , мајко , од Белград !

Кога го слушнала зборот БЕЛГРАД , баба ми ни во сон не помислила дека , можеби , тој е нејзиниот син .

- Е , е , е ....синко , синко ... ! И јас имам еден изгубен син , Илија , во Белград ... Дваесет години не знам ништо за него - дали е жив и здрав !?

Вујко ми се доближил кон баба ми :

- Јас сум ти , мајко , твојот изгубен син Илија !

Не постојат зборови со кои би можела да го опишам моментот на нивното соединување . Многу пати ми го раскажуваа овој настан и секогаш заедно плачевме .

И сега , кога го пишувам ова , ми се случува истото ... Моето мајчинско срце ги преживува истите емоции што ги преживувала баба ми пред седумдесет и пет години .

Според раскажувањето на баба ми , во дворот се слушнало силно плачење . Таа на глас плачела и ги леела солзите што дваесет години ја гушеле и ги голтала ...

Се собрале соседите да видат што се случило одеднаш . Да не починал некој !? Но , големата радост предизвикува силни емоции , како и големата тага .

Срцето може да ти препукне како од тага , така и од радост .

Бидејќи било недела , мајка ми била излезена на прошетка во градот . Нејзините две сестри со трчање тргнале да ја бараат за да ѝ ја соопштат големата радосна вест .

- Чедо , ми раскажуваше таа , не знам како стигнав до дома . По патот трчав и плачев на цел глас . Луѓето коишто ме

гледаа сигурно си мислеа дека ми умрел некој близок . А јас го доживував како мојот брат по толку години да се вратил од мртвите !

Средбата меѓу братот и сестрата , нивните емоции и чувства , само тие би можеле да ги опишат , доколку беа живи . Таа ноќ , како и ноќта при нивната последна разделба , не се спиело . Цела ноќ разговарале и плачеле . Вујко ми раскажувал сè што преживеал во изминатите дваесет години , а баба ми , слушајќи го , срцето ќе ѝ препукнело од тага . Зошто , покрај жива мајка , толку сурово да го помине детството , без љубов и мајчинска прегратка !? „ Како можеше дедо ти , велеше таа , да направи такво злодело на своето семејство ? Не беше прост човек , а јас си мислев дека учените се паметни луѓе “.

Вујко ми , гледајќи во каква сиромаштија живеат неговите најблиски , уште повеќе се револтирал и не можел да најде причина да му прости на татка си . Заради непромислените одлуки на дедо ми , на сите животите им се претвориле во пекол , а какви ли би можеле да бидат ако целото семејство го однел во Белград . Сè би било поразлично и денес јас немаше да ја пишувам оваа тажна приказна . Можеби ќе постоеше некоја посреќна , повесела ... Можеби ?

Гледајќи го животот од оваа дистанца , на судбината никој не ѝ избегал . Мојата тетка Ката на која животот ѝ ги приреди сите можни проблеми , знаеше да каже : „ Внуко , од судбината не се бега . Да влезеш на волот во рогот и таму ќе те најде !“ Чиста и проверена вистина !

Вујко ми останал една недела . Ги завршил работите со прибирањето на документите . Баба ми го нагостила колку што можела и како што знаела . Мајка ми го шетала низ градот и сакала сите да ги запознае со својот брат .

Разделбите секогаш се тешки , но овој пат- тие си ветиле дека ќе си пишуваат , а сигурно и пак ќе се видат .

По враќањето во Белград помеѓу него и дедо ми

----- Фимка Гогова - Михајлова -----

настанала голема расправија заради лагите на дедо ми . Тој сè уште живеел со Лепосава во вонбрачна заедница бидејќи не бил судски разведен од баба ми .

Со бомбардирањето на Белград во 1941 година , кога започнала Втората светска војна , вујко ми ја изгубил кафеаната и целиот капитал . Повторно останал без ништо .

Врската со семејството во Струмица продолжила со допишување .

Љубовната врска меѓу мајка ми и татко ми траела повеќе години . Семејството на татко ми било доселено од Штип кога тој бил на петгодишна возраст . Дедо ми Мане бил казанџија . Сите во неговото семејство биле мајстори за бакар . Изработувале различни предмети за домаќинството и прекарот им бил Казанџиеви . Во Струмица немало мајстори од тој занает и така , во 1919 година се преселиле овде . Баба ми потекнувала од познатото семејство Бардарови .

Нивниот статус бил градски , од занаетчиско семејство . Мајка ми била ќерка на бедни бежанци , но била убава , нежна , а имала и занает . Била добра шивачка .

Јас многу личам на мојата баба Фимка - средно убава жена , полничка , но многу комуникативна . Таа по војната посетувала курсеви за описменување и научила да чита и да пишува .

Изборот на татко ми не бил прифатен од неговото семејство со некое посебно одушевување . Сметале дека мајка ми не е соодветна прилика за нивниот син .

Тој многу ја сакал и немал намера, по толку време , да се откаже од својата љубов .

Очувот на мајка ми не сакал ни да чуе ќерката да ја даде на татко ми . На изглед убаво , стројно момче од градско семејство , но со лоши навики . Често со друштво седнувал во кафеана , а понекогаш и на играње карти . Мајка ми во текот на годините му ги знаела сите тие мани , но се надевала дека

со текот на времето ќе се откаже од тие пороци . Не можела да претпостави дека некои лоши навики остануваат до крајот на животот . Многу често знаеше да ми каже : „ Каде отиде , ќерко , нашата голема љубов ? Не остана ништо , ракијата уништи сè ! Ти оставам аманет : навреме расчистувај ги работите ! Подоцна , со деца е многу тешко !“

Често ќе слушнеме : „ Види со каква љубов се земаа , а од нивниот брак не испадна ништо .“

Љубовта не се добива на послужавник , таа се заслужува со многу отстапувања , толераиција и разбирање ; таа се раѓа и умира . Често сами сме виновни за смртта на нашата љубов . Само чистата и искрена љубов што треба од нас да зрачи , ни го исполнува срцето и нè прави среќни . Кога ќе заминеме од овој свет , ништо нема да понесеме со нас , освен љубовта и добрината што безусловно сме ја делеле , остануваат да нè красат . Тие се единствениот багаж што е наш придружник по патот до вечноста .

По шестгодишна љубовна врска , татко ми одлучил да стапат во брак . Времето било матно , како што велеше тој . Војната била на прагот . Испратиле стројник , прва братучетка на баба ми , Магда Нанова , која била мажена во едно од побогатите семејства во Струмица , Нанови . Таа била жена со аристократски манири , убаво дотерана , со капела на шавата и очекувала да биде дочекана како што ѝ доликува . Во едни поинакви околности , таа не би влегла ни во дворот , а не во таа мала и бедна куќа .

Очувот на мајка ми , познавајќи го идниот зет со сите негови мани , немал намера да му ја даде ќерката , без разлика кој е стројникот . За да ја избегне средбата со неа , се качил на таванот и не се симнал додека не си заминала .

Баба Магда која подоцна беше наша честа гостинка , си заминала длабоко увредена и понижена . Отворено им кажала дека нема повторно да доаѓа за истата работа .

----- Фимка Гогова - Михајлова -----

Откако заминала , очувот се симнал од таванот , а мајка ми , повредена , плачела поради срамот што го доживеала . По тој настан , мојата мајка толку тагувала , што легнала болна . Не јадела , не можела да спие , не излегувала , не можела да работи . Едноставно - се разболела од АХ , од тага ... Поминала цела година , од другата страна немало никаков абер за свршувачка . Ја носеле по доктори , по бајачки , по цркви , но за нејзината болест немало лек ... Ја однеле дури во Петрич , но и таму лекарот рекол дека нема никаква болест за лекување , проблемот е душевен , страда од нешто .

Кога дедо ми видел дека нејзината љубов е толку голема и слепа што може да го и го загрози животот , решил да попушти .

Стројничката Магда Нанова морала да си го погази зборот и повторно дошла во куќата на дедо ми . Овој пат била достоинствено пречекана и девојката била таксана за снаа .

Наскоро по свршувачката , дедо ми се разболел и умрел . Не дочекал мајка ми да ја види невеста . Таа била веќе на дваесет и седум години и често знаше да каже : „ Остаревме водејќи љубов .“

Татко ми имаше двајца браќа и една сестра . Едниот од браќата беше Сандо Монеv , еден од првите артисти во Народниот театар „ Антон Панов " во Струмица , каде работеше до крајот на неговиот работен век . Како заслужен граѓанин за развојот на културата во градот , денеска една улица во Струмица го носи неговото име . Најмладиот брат , Никола , и тетка ми Павлина којашто имаше три сина и многу ѝ недостасуваше женско дете , јас ѝ бев како ќерка до крајот на животот .

Не се сеќавам зошто татко ми се скарал со неговите родители и тоа , пред свадбата . Си ги собрал алиштата и се преселил во куќата кај мајка ми . Правеле свадба без неговото семејство , а мајка ми , поради неодамнешната смрт на нејзиниот очув , наместо бел , си сошила невестински фустан од зелена

свила .

Сите живееле во две соби . Мајка ми шиела , баба ми ја работела целата домашна работа , а со двете тетки одгледувале тутун .

Татко ми често се поднапивал , поради што доаѓало до расправи . Тутунот е макотрпна работа , а моите тетки со душа чекале , кога ќе го продадат , од парите да си купат по нешто , бидејќи други приходи немале . Во таквите моменти секогаш настанувале расправи . Татко ми не дозволувал дел од парите да се потрошат за нивни потреби , а тие биле млади девојки со многу желби .

Од десната страна дворот на баба ми граничел со дворот на денес познатата пророчица Баба Ванѓа . Со мајка ми растеле една покрај друга , си ги споделувале маките и сиромаштијата . Војната била започната и многу од мажите ги носеле на принудна работа . Еден ден го однеле и татко ми и не знаеле ни каде е , ни дали ќе се врати . Мајка ми , бремена со мене , била доста загрижена , но Ванѓа ѝ кажала да не се секира - за два месеца ќе се врати жив и здрав . Така и се случило .

Во една студена февруарска ноќ , кога насекаде се слушал татнежот на оружјето , јас сум дошла на овој свет внесувајќи радост во семејството .

И покрај војната којашто однела многу животи , животот не запираше . Луѓето се женеле , се мажеле , се раѓале деца , се живеело и се умирало и сè продолжувало по некој план што некој друг ни го зацрташе . Се ределе и негувале нашите прекрасни обичаи , пренесувани од генерација на генерација , што се зачувале до денешен ден .

Се негувал и обичајот кршење погача на третата вечер на главата од новороденчето , за да му се „ раскрши “ касметот . Според верувањето и според обичајот , погачата треба да ја скрши машко дете , со живи родители , мајка и татко .

Најблиску до нас бил седумгодишниот Трајчо , син

на соседите со кои нè дели плет од трње од левата страна на дворот . Тој ми ја раскршил погачата и касметот . Случајност или прст на судбината , тоа дете го оловував како бате Трајчо , а подоцна ми стана животен сопатник на многу кус период од мојот живот , но за тоа подоцна .

Во текот на војната често сме бегале во околните ридски села и секогаш моите тетки ме носеле на нивните грбови . Есента 1944 година мајка ми била во поодмината втора бременост , кога во семејството настанала поголема расправија и баба ми нè избркала од куќата . Имала потреба од мир и спокојство . Сме се преселиле во Чифликот наспроти куќата на другата баба , во една соба , под кирија . Набргу , на први јануари 1945 година на свет дошол мојот брат кој го добил името Симеон . Била Нова година и татко ми бил седнат со друштвото на карти , да си го видат касметот . Дваесет и четири часа не станал од столот , иако бил известен дека добил син .

Двапати се селевме во различни куќи под кирија и кога бев на петгодишна возраст , се преселивме во куќата на баба Магда Нанова , на главната улица „ Маршал Тито “. Во задниот дел од дворот имаа една соба со кујна , а одоздола подрум . Тоа за нив беше летна кујна . Се сместивме овде и останавме до моето седмо одделение .

Баба ми остана да живее со двете ќерки егзистирајќи од тутунот . Тетка ми Мара на осумнаесет години го изучи шивачкиот занает . Подоцна си купи машина за шиене и така се издржуваа со баба ми .

Помладата тетка , Ката, на осумнаесет години се заљуби во војникот Томе Петрески од Битола кој бил учесник на Сремскиот фронт и остана како активно воено лице . Наскоро се зедоа , а тој доби службено преместување во Призрен , каде што останаа да живеат дванаесет години . Баба ми остана само со тетка ми Мара .

Нашето детство со брат ми започна во центарот на

градот , на улицата „ Маршал Тито “.

Баба Магда со семејството живееја во големата куќа , убаво наместена , со убав старински мебел , убави килими , лустери и други нешта што изгледаа многу убаво . Во приземјето имаа дуќан за текстил , а домашните работи ги работеше слугинка . Имаа една ќерка , Верица , која заврши Гимназија , се омажи за лекар и замина да живее во Скопје во семејството Бојациеви .

Кога настана национализацијата , се им беше одземено . Ги сметаа за воени богаташи . Куќата , дуќанот со сета стока ... На камион го товареле мебелот , килимите , лустерите и другите вредни предмети и ги носеле ... сè отишло по канцелариите на градското собрание . Прстените од рацете им беа одземени , дури и венчалниот прстен на баба Магда . Подоцна овие прстени ги носеа жените на оние коишто ја спроведуваа народната власт . Нив ги интернираа во скопската населба Горче Петров , во некакви подрумски простории . Во куќата се населија луѓе на УДБА , а подоцна , на горниот кат , долги години беше сместено Јавното обвинителство .

По војната беше голема сиромаштија и безработица . Единствено шивачката машина на мајка ми нè спасуваше од сигурна глад . Власта не дозволуваше никакво приватно работење , се плашеа да не се врати капитализмот . Ние бевме пред очите на волкот . Веројатно луѓето ни гледаа низ прсти , па мајка ми можеше да соши по некој фустан , колку за леб . И лебот се добиваше на бонови , сразмерно според бројот на членовите од семејството , од 250 до 300 грама за повозрасните и нешто повеќе за оние , коишто работеа тешка физичка работа .

Такви беа тие повоени времиња , но спомените длабоко се врежуваат во нашата свест и со нив ќе заминеме на оној свет . Често одев во куќата на баба ми , врзував лулашка на гредите од чардакот , а понекогаш останував и на спиење . Се сместував меѓу баба ми и тетка ми . Тие спиеја на еден дрвен кревет . Сè што ќе зготвеше баба ми , ми беше најслатко , иако

посиромашно . Во дворот имаа овошни дрвца од кои ги берев зрелите плодови . Соседите со кои дворот го делеше плет од трње , имаа убава кајсија чишто гранки надвиснуваа во градината на баба ми . Кога ќе зрееја , клекнував покрај плетот и ги собирав во фустанчето . Еднаш , штотуку ги бев собрала во skutот , и токму кога сакав да се исправам , го слушнав гласот на нивниот син Трајчо :

- Што правиш овде ? Остави ги тие кајсии !

Ги истурих на земјата и побегнав . Се чудев зошто ме натера да ги фрлам . Тие и така ќе се расипат , а јас многу ги сакав . Баба ми постојано ме предупредуваше : „ Немој , чедо ! Ќе те видат , а тие не се многу по давањето .“

Беа едно затворено семејство .

Поминаа години ... И , кога станав снаа во таа куќа , без страв можев да ги берам , но сеќавањата останаа засекогаш врежани длабоко во мојата свест .

Улицата „ Маршал Тито “ беше душата на градот . Тука беше чаршијата . Беше полна со разни дуќани и дуќанчиња за текстил , галантерија , слаткарници во кои се правеше и продаваше сладолед и најубавата боза со сода-вода без која не поминуваше неделниот ручек . Киселото млеко се продаваше од големи тенџериња и , кога го купувавме , обично за вечера ,

ни
го
мереа на вага и го ставаа во наши садови , обично по килограм - нешто повеќе , нешто помалку , а тоа , потфатено , како да е сирење . Имаше занаетчиски дуќани - бербери , кондурации , шивачи , а за нас , децата , најпримамлив беше дуќанот на семејството Шеќерциеви каде што се изработуваа најубавите шарени бонбончиња , чибуци , црвени зашеќерени јаболка и бели бонбони за свадби .

Мајка ми на машината имаше една фиока во која оставаше ситни пари . Брат ми Симеон секојдневно си земаше по некоја паричка и трчаше кон кебапчилицата . На таа улица беа куќите на побогатите струмичани , семејствата

Стамболиеви , Васил-Атанасови , Костуранови , Црвенмицеви , Накови , Манчеви , Шабовци . Од другата страна живееја Цуреви , Ќосеви , Шеќерџиеви , Пецеви , Шарламанови . Во споредната улица што се спушташе надолу , беа куќите на Накови , Бунгурџиеви , Чавкови , а подолу започнуваше големата бавча со зелен лук на стариот дедо со бела брада Ѓорѓи Дадов . За мене таа бавча беше како рај , полна со зелено кромитче , младо лукче , марули , магнонос ... Овде често доаѓав да купувам свеж зеленчук. Имаше извори со студена , чиста , убава вода , а низ пространата бавча течеа поточиња за наводнување . Вода за пиење одев да полнам од Туџаровата чешма што се наоѓаше на автобуската станица , спроти Народната гимназија „ Јане Сандански ”. Вода за перење мајка ми собираше од олуците , дождовница , кога врнеше дожд или полнеше од помпата во дворот на семејството Ќосеви . Кога помина големата криза во државата , лебот се продаваше слободно и можеше да се купат сомунџи од еден и два килограми . Лебот беше многу вкусен , а беше месен рачно . Повеќе од семејствата си месеа дома , но за печење се носеше по градските фурни кои беа 4-5 во градот .

Многу подоцна си купивме шпорет од црн плех . Такви шпорети и слични изработки за греење преку зимата , а и за готвење , правеа струмичките мајстори . За готвење мајка ми имаше франгуда најаглени . Ќе ги разгореше јаглените озгора , на решетката , ќе го ставеше тенџерето со ручек да се вари . Повеќе од семејствата во градот немавме струја , па навечер ги палевме ламбите на газија . Имаше електрана на дрва што се наоѓаше на местото на денешната Електродистрибуција (сега ЕВН) . Тука беше крајот на градот од таа страна. Штом се стемнеше , електраната се вклучуваше , а нејзиното тропотење се слушаше надалеку.

Уличните светилки пред покноќ се гаснеа и тропотот престануваше . Подоцна градот се приклучи на далноводот и многу од домаќинствата почнаа да се приклучуваат . Кога во

— -- ----- Фимка Гогова - Михајлова -----
нашиот дом светна првата светилка , на радоста ѝ немаше крај .

Мајка ми навечер можеше да шије на машината , а татко ми купи едно мало радио , „ Шумадија “, на кое јас најмногу му се радував . Пред Општинското собрание , на едно високо дрво имаше поставено звучник (мегафон) , односно инка , како што ја викаа луѓето . Инката беше приклучена на разгласната станица и од неа се слушаше музика . Служеше за известување на граѓаните за некои важни настани .

Како за деца , нашите желби беа многу скромни , а и можностите на нашите родители беа такви . Бевме задоволни ако сме најадени и здрави , а за облекување , мајка ми од старо ни преправаше ново и секогаш бевме добро облечени . За Велигден задолжително ни купуваа бели платнени патики што постојаио ги белевме со цинк-квајс прашок растворен во вода . За играње фудбал , машките деца си правеа топки од стари партали ставени во чорап , а пак девојчињата си изработуваа кукли од разни материјали . Мајка ми , кроејќи и шијејќи , оставаше разни парчиња од материјалите , а тие за мене беа цело богатство . Фантазијата ми се развиваше , правев различни кукли , им шиев фустанчиња со капели , сукни , перничкиња и така до недоглед . Од мала се научив да работам на машината.И денеека , по толку години , машината ми е десна рака .

За празниците , како Велигден , Божик , Св. Јован , мајка ми ќе го отвореше невестинскиот ковчег и од него ќе ги извадеше везените чаршафи за кревет и за масата , убавите везени перници , плетените пердиња на рака со голем мотив на лале во средината , ќе се постелеа новите черги - и куќата добиваше празничен изглед .

Колку им се радував на тие денови !

Ете , такво беше детството на генерациите деца коишто се родивме во текот на војната и после неа . Во сето тоа имаше една убавина ... Навечер семејствата се собираа заедно , се разговараше за секојдневни работи , се раскажуваа безброј

приказни од постарите , а пак ние , децата , го голтавме секој збор , слушавме и сонувавме со отворени очи .

Врската со Белград продолжуваше преку писма . Вујко ми беше оженет за Хрватка , Катица се викаше , а тој работеше како мајстор галванизер во фабриката за изработка на медицински инструменти . Се сеќавам , откако завршив прво одделение , во учебната 1950/51 година , моето семејство со баба ми , се подготвуваше да замине на гости кај вујко ми во Белград .

Со голема возбуда и нетрпение го очекував денот на тргнувањето , а патувањето со воз беше неостварлива желба , не знаев точно ни како изгледа . Мајка ми подготвуваше храна , зашто патувањето треба да трае два дена .

Од Миравци се качивме во патничкиот воз кој многу често застануваше . Татко ми постојано слегуваше да наполни вода за пиење , а јас се плашев возот да не тргне , а тој да остане. Не можев да се начудам колку е долг и колку народ собира. Вагоните беа големи , со дрвени клупи , на кои луѓето постојано се менуваа - едни се симнуваа , други се качуваа . Патувањето траеше два дена и една ноќ . Мене ми се чинеше дека Белград е на крајот од светот . Најпосле возот влезе во железничката станица . Реки од народ се симнуваа , други, пак , брзаа да се качат . Веројатно возот продолжуваше со своето тропотење и свирење .

Се симнавме изморени и поцрнети од сагите што ги испушташе локомотивата . Таа работеше на кумур . На секоја поголема станица се дополнуваше потрошениот кумур . Беа поминати 12-13 години од последната средба на вујко ми со семејството .

На перонот не дочека еден господин , многу поразличен од мојот татко и другите мажи што ги среќавав во Струмица . Средбата беше трогателна . Се прегрнуваа и плачеа . Се чудев зошто толку плачат , та нели стигнавме во Белград ? Не можев

да ги разберам нивните емоции , тагата што ја носеа во срцата . Подоцна , со годините , слушајќи ја приказната од мајка ми и баба ми , сознанијата ми стануваа појасни .

Мајка ми понекогаш ќе речеше : „ Ова , нашето , е за во роман да се опише .“

И еве , јас ѝ ја исполнувам желбата .

Во таа бркотница јас се соннав на шините и паднав . Двете колена ми се раскрвавија . Почнав да плачам , па така забележија дека и јас сум тука .

Надвор од станицата не чекаше голем пајтон што го влечеа четири коњи . Кога седнав во пајтонот обложен со црвен сомот и кога коњите тргнаа по широките булевари , заборавив на моите крвави колена .

Долгите и широки булевари , високите и големи згради , трамваите што се движеа по шини како возовите , толку многу народ по улиците , ме пренесоа во еден нов , за мене сосема непознат свет . Вујко ми живееше на Булеварот на револуцијата , во една голема зграда , на третиот кат . На вратата нè пречека една убава и мила жена со ангелско лице и мили очи . Првото нешто што го направи беше да нè внесе во бањата и со мајка ми нè избањаа . За мене нешто сосема ново - дома да имаш бања . Во нашата куќа мајка ми не бањаше еднаш во неделата во големото дрвено корито во кое ги переше алиштата . Го побарав клозетот и помислив дека слегуваат некаде долу , позади зградата . Клозетската школка беше до кадата и не можев да сфатам како може клозетот да биде до собите во кои живеат . Се беше толку различно од нашата куќа во која живеевме !

Тоа беа нови и интересни сознанија за едно дете чиишто секавања не избледеле до денешен ден .

Улиците редовно ги миеше некаков камион што прскаше вода . Еден ден стоев на влезната врата кога помина камионот што ги миеше тротоарите и ме избања до гола кожа . После тоа внимавав истата незгода да не ми се повтори .

Вујна ми Катица зборуваше српскохрватски и многу тешко ја разбиравме . Таа беше многу љубезна , добра домаќинка и одлична готвачка . Подоцна во животот од неа научив многу работи .

*Вујко ми Илија и
вујна ми Катица*

Зоолошката градина за нас беше посебно доживување . Толку различни животни на еден мал простор ! За многу од нив воопшто не знаев како изгледаат и дека постојат .

Вујко ми настојуваше баба ми да поседи подолго време , потоа тој да ја врати .. Таа не сакаше ни да чуе ! Не можела , вели , без нејзината бавча , без кокошките и прасето на кое секој ден му подготвуваше храна .

Еден ден вујна ми ме однесе да ја посетиме госпоѓата Лепосава .

Таа живееше сама . Нè пречека

љубезно и многу ѝ беше мило што нè запозна . По десет дена се вративме во Струмица и долго време раскажувавме за нашето патување во Белград . Ако се прашувате зошто не се сретнавме со дедо ми , тој повеќе не живееше во Белград . По завршувањето на војната , на Македонија ѝ беа потребни учители . Му беше понудено да се врати во Македонија и да одбере каде сака да работи .

Тој се врати и го избра Валандово каде работеше шест години . Повремено нè посетуваше во Струмица . По шестгодишно учителствување во Валандово , се префрли да работи во Нов Дојран , каде предаваше српскохрватски јазик и пеење и беше директор на осмолетката до крајот на неговиот

работен век .

Во Дојран живееше семејството на неговата сестра Донка . Таа беше почината , но нејзиниот сопруг , дедо Јано , беше роден во селото Владаа . Висок и наочит , со убави мустаки , учесник во Илинденското востание , беше преженет за баба Верца . Со првата жена имаше два сина - Павле и Лазар и ќерката Марија .

Баба ми Јордана

во неделите псалтуваше во црквата . Луѓето доаѓаа на молитва и вратата на црквата секогаш беше отворена . Повремено нè посетуваше , ни носеше по некој голем крап , а ни испраќаше и преку други луѓе .

Во Струмица имаше рибарска улица , спроти денешниот градски парк . Во саботите таа беше полна со кошеви со риба , а луѓето од градот и селата до попладневните часови ги испразнуваа кошевите .

Немавме фрижидери , па месото се колеше во сабота и луѓето си купуваа свежо за неделниот ручек . На пазарот се продаваа живи кокошки , а во зимските месеци тезгите беа полни со свежо заклано свинско месо .

Кога потпораснав , почнав да одам на гости во Дојран кај вујко ми Лазар . Дедо ми си имаше своја соба на горниот

кат од куќата и јадењето , кафето или млекото , секогаш му се носеше горе на послужавник . Секогаш беше облечен во костум , а џепниот часовник му висеше на елекот како во младите години . Имаше многу книги и сите му беа заведени во регистар под број и наслов . Беше многу педантен човек . Никогаш не го слушнав да го подигне тонот . Веројатно бил добар педагог , но како родител и сопруг не ја исполни својата обврска .

Во тоа време семејствата во Дојран се занимаваа со земјоделство и риболов , а чуваа и биволи . Баба Верца беше малку наглува , па сите во куќата заради неа зборуваа на висок тон . Вујна Софија беше прекрасна : весела , комуникативна и многу позитивна личност . Имаа четири деца : Донка , којашто го носеше името на својата баба , Јано , Верка и во подоцнежните години им се роди четвртото дете , девојче кое го крстија Рисана . Таа порасна во прекрасна убавица со долга кадрава коса . Донка е близу на мојата возраст . Многу сме слични по темпераментот , а и професиите ни се исти . Таа заврши Средно медицинско училиште , акушерска насока . Работеше во Гевгелија каде што и живее . Контактите со неа ни продолжуваат и денес и лично , и по телефон . Во близина беше куќата на вујко Павле со неговото семејство и тета Марија со нејзините четири сина . Од млекото на биволите баба Верца правеше убаво сирење и урда , а во бутимите ја биеше матеницата од која вадеше масло што го мачкавме на лебот . Имаа голема бавча со разни овошки , па кога ќе влезев во неа , просто заборавав да излезам . Не знаев што попрвин да си наберам . Големите смокви , сочните круши и јаболка , неколку видови сливи и дуњи - за мене тоа беше како земен рај . Кога ќе го нанижевме тутунот , со Донка и со другите девојчиња од маалото можевме да одиме , како што тогаш зборуваа дојранчани „ да се к'пиме во ѓолот “ . Не знам зошто езерото го нарекуваа ѓолот . Со Донка учевме да пливаме , но , за секој случај , баба Верца ни даваше по две врзани лејки да си гн ставиме на половината . Немаше детски гуми за пливање . И

ако ги имало , за нас тоа би бил луксуз .

Дедо ми слободното време го поминуваше со пријателите пред кафеаната во центарот на Дојран пиејќи кафе и разговарајќи за добрите стари времиња . Еднаш ја прашав Донка дали се сеќава на некои разговори помеѓу мојот и нејзиниот дедо во врска со животот во Владаа . Ми рече : „ Многу често и долго разговараа , но јас никогаш не покажав интерес да ги слушам , за што денес многу жалам .“

По нашата прва посета во Белград , вујко ми си купи автомобил и со жена му почнаа да нè посетуваат , а одеа и во Дојран кај дедо ми . Бев во основно кога ми донесоа убава кукла со разни други играчки , па кога ќе ги распостелев во дворот , по цел ден се врткав околу нив . Брат ми доби убава топка , најубавата во улицата , и еден убав тротинет . Тој беше атракција - сите деца му се радуваа и чекаа на ред за да се повозат .

*Од лево: Вујко ми Илија, дедо ми Васил,
вјуна ми Катица со пријатели*

Мајка ми по цел ден шиеше на машината , а татко ми од работа - поголем дел од времето го поминуваше во кафеана . Таа многу се секираше дека вечно ќе останеме под кирија . Повеќето нивни пријатели и другари од генерацијата си изградија сопствени куќи .

Баба ми живееше со тетка ми Мара и се издржуваа од нејзиниот занает . Таа беше убава девојка и добра домаќинка . Наближуваше накај триесеттата , но никако да се омажи . Не дека не ја бараа , но таа си имаше свој критериум , а вистинскиот никако да се појави . Но , понекогаш , чекајќи го вистинскиот , ќе налетаме сосема на спротивното . Многу страдаше од главоболка , веројатно од долгото седење на машината , а и животот ја правеше понервозна . Лекарот ја упати во штипската болница да си ја сними главата . Откако завршила во болницата , седнала во градскиот парк да ѝ помине времето , зашто до тргнувањето на автобусот имало уште три часа . До неа седнало едно момче . Се запознале и , по краток разговор , ја поканил кај нив на кафе . Живееле во близина . Мајка му срдечно ја пречекала и ја нагостила , а со него си ги размениле адресите . По два месеца од него добила писмо во кое ги искажал своите симпатии и неговите сериозни намери за брак . Тетка ми го одбила со образложение дека нема намера да се мажи во Штип , а и момчето не ѝ е во меракот . Но , тој бил упорен . По една година повторно од него добила писмо , но овој пат од Скопје . Купиле куќа во Скопје и веќе биле преселени . Ја поканил да им биде гостинка , а бил повторен и предлогот за брак .

Не знам што беше пресудно - дали градот беше предизвик , дали годините што и поминуваа , па таа одлучи да замине . Отиде на гости и не се врати . Се омажи и остана во Скопје .

Баба ми остана сама , без никакви средства за живот . Мајка ми , стравувајќи од поранешното искуство со татко ми , немаше намера да се враќа назад , па ако треба цел живот да

останеме под кирија .

Татко ми , свесен што може да се случи , го зеде од дома малото радио , го однесе кај баба ми и самиот , непоканет , се пресели таму . И така , случајно или прст на судбината , по дванаесет години се вративме таму , каде што сум се родила . Јас бев во седмо одделение , а брат ми во четврто . Мајка ми си го гледаше занаетот , а баба ми ја работеше останатата домашна работа . Во слободното време се слушаше тропањето на разбојот . Таа постојано нешто ткаеше .

Кога бев осмо одделение почнавме да одгледуваме тутун и тоа го работевме до завршувањето на моето средно образование . Целото наше маало мирисаше на тутун . Во секој двор висеа низи закачени на скелињата , а под секите се нижеше новообраниот . Лист по лист , како во „ Тутуноберачите “ од Рацин ... Тешка и макотрпна работа додека не се направат балите и не се продаде . Садење , полевање , копање , берење , нижење , сушење , сместување по таваните , диплење , врзување во бали ... И пак од почеток ...

Зборот „ крчма !“ значеше крај на маките за оваа година и радост кога ќе се купеше нешто .

Најубавиот момент што со нетрпение го очекувавме беше тепсијата со гриз и алва . На овие , тогаш за нас вистински гозби , мислевме постојано додека го диплевме тутунот . Денес , кога во мислите се враќам на тие моменти од мојот живот , во душата чувствувам и тага и љубов за детството од тоа време . Колку малку требаше да ни се исполни големата желба , да се развесели детското срце и со среќа да се исполни душата ... Овие чувства длабоко се скриени во мојата душа како драгоцени вредности на една генерација којашто полека заминува...

Како и секое дете , на тие години и јас имав свои соништа . Што ќе бидам кога ќе пораснам ?

Сакав многу нешта , ама најмногу се замислував во бела униформа како медицинска сестра . Сакав да им помагам на

болните .

Татко ми - ни да слушне ! Не можеше да замисли на овие години да ме оддели од дома . Медицинско училиште имаше само во Скопје . Но , тоа што треба да биде , што ни е „ пишано “ , ќе се случи !

Уписот започна . Беше тоа учебната 1957/58 година . Некои мои другарки се запишаа во Гимназијата , во Средно економско училиште , а некои во Учителската школа во Штип . Во Скопје не се запиша ниту една од генерацијата . Три дена плачев и не јадев . Деновите поминуваа , а јас очекував татко ми да се смилува и да се предомисли . Во еден од тие денови во нашиот двор влезе баба Магда Нанова којашто живееше во Скопје . Таа нè посетуваше при секое нејзино доаѓање во Струмица . Самиот Господ ја донесе ! Во животот ништо не се случува случајно. Таа беше аристократска баба , со зачешлана и собрана коса високо на темето , со свилени фустани и убави големи кожени чанти . Кога ќе ја видеа девојчињата од маалото , ми велеа : „ Модерната баба пак е дојдена на гости !“ Таа ја посетуваше баба ми Фимка и тетка ми Павлина . Во нашата куќа беше авторитет и нејзиниот збор не се погазуваше . Кога го слушна татко ми дека сум мала , а и материјално дали ќе можат да издржат , му се обрати со зборовите : „ А бре , магаре , како не ти е срам ! Немало пари за девојчето , а како имаш пари да го полниш бинлакот со ракија секоја сабота ! Каков татко си ти ? Ќе намалиш од ракијата , мајка ѝ шие , ќе издржите , а и стипендии даваат за тоа училиште . За другото не се секирај , мајка ѝ таму има сестра , ние сме таму , наша Цвета е директорка во тоа училиште . Таа е братучетка на тетка ти Фимка . (Прва братучеда на мојата баба Фимка) . Веднаш да ги испратите документите во Скопје , јас ќе зборувам со тетка ѝ Цвета !“.

Благодарение на баба Магда , на која сум ѝ вечно благодарна , животната желба ми се исполни . Документите ги испратив и чекав да дојде септември , почетокот на новата

учебна година . Во меѓувреме , настана една комична ситуација . Брат ми кој заврши петто одделение , упорно се противеше на моето заминување . Тој беше загрижен дека неговиот детски додаток ќе заврши кај мене во Скопје . Од тие причини , заради мир во куќата , моето заминување го држевме во тајност .

Беа големи горештини и сите спиевме по чардаците и дворовите . Во таквите летни ноќи јас сонував со отворени очи . Ги гледав ѕвездите и уживав во своите фантазии .

На крајот од дворот каде граничевме со дворот на познатата пророчица баба Ванѓа , имаше пораснати високи трски до три метри . Навечер ветерот ги нишаше и нивното шумолење создаваше таква волшебна мелодија што полека ме заспиваше ... сè што доаѓаше оттаму , од дворот каде што некогаш живеела оваа видовита жена , за мене беше таинствено .

Наполнив петнаесет години и почнав да излегувам со другарките . Во неделите одевме на матинè во Земјоделското училиште каде што се раѓаа нови познанства и првите симпатии . Една вечер до дома ме испрати едно момче коешто кон мене покажуваше симпатии . Моите веќе спиеја , зашто утре требаше да се стане рано за берење тутун . Се испружив на железниот кревет под сливата , но сонот не ми доаѓаше . Така лежејќи и во полусон . Откај трските на меѓата со тетка Ванѓа до мене допре глас . Како да излегуваше од земјата :

-Фим...ка...а , а , а , а ! Фим ... ка ... а , а , а , а !

Фим... ка...а , а , а , а !

Трипати , развлечено , низ шумолењето на трските , го слушав моето име , а гласот продолжуваше :

Да не се лажеш , тебе таму не ти е местото ...! Тебе местото ти е преку плетот!

Сонувам или слушам на јаве ?

Се подигнав , седнав на креветот и погледнав во правецот од каде што доаѓаше гласот . Некој како да се скрил и оттаму ми довикуваше . Некоје време исплашено наслушнував , но не чув ништо , освен тишината ... Размислувајќи што чудо беше тоа ,

сум заспала .

Помина летото . Дојде први септември . Заради моето тајно заминување , последната ноќ ја преспав кај соседите Ичеви . Во раното утро , во три часот , тетка Марија со куферот во рацете , ме испрати до куќата на Сашо Туцаров .

- Ајде чедо , од овде се е право . Брзај да не задоцниш !

Автобуската станица беше до Туцаровата чешма , спроти Народната гимназија „ Јане Сандански “. Автобусите беа мали , за триесетина патници . Багажот се ставаше озгора , на покривот . За Скопје се патуваше преку Миравци . Цели осум часа . Патот беше макадам , полн со дупки и прашина .

Денес , кога се присетувам на тоа , се чудам на паметот на моите родители како попуштија на паметот на едно четиринаесетгодишно дете и сама ме оставија да заминам за Скопје . За моја среќа , токму таквите ситуации придонесоа да станам цврста , одлучна и независна личност .

Го најдов училиштето и кога влегов во дворот , забележав дека повеќето од девојчињата беа дојдени со своите родители . Интернатот на Средното медицинско училиште во Скопје беше еден од најуредените во Скопје . За мене беше како хотел од А-категија . По четири девојчиња во соба , со парно греење и бања . Таквите услови повеќето од нас ги немаа дома .

Постоеше куќен ред по кој строго се придржувавме . Излегување во град во сабота и недела попладне - помалите до дваесет , а повозрасните ученички до дваесет и два часот .

Кога мајка ми првпат дојде на родителски состанок и виде каде и како сум сместена , си замина задоволна и спокојна . Во салонот имаше богата библиотека и кога бев втора година , на полугодието , ме поставија за библиотекар каде што останав до завршувањето на училиштето . Така се роди големата желба за читање што трае и денес .

Во неделите се искачувавме до Планинарскиот дом на Водно или одевме на езерото Матка каде што уживавме во

прекрасната природа и чистиот воздух .

По завршувањето втора година , еден месец бев на работна акција , на автопатот „ Братство Единство “. Во тие денови почна да настапува познатата музичка група „ Маџифико “. Сите членови на групата беа ученици во Средното музичко училиште и секоја вечер организираа забави под ведро небо . Тоа се незаборавни спомени !

Бев активна младинка . Членував во повеќе организации .

Кога еден ден ќе исчезнам во заборавот на времето , овие редови нека ги потсетуваат моите внуци и правнуци на едно убаво време , не многу далечно , а сепак за нив многу различно . Овој текст нека биде ехо на вековите ...

За време на летните одмори , со брат ми или сама , одевме кај вујко ми во Белград . Вујна ми нè гледаше како родени деца . Не знаеше како да ни угоди ! Вујко ми имаше една голема желба : кога ќе го завршам Средното медицинско училиште , да се запишам на Медицинскиот факултет во Белград .

- Кога ќе дипломираш , ќе те испратам на специјализација по гинекологија во која сакаш земја ! - ми говореше често .

Мајка ми не се согласуваше . Знаеше , ако заминам , нема враќање назад , а таа беше болничкава и целата надеж и беше во мене . Вујко ми беше прилично богат човек , но немаа свое дете . Вујна ми беше толку мила и нежна , а да родеше , би била најдобрата мајка на светот , но Бог не ја удостои да ја почувствува радоста на мајчинството . Целосно беше посветена на вујко ми , а тој како да не ја забележуваше . Пораснат сам , без љубов , животот го претворил во личност којашто не може да ги искаже своите емоции , да покаже нежност , да ѝ даде некој комплимент . Се топеше на секој негов нежен збор , па макар кажан и на шега . Ете , таков е животот - во едниот џеб ти става , од другиот ти зема .

Со автомобилот патуваа низ Европа , пролетта по еден месец одеа во Врњачка Бања , а есента на Јадранско Море .

Доаѓаа и во Струмица . Кога беа тука , често пати , додека нижевме тутун , му ја пеев песната „ Илија еден на мајка , Илија оди во туѓина “. Таа песна кај сите нас предизвикуваше големи емоции . Очите ни се полнеа со солзи . Баба ми и вујко ми секогаш се расплакуваа . Сега , кога по повеќе од половина век размислувам за овие настани , се прашувам каков ли ќе ми беше животот ако се исполнеа желбите и надежите на вујко ми .

Животот е непредвидлив - едно посакуваш , а сосема друго ти се случува . Е , тоа е патот на судбината ! Неа не можеш да ја надитриш .

Вујко ми имаше приватна галванизерска рааботилница . Кај него работеа двајца мајстори . Изгради викендица со пет декари лозје и овошки во Гроцка , на стотина-двесте метри од Дунав . Сепак , беа сами , беа двајца коишто стареат и не знаеја кој ќе биде покрај нив кога ќе имаат потреба од помош . Често ми зборуваше : „ Слушај , Фимка , ова општество ќе пропадне , овие ништо не работат , а само крадат “. Бев многу изненадена од зборовите на вујко ми . Ниту во сон не помислував дека Југославија ќе се распадне и тоа на каков крвав начин !

Медицинското училиште го завршив со одличен успех . Бев подготвена како сестра да работам на кое било одделение . Ние бевме генерации коишто од училиштето излегувавме не само теоретски , туку и практично подготвени да се соочиме со сите предизвици во работата .

Бев во трета година кога мајка ми добила абер од дедо ми да го посетат во Дојран . Беше на 72-73 годишна возраст , со почетна склероза . Имаше потреба од поголема нега и внимание . Вујна Софија не беше во состојба да му го овозможи тоа . Чуваше двајца стари , четири деца , куќа , а згора на тоа и земјоделската работа . Мајка ми и татко ми заминале да видат каков проблем го мачи . Тој , оптоварен со голема грижа на совеста , не знаел како да го започне разговорот .

-“ Кристина ” - ѝ рекол на мајка ми , “.. .Немам право

----- Фимка Гогова - Михајлова-----

ништо да барам од тебе , бидејќи за тебе не сум направил ништо , ниту нешто сум ти дал ... Те молам , ако можеш да ми простиш , да ме прибереш кај тебе , последните години или моменти од животот да ги поминам покрај моите внуци !...”

Мајка ми била многу изненадена . Не очекувала таков разговор . Одговорот што требало да му го даде на дедо ми не бил кај неа , туку кај баба ми .

- Слушај татко , му рекла , ние живееме во куќата на мајка ми и без нејзина согласност не можам да те земам . Ќе морам да зборувам со неа , па потоа ќе ти одговорам !

По четириесет и две години судбината го носи во рацете на онаа на којашто ѝ го свртел грбот и ѝ ја направил најголемата неправда што може да се случи на една жена .

Ама , жена со душа ... и љубов , и христијанска и човечка !

Кога го слушнала барањето на мојот дедо , баба се расплакала , што од жал , што од срам од светот околу неа . Како да го прибере по толку години , па тие живи рани се уште печат и не може да се залечат ... Ох , Боже !

Сега , кога размислувам зошто баба ми се согласи дедо да дојде кај нас , мислам дека тоа не беше само од сожалување . Таа цело време потајно си го сакала и го криела во своето срце . Кога ми кажуваше дека срцето на човек не старее со годините , била во право . Нејзиното срце за дедо ми останало сè уште младо . Тој се пресели кај нас и со баба ми беа во иста соба . И да сакаа поинаку , немаше услови . Што си збурувале еден со друг - не знам , но во едно сум сигурна , тој носеше голем товар и грижа на совеста . Тркалото на животот се врти , може да те врати таму , од каде што си започнал . Сигурно дедо ми никогаш не помислил дека еден ден ќе се врати и ќе падне во рацете на баба ми .

Меѓу книгите на дедо ми , како млад , најдов една слика со поголем формат . Група од 10-15 учители и учителки во Белград.Мажите во костуми , со елечи , со широки вратоврски ; жените

----- Роднини и судбини -----

во костуми и балтони* со големи крзна . Сите со шешири на главите , некои со високи чизми до колената , на врвки , со убави чанти ... Рацете им беа ставени во крзнени муфови . Тогаш ѝ реков на баба ми :

- Гледај со какви жени работел и излегувал, а тој вистински господин ! Сакаше, бабо, тебе да те однесе во Белград, а згора на сè и неписмена си...

А таа :

- Е , е , е бе чедо , добра бев во почетокот . Му родив три деца , ама тие капели му го извадија паметот , затоа сега е на тоа дереце !

Еднаш баба ми го прашала дали се сеќава што ѝ направи , но тој не сакал да зборува и ѝ кажал дека тоа сега е минато .

Тоа минато за баба ми беше многу тешко . Таа го понесе на своите плеќи и на 72 години дојде ред повторно да се грижи за него . Некаде во 1959 или 1960 година во еден од весниците излезе статија со наслов : „ По 42-годишна разделба , повторно заедно “. Кога се вратил во Валандово , побарал развод и Судот , без да ја извести баба ми , ги развел . Сигурно планирал повторно да се жени , за да не живее сам .

Но , судбината со него си имала други планови ...

Мајка ми сакаше повторно да се регистрираат . Доколку се случеше дедо ми прв да замине од овој свет , баба ми да ја наследи неговата пензија . Две години се малтретираше по вратите на одговорните институции , но се најде една паметна службеничка која беше одговорна за Матичната служба и не отстапи од нејзиниот став :

- Не може да се венчаат , бидејќи тоа е брак од корист !

Залудни беа објаснувањата на мајка ми дека таа му е единствена венчана жена со која имал три деца . По две години одење од врата на врата , мајка ми се откажа . Победи бирократијата и нечовечноста на една неодговорна личност .

*балтон = палто (арх.)

Дедо ми поживеа уште една година и почина од мозочен удар . Цела недела беше во кома . Дојде вујко ми од Белград , дојдоа неговите внуци од Дојран , но тој ги даваше последните знаци на живот . Баба ми , гледајќи го како цела недела лебди меѓу животот и смртта , му ја фатила раката и почнала да му зборува : „Василе , во животот многу претрпев од тебе ... Мислев дека никогаш нема да можам да ти простам , но кога гледам како се мачиш , сè ти простувам ! Бог да ти прости и да те спаси од тие маки !“

Дедо ми , можеби ја слушнал или не , но неговата душа истиот миг го напуштила неговото тело и го ослободила од земниот живот .

Грижата за дедо ми беше обврска на баба ми , но таа никогаш не се пожали , ниту кажа за него некој лош збор . Најверојатно , празнината што ја носеше во срцето толку години,таа неостварена желба од младоста сега имаше можност да си ја исполни .

Патиштата божји се непредвидливи , но не и неостварливи . Жив пример за мене остана животната сага за баба Јордана и дедо Васил .

По смртта на дедо ми , баба поживеа уште четири години . Ја виде мојата свадба , првото внуче од внука за која велеше дека било најмило . Почина на истиот начин како дедо ми - од мозочен удар .

Летото 1961 година се вратив од Скопје. Не планирав веднаш да се пријавам за работа , иако курирот од Болницата двапати доаѓаше дома да ме извести да се јавам во управата . Беше голема горештина и можевме да се освежиме единствено на еден од двата базена во градот - на градскиот или на воениот кој беше во кругот од Домот на ЈНА . Тоа го правев со мојот сосед Трајчо кој тогаш беше студент на Текстилниот факултет во Љубљана . Често доаѓаше во нашиот двор и со татко ми и брат ми играа карти . Имаше стари родители , врсници на мојата

баба , а неговите три сестри беа мажени .

Беше сабота кога мајка ми ме прати кај нив да побарам некаков предмет. Се качив горе тој да ми го даде. Инаку , учеше , имаше испити за полагање . Настојуваше да седнам , но јас не наоѓав причина зошто би го направила тоа. По краток разговор, почна да ми објаснува како подолго време размислува да ми каже за неговите сериозни намери . Рече дека за година , година и половина , ќе заврши . Јас му одговорив дека , можеби , ќе сретнам некој друг, па би можела да го оставам . Беше изненаден од мојот одговор и истиот момент рече :

- Ајде да се земеме уште утре !

Ете , така судбината ги вмеша своите прсти и јас , без размислување , станав дел од неа . Едно не можев да предвидам , дека времето на чекање ќе се продолжи на четири години .

Со ниту еден збор не ме праша за времето поминато во Скопје . Кога подоцна ми се приближи и виде дека мојата гордост е зачувана , беше најсреќниот човек на светот .

Кога ѝ ја кажав веста на мајка ми , остана занемена . Се чудеше како ќе му каже на татко ми ! Тој сигурно нема да се согласи .

Еден ден тој ќе стане инженер , но јас треба да живеам со неговите родители кои беа педесет години постари од мене . Татко ми беше затечен . Долго време молчеше и на крајот двапати ме праша дали се согласувам да се омажам за Трајчо ? Како да сакаше да слушне : Не ! На крајот , се согласи .

Се потврди гласот откај трските што го слушнав онаа топла , летна бессона ноќ на кој , со време , бев подзаборавила : „ На тебе местото ти е преку плетот !“

Судбината ништо не остава на случајноста , се се случува по некој однапред предвиден и скроен план...

Неговите родители беа бежанци , пребегани од егејскиот дел на Македонија во времето на Балканските војни . Дојдени овде без ништо , како што кажуваа тие , со трепет во гласот . Ги

оставиле нивните куќи , ниви , стока и со една бовча во рацете си ги спасувале голите животи . Не можеле да предвидат дека никогаш повеќе нема да се вратат на своите огништа . Имаа три ќерки и еден син . Пет машки деца им починале поради немање пари за лекување . Мајка му го родила Трајчо кога имала 43 години и сите нивни надежи беа во него .

На 9 август 1961 година ја направивме веридбата . Во средината на септември тој замина за Љубљана , а јас започнав со работа како медицинска сестра на Хируршкото одделение во Струмица . Само по една недела работа , началникот , д-р Бацаков , ме стави дежурна сестра . Со тоа покажа дека во мене имал голема доверба , а и голема одговорност .

Во старата болница Хирургија беше на горниот кат , со 36 кревети . Катот го делеше со Педијатрија и Гинекологија со акушерство . На долниот кат беше Интерно со инфективно и дежурната амбуланта .

Болничките соби се затоплуваа со печки на дрва . Храната се подготвуваше во кујната што се наоѓаше во подрумските простории . На раце , во послужавници , се качуваше по одделенијата и приборот се враќаше назад за миење . Работевме на дежурства секој трет ден по 24 часа , со еден слободен ден . Со еден хирург , со две инструментарки и двајца приучени анестетичари коишто работеа со етер . Подоцна почнаа со интубирање .

Кога сегашните генерации ќе читаат во какви услови сме работеле , ќе знаат подобро да го ценат тоа што го имаат денес . Да гледаат на постарите со поголема почит , бидејќи во минимум услови го давале максимумот од себе .

Така започна мојот живот - на работа и дома .

Во неделите , ако не бев дежурна , одев кај свекорот и свекрвата , ја чистев куќата , а потоа ручавме заедно . За нив тоа беше како празник. Понекогаш , со најмладата золва која беше учителка , одевме на кино . Тоа беше мојата рекреација на подолг период .

Комуникацијата со Трајчо се одвиваше преку писма или телефон , со претходно закажан термин . Како студент во Љубљана , дома си доаѓаше најмногу трипати годишно .

*Со сојругот Трајчо
во 1962 година*

Наредната , 1962 година , на празникот Преображение (19 август) , направивме свадба . Го променив само дворот и поминав од другата страна на плетот , блиску до трските ... Не можев да претпоставам со какви проблеми ќе се соочам во наредните три години до дипломирањето на сопругот . Тој понекогаш знаеше да ми каже утешни зборови :

- Издржи , невесто ! Кога ќе си дојдам , ќе бидеш најсреќната жена на светот ! Тоа најмногу си го посакував и самата , а силата да издржам ја црпев од надежта за подобро утре .

Сама поминав низ две

бремености , без ничија помош и поддршка . Првото дете , Митко , се роди 1963 , а ќерката Сузана 1965 година , две недели по дипломирањето на сопругот . Тогаш сè уште немаше машини за перење , па сите членови во семејството ги перев на раце , надвор , во корито . Често месев домашен леб и го носев на фурната за печење . Се случуваше да дојде до несогласување меѓу мене и старите . Големата разлика во годините си го правеше своето . Не им беше лесно да прифатат едно дете од дваесет години да прави некакви промени во куќата . По свадбата купивме радио кое внесе малку повесела атмосфера во семејството . Можеше да чуеме по некоја песна .

Свекрва ми беше неписмена жена , а свекорот , можеше да се каже , описменет . Многу вечери поминав читајќи им македонски народни приказни за кои свекрва ми не можеше да се изначуди . При едно патување за Љубљана , го замолив Трајчо да го посети вујко ми во Белград , за да се запознаат . Кога наредниот пат вујко ми дојде во Струмица , ми рече : „ Сепак си направила добар избор “.

По четири години се собравме и го започнавме животот како едно нормално семејство . „ Лошото помина , остана зад нас “, си мислев . Но дали било така ?

Тој се вработи како инженер во Предилницата „ Струмичанка “ во Струмица . Во куќата спиевме на железни кревети , а и сè друго беше примитивно и сиромашно . Требаше да се почне од нула . Кога на свекрвата и свекорот им кажавме дека ќе купиме маса и столови за јадење , свекорот не кажа ништо , но кога утредента се вративме од работа , старите беа симнати во подрумот и моравме да ручаме на патосот . На нашето прашање зошто го направи тоа , тој со иронија одговори : .

- Сега сте газди , не ви личи повеќе да јадете на таа маса и да седите на прости столови .

Тоа се случи и кога купивме спална и дневна соба . Цел ден седеше во дворот и не се качи да ги види , додека соседите дојдоа и ја споделија радоста со нас . Можам да најдам повеќе причини зошто се однесуваше така , но не можам да го оправдам . Денес јас сум на нивните години и секогаш се радувам кога на децата им се случува нешто убаво .

Во мојот работен век работев во повеќе различни оддели : пет години на Интерно одделение ; седум години водев Советувалиште за мајки со деца ; три години бев главна сестра во Заводот за рехабилитација во Бања Банско ; пет години главна сестра во Медицинскиот центар во Струмица . Останатите години ги одработив на Хируршкото одделение каде што и ја започнав мојата кариера .

Во тоа време во Струмица постоеше корзо што започнуваше од Градското собрание , па до крајот на големиот градски парк . Корзото беше место каде што се среќаваше секој со секого , ќе поразговараше , ќе направеше неколку кругови и ако ја сретнеш својата симпатија , задоволен ќе си заминеш дома ... Времиња !

Кафеаната во хотелот „ Есперанто “ беше место каде седнуваа повозрасните . На играика одевме во Домот на ЈНА , но имавме членски карти за влегување . Игранки се организираа и во Монополот , во салата на Друштвото „ Партизан “, а летно време на терасата на Ловен дом и на Воениот базен . Тие беа места за забава на струмичани . Ги немаше денешните кафеулиња .

Кино „ Балкан “ прикажуваше филмови со кинопроектор во три смени . Во 16 , 18 и 20 часот салата секогаш беше полна , посебно кога се прикажуваше некој добар филм . Киното имаше и летна бавча , а во зимата имаше и киноутро .

Киносала имаше и во Домот на ЈНА .

Кога луѓето дома почнаа да си купуваат телевизори , киносалите остануваа полупразни , а со текот на времето , киното згасна .

Во големиот парк имаше летна бавча со музика и вкусна скара , па често пати таму ги носевме и децата . Предилницата „ Струмичанка “ во Дојран имаше кампови за одмор . Беа поставени покрај самото езеро . Летните одмори ги поминувавме таму . Децата уште во раните утрински часови влегуваа во топлите езерски води . Татко им ловеше риби , а тие со нетрпение ја очекуваа секоја рипка и ги ставаа во своите кофички .

По три години од вработувањето на сопругот , го купивме автомобилот на мојот вујко од Белград . Беше тоа „ Опел Олимпија “, добро зачувана , а тој си купи нов автомобил . Со автомобилот животот ни се промени преку ноќ ! Секоја

----- Фимка Гогова - Михајлова -----

недела , со децата одевме во Дојран , во Петрич , Бугарија , на убава скара во познатиот ресторан „ Јаворите “. Во Петрич имав многу роднини од страна на баба ми по мајка , а таму беше и тетка Ванѓа , нашата прва сосетка , денес надалеку познатата светска пророчица . Од мајка ми многу слушав за неа , но само еднаш ја имав видено . Тоа беше во 1961 година , кога за првпат од нејзиното заминување , дојде во Струмица . Тогаш беше и наша гостинка .

Тој ден дворот се исполни со народ . Секој сакаше да ја види и да се поздрави со неа .

Во ноември 1966 година со Трајчо решивме да ги посетиме неговите роднини во Тополовград , Република Бугарија . Свекрва ми таму имаше внуци од нејзините две сестри . Семејствата се немаа видено и не знаеја ништо едни за други . На заминување , мајка ми и свекрва ми не замолија во Петрич да ја посетиме тетка Ванѓа . Мајка ми , по цели денови свиткана на машината , постојано ја болеше главата и затоа челото си го редеше со тенки парчиња компир , а на темето си ставаше натопена крпа со ракија за да „... ми се земе огинот “ , како што велеше . Свекрва ми ја болеше коленото , веројатно имаше некоја артроза , и при одење си помагаше со бастунот . И двете очекуваа тетка Ванѓа да им каже некој лек .

Беше недела , околу два часот попладне . Лесно се најдовме пред портите на тетка Ванѓа , но таа не беше дома . Соседите нè предупредија дека во недела не работи со луѓе , но ние решивме да ја почекаме . По кратко време пристигна со сестра ѝ Љуба . Влегоа во дворот , а јас тргнав по нив . Трајчо остана на улицата . Ги пристигнав и на средината од патеката и се обравив :

- Тетка Ванѓе , јас сум Фимка , ќерката на Кристина .

Таа одејќи , ми рече :

- Големи топки чија ќерка си била ! Сврте зад куќата и се изгуби .

Нејзиниот однос ме остави без зборови . Се стаписав . Ми доаѓаше да заплачам . Стоев како здрвена и не мрднав . Трајчо , којшто стоеше пред портата , кога ги слушна нејзините зборови , ми довикна :

- Ајде бе , што ѝ е ... мајката !

Во истиот миг тетка Ванѓа се појави откај ќошето на куќата и рече :

- Што бе Трајчо , ти многу голем човек си станал !

Потоа се сврте кон мене :

- Ја , дојди тука да видам што сакаш !

Се погледнавме двајцата прашувајќи се со очите од каде знае дека јас сум дојдена со Трајчо ?

Влеговме во дворот позади куќата . Таа седеше на една клупа . Застанавме пред неа како обвинети и молчевме . Одеднаш таа се сврте кон Трајчо :

- Што работиш бе , ти ? Што се тие конци околу тебе ?

- Јас сум инженер ! - ѝ одговори .

- Каков инженер бе , со конци ли си имаш работа ? - го праша .

- Јас сум текстилен инженер , ѝ рече тој .

Потоа се сврте кон мене :

- Ти мори , што тој шешир на главата , оти си на Ванчо ќерка , ли ?

Јас молчам , немам одговор . Значи и шеширот на главата ми го гледа ! Како да ѝ помина лутината и смирено почна да не прашува каде сме тргнале , колку деца имаме , како сме по дома , за соседите , за нејзините роднини Чурлинови ...

Откако си поразговаравме , како да сакаше да каже „ доста е !“ , но јас ја пресретнав :

- Тетка Ванѓе , ѝ реков , свекрва ми и мајка ми те поздравуваат и прашуваат каков лек ќе им кажеш ?

А таа веднаш :

- Каков лек , мори !? Кажи ѝ на Кристина компирите што

си ги реди на главата , да си ги прави манџа , а ракијата да ја пие Ванчо (татко ми) . И така многу му е слатка . На свекрвата ќе ѝ кажеш дека со тоа колено ќе си умре . Ај сега , врвете си каде што сте тргнале , па и јас да одморам !

Така заврши мојата втора , а на Трајчо прва и последна средба со тетка Ванѓа . Роднините ги посетивме на два-три дена и се вративме , но останавме во контакт преку писма што редовно си ги пишувавме . На враќање дома немавме добри вести за мајка ми и свекрва ми .

Свекрва ми почина по осумнаесет месеци од срце , а мајка ми со нејзината терапија живееше уште шеснаесет години .

Роднините , по некое време , ни возвратија посета во Струмица .

Животот продолжуваше влевајќи ни надеж дека утрешниот ден ќе биде поубав од денешниот . Денес , а и во годините наназад , често се прашував дали кога ја посетивме со Трајчо , тетка Ванѓа ја виде нашата лоша судбина ? Дали заради тоа сакаше да не избегне и беше толку груба ? Прашања и само прашања ... без одговори .

Свекрва ми животот го помина во кругот на семејството . Еднаш беше кај постарата ќерка и си поседе една недела . Кога си дојде дома , му рече на свекорот :

- А бе Мицо , Лика што има едно радио - цел ден пее , од сабајле до вечер , тоа нашето една асална песна не знае да испее !

Сите се смеевме , но како да ѝ објаснам дека сите радија имаат иста програма . Се пееше една песна во која едно мало дете плачеше . Кога ќе ја слушнеш , ќе почнеш да зборува : „ А бе на тоа дете што му прават , пак го расплаќаа “.

Понекогаш , кога Трајчо се враќаше од работа , не беше гладен , веќе ручал со некои гости , па ќе ми речеше од ручекот да му ставам помалку . Кога свекрва ми ќе забележеше , веднаш

ќе почнеше :

- Е , олан снао , тај ќут ич не ти го аресувам ! На тебе си ја наполнила чинијата , а на Трајчо си му ставила на дибот .

Тој , гледајќи ја загриженоста на мајка си , ќе речеше :

- Е , мајко , гледаш ли какви се денешните жени ? Гледат прво за нив , а после за мажот !

Свекрва ми никако да се досети и продолжува :

- Гледам , како да не гледам ...Та не ѝ е првпат !

Кога еден ден овие редови ќе ги читаат идните генерации од моето семејство , не знам колку убедливо ќе им изгледа . Мене не ми беше лесно да се соочам со толкава разлика во годините и со сосема различните погледи на светот .

Летото , во август 1969 година со децата бевме две недели на одмор во Дојран . Кога се вративме , свекорот ни кажа дека неговите две ќерки со семејствата ќе одат за Софија . Тој имаше перде на очите , но нашиот лекар ја одложуваше операцијата , па поголемата ќерка му предложила да го однесат на преглед во Софија кај некој специјалист . Одлучивме ние да го однесеме , а оттаму да го испратиме на гости во Тополовград . Решивме децата да ги оставиме кај мајка ми , а ние да продолжиме за Црно Море . Откако сме сами , тој требаше да ни биде прв одмор да сме сами , а свекорот од дома не излегол цел живот . Синот Митко беше наполнил шест години и од први септември ќе тргнеше во прво одделение . Му ветивме дека од Софија ќе му донесеме училишна чанта .

Ќерката Сузана имаше четири години .

Беше втората половина од август . Бевме подготвени за тргнување . Вечерта бевме кај тетка ми Ката да се испратиме . Тој ден тетка ми била на погреб , загинале тројца во сообраќајна несреќа кај реката Тркања , на влезот во Струмица .

На излегување ѝ реков на тетка ми :

- Многу ми е страв од тој пат , мислам дека нема да се вратиме !

Трајчо , слушајќи ме , ми вели :

- Де , бе невесто , не мора да одиш во Бугарија за да умреш . Гледаш , луѓето загинаа во Тракајна !

Наредното утро бевме подготвени за тргнување . Свекорот седна на задното седиште , ние напред . Мајка ми , со едното дете во рацете , стана да нè испрати . Пред да тргнеме , инстинктивно извадив ситни пари и ѝ ги дадов на мајка ми со зборовите :

Запали свеќи во црквата “ Св. Петнаесет”, да нè чуваат од лошо, оти нè чека долг пат .

Трајчо , кој никгаш не дозволуваше децата да ги носам во црква , ни сега не издржа:

- Бабо , запали свеќа Господ да ја чува ќерка ти!
- Ако бе , зете , јас ќе запалам за сите , рече мајка ми .
- Не , не ...Запали само за неа !

Го запали автомобилот и тргнавме . Јас се прекрстив : „ Боже , чувај нè по патот од лошо !“

Не само тој , туку целото негово семејство веруваше дека нема ништо , дека животот е тука , на Земјата . Јас пак , длабоко верував и сè уште верувам , дека живееме според божјиот план .

Во Бугарија , од Стара Загора , свекорот со такси го испративме за Тополовград , а ние продолживме за Варна . Го прошетавме целото крајбрежје . Поминавме десет незаборавни денови . Толку уживавме , како да знаевме дека ова ни е последно , дека нема да се повтори ... На враќање поминавме да го земеме свекор ми . Во Тополовград останавме два дена . Се ближеше први септември . Требаше да сме дома , да го испратиме Митко на училиште .

Првата ноќ , беше среда спроти четврток , сонувам како стојам пред едно големо огледало облечена во бел фустан како невеста и со долга коса . Се гледам во огледалото и си велам : „ Боже , јас досега во животот не сум била толку убава !“ Утредента сонот го раскажав на братучетката , а таа го

протолкува вака :

- Долгата коса е грижа . Дома си оставила две мали деца , можеби некое се разболело .

Следната вечер , беше четврток , 28 август и празникот Голема Богородица . Се собраа сите роднини како за разделба . Којзнае кога пак ќе се видиме . Бевме преку триесет души во куќата на Славка . Таа беше гинеколог и директор на Болницата . Еден од гостите свиреше убаво на хармоника . Јадевме , се смеевме , се веселевме . Ги испевавме сите наши песни и останавме будни до доцна во ноќта .

Таа ноќ сонував сличен сон . Патуваме со автомобилот и , наеднаш , ни се отвори капакот - се дигна и се спушти врз шофершајбната . Се чувствувавме како да навлеговме во некој темен облак . Од спротивната страна доаѓаше камион . Молскавично реагирав и , подигнувајќи се во седиштето , извикав :

- Трајчо , внимавај , камион !

Во истиот момент , со голема брзина , удривме во камионот . Почувствував голем тресок , а потоа - тишина ...

Во сонот го гледам Трајчо наведнат над воланот , а свекор ми до него се гуши во крв . Јас тонам во некаква длабока празнина и се будам .

Сонот многу ме вознемири . Не можев повторно да заспијам . Станавме рано , во шест часот . Дали спиевме неколку часа ...

Беше петок , 29 август . „ Боже , чувај нè !“ , си реков , овој сон нема да биде на арно . На роднините им кажав дека сонував лош сон , но не им го раскажав .

Таа ноќ Трајчо сонувал како се жени за Бугарка и останува во Бугарија . Сè укажуваше на некаков кобен настан кој можеби , ќе ни се случи .

Нè испратија со букети цвеќе . Од денешен аспект , ова е , навистина , невообичаено . Со цвеќе се оди на гости , се оди

----- Фимка Гогова - Михајлова -----

на мртовец , но гостите никогаш не се испраќаат со цвеќе . Ги ставив букетите зад седиштето . Со нас во автомобилот се качи и една братучетка која патуваше за Софија . Жената имаше автобуска карта за претходниот ден , но заради нас го одложи патувањето еден ден подоцна . Заради неа , свекор ми седна на предното , а ние на задното седиште . Таа позади Трајчо , а јас зад свекорот . Така подобро си разговараме .

Решивме да не патуваме по автопатот за Софија , туку свртевме преку Карлово и Калофер , по таканаречената Розова Долина . Патем појадуваме и продолживме .

Во еден момент Трајчо ми рече :

- Фимка , фрли ги тие китки низ прозорецот , ми мирисаат на умрен , како да одиме на мртовец !

Поради братучетката ми беше незгодно да ги фрлам , а едниот букет беше од нејзината мајка . Му возвратив :

- Што зборуваш ? Цвеќето мириса на убаво , а не на умрен !

Пред свекорот имаше мала вазничка прилепена со магнет во која бев ставила два-три цвета . Ги зеде со левата рака и ги фрли низ прозорецот .

Патот по кој возевме беше планински , нерамен и со многу кривини . Трајчо псуеше :

- Што ѓавол нè натера , та тргнавме по тој пат !?

За среќа , набргу се симнавме во рамно поле и продолживме со голема брзина .

- Е , тоа ти е пат , рече тој .

Во следниот миг се отвори капакот на автомобилот и со неверојатна брзина летна врз шофершајбната . Стаклото се покри , не се гледаше ништо , а од спротивната страна доаѓаше камион ...

Сè се случи како во мојот сон . Јас се подисправив на задното седиште и викнав :

- Трајчо , внимавај , камион !

Се слушна силен удар и тресок на две возила со голема брзина . Како да експлодира голема и силна бомба .

Тоа е сè на што се сеќавам .

Несреќата се случи околу 11 часот претпладне , на дванаесет километри од Карлово . Страшна глетка , иста како во мојот сон . Некој од онаа страна ми ја проектираше целата несреќа што требаше да се случи наредниот ден . Трајчо , пригмечен на воланот , на место мртов ; свекорот се гуши во крв , а јас во бессознание. Братучетка ми помина со скршена рака .

Со првото возило што поминувало , свекорот и братучетката ги префрлиле до болницата во градот Карлово .

Додека да го ослободат Трајчо којшто бил прикleshтен меѓу воланот и седиштето , мене ме легнале на банкините покрај патот . Почнав да се будам од некој длабок сон кога ме качуваа во болничкото возило .

Ме седнаа на предното седиште до шоферот . Кога се свртев назад , го забележав Трајчо во болничко носило и ми се причини како да е мртов . „ Каков сон !“ , си велам . Ги триев очите да се разбудам , но јас бев будна . Сон ли е ова или јаве ? Реакциите ми беа несигурни , не можев да се сетам на ништо . Му се обротив на шоферот :

- Дали Трајчо е мртов ?

Тој ми одговори , се разбира , на бугарски :

- Ке кажат докторите .

„ Што бараме ние во Бугарија ?“ , се прашував .

Сеќавањата ми се вратија попладнето. Разбрав дека братучетка ми поминала со скршена рака , а свекорот беше во длабока кома со направена трахеотомија , отвор на грлото преку кој дишеше со цевка . Кај мене имаше скршеници . Бев целосно набиена со потрес на мозокот .

Каква судбина ! Далеку од дома каде немаш со кого да ја споделиш својата преголема болка . Плачев без глас , ги голтав

----- Фимка Гогова - Михајлова -----
солзите што ме давеа и го молев Бога да ми даде сила да можам да го издржам сето ова . Тој ден Бог ми даде втора шанса за живот .

Неговите планови и патишта се непредвидливи .

Заради братучетката седнав на задното седиште , а свекорот го зазеде моето место и ме спаси од сигурна смрт ; Децата имаа среќа да растат со мајка , иако отсуството на татко им засекогаш ќе им остави празнина во срцето .

Беше петок , 29 август , најцрниот ден во мојот живот , денот на трагедијата ; 19 август , денот на нашата свадба и 9 август , денот на свршувачката . И неговото раѓање беше на 9-ти , само во месец мај . Сè се случи во месец август : нашето соединување и нашата разделба . Случајност или однапред зацртано , знае само бог , но повеќе верувам дека ништо во животот не е случајно .

Очекував до вечерта или утре изутрина да пристигнат нашите блиски од Струмица , но кога и во саботата напладне немаше никаков абер , знаев дека тие уште не се известени . Морав јас да преземам мерки да се јавам и да ја соопштам кобната вест . Кога во фабриката „ Струмичанка “ ја соопштив веста , беа шокирани . Овде никој ништо не знаеше ! Полицијата ги известила два часа после мене . Тоа попладне почина и свекорот .

Околу 20 часот бевме подготвени да нè префрлат во Пловдив во Судска медицина . Засреќа , во тој момент пристигнаа пет автомобили со наши блиски роднини , другари и пријатели , па јас можев малку да се опуштам . По сите формалности што следуваа во Пловдив каде преспавме , утредента во Софија , во амбасадата , се запечатија сандаците со мртвите тела и дома стигнавме во недела во 18 часот .

Како целиот град да беше пред нашата куќа. Од љубопитните луѓе не можев да ја отворам вратата од автомобилот за да излезам . Мајка ми со децата не можеле да

се пробијат до мене . Никој не обрнуваше внимание на двата запечатени сандади . Сите очи беа вперени во мене . Дали и колку сум повредена , дали сум на нозе или во носилка . Велат , луѓето сакаат да гледаат сеир на туѓата мака .

Погребот се изврши во понеделникот , на први септември , кога нашиот син требаше да тргне во прво одделение . Наместо радост , во нашиот дом влезе најголемата тага што може да му се случи на човекот .

Тој почина на 34- годишна возраст , а јас имав само 27 години . Заради неговите студии , четири години бевме разделени , а сега и оваа разделба од кој а нема враќање ... Останав на крстопат со две мали деца . Тогаш само бог знаеше по кој пат ќе чекорам понатаму . Децата , чувствувајќи ја преголемата тага , уште посилно се стискаа околу мене . Иако беа мали да ја разберат суровоста на судбината , како да чувствуваа дека животот си поигра со нас и дека отсега сè ќе биде поинаку . Требаше да им бидам и мајка и татко , да ги пораснам и воспитам во личности коишто ќе можат да се носат со проблемите што ги наметнува животот .

Мајка ми која живееше до мене , ја презеде одговорноста да ги чува децата додека сум на работа . Порано знаеше да каже : „ Чедо , тоа што си до мене е мој касмет , јас сум болникава и што ќе правев ако беше некаде далеку ?“ Сега постојано повторуваше : „ Е , тоа испадна твој таксират ! Камо да беше далеку , само таа трагедија да не ја доживееше !“

Иако останав сама , не дозволив да паднем во очај , ниту пак сакав да ме сожалуваат . Немав потреба од лекари и лекарства . Ја прифатив судбината , таа е мојот крст со кој ќе продолжам да чекорам низ животот . Имав доверба во самата себе и тоа ми даваше сила .

Моите сонови продолжија секоја вечер . Во сонот бев свесна дека е умрен , но ние разговаравме . Му поставував безброј прашања , а тој ми одговарааше .

Една ноќ, набргу по погребот , ми вели : „ Кога и да дојдам , те наоѓам сама . Сама спиеш и не се плашиш . Гледам , многу и не плачеш . Ако не плачеш , јас ќе ти доаѓам секоја вечер !“ Неговото присуство во моите сонови траеше шест месеци , секоја вечер , а потоа разретчија . По многу години ми дојде идеја да ги запишам оние сонови на кои јасно се сеќавав . Зачестија моите средби со тетка Ванѓа . Одговорите за непознатото и невидливото ги очекував од неа . Тие одговори ми даваа спокојство и утеха .

При нашата прва средба немаше потреба да ѝ раскажувам што ми се случило . Таа како да ја видела несреќата на филм :

- Секој ден им раскажувам на моите сосетки за тебе , за сè што преживеа и колку си храбра !

Ме храбреше таа прекрасна жена , таа беше лек за моите душевни рани .

- Тетка Ванѓе , ѝ реков , Трајчо без век си отиде !

- Ајде , не греси душа ! Нему до тука му беше векот . Ако беше дома , вода ќе се напиеше и ќе се задавеше .

При секое одење во Петрич јас ѝ ги раскажував моите сонови , а таа внимателно ме слушаше . И , еден ден ми рече :

- Слушај , Фимка ! Тоа што ми го раскажуваш не се сонови , тоа се виденија . Јас гледам со моите духовни очи , а ти гледаш на сон . Тоа се случува кај некои луѓе .

Разговорите со неа ме смируваа и ми ја јакнеа верата во бога . Често пати знаеше да каже : „ Ако немате вера во бога , не доаѓајте кај мене , зашто бог ви помага , а не јас !“

Сите коишто влегуваа кај неа , излегуваа збунети , бидејќи им раскажуваше за нивните блиски коишто беа починати . Таа комуницираше со душите на мртвите , пренесуваше пораки и некои нивни желби .

- Ете , тука се со нас , седат до нас ! Се движат , се смеат , плачат , мисловно разговараат со мене . Немаат материјално

----- Роднини и судбини -----

тело . Јас ги гледам како што вие ја гледате вашата силуета во водата во некој вир , ќе кажеше ...

Започнав да верувам дека со смртта човекот го губи материјалното тело , но не и душата . Таа останува вечна и го продолжува патот на еволуцијата , за нас непозната и таинствена .

Често нати одев во манастирската црква „ Свети Петнаесет тивериополски свештеномаченици “ што се наоѓа во непосредна близина на мојата куќа . Понекогаш останував и да преспијам . Така се навикнав и ноќите спроти петок и недела ги преспивав таму , со едното дете , а другото кај мајка ми .

Во почетокот на седумдесетите години големиот двор на манастирот беше празен . Освен малата , стара црквичка , во долниот десен дел од дворот имаше мала приземна куќа со две соби и трем . Во неа живееше свештеник со неговото семејство . Подоцна остана празна .

Уште со влегувањето во портата , вниманието го привлекуваше повеќестолетниот брест кој гордо ги раширил своите гранки и им одолеал на сите временски непогоди . Меѓу портата и брестот , од десната страна , имаше мала соба со покриен трем каде се продаваа свеќите . Во таа соба со два железни кревети и шпорет на дрва , живееше тетка Грозда , жената која повеќе години го одржуваше ова свето место .

Во доцните ноќни часови како да наслушнував тапо галопирање на коњи . Тоа ми се случи неколку пати . Низ главата ми поминуваше мисла дека тоа се , можеби , коњите на светите маченици кои биле сверски погубени поради нивната непоколеблива христијанска вера и нашиот бог Исус Христос .

Верниците на манастирот му подаруваа многу икони . Во средината на ѕидот на кој беа закачени , беше големата икона со ликот на Господ Исус Христос , а погледнато од страна , се гледаше Пресвета Богородица како во рацете го држи малиот Исус . Иконата беше дар од нашата струмичанка Цвета Тупарова

----- Фимка Гогава - Михајлова -----

која живее во Америка . Чудото што ми се случи е поврзано токму со таа икона . Со тетка Грозда знаевме да разговараме до доцна во ноќта , но сонот надвиваше .

Во длабок сон почувствував како човечка рака ме фаќа за мојата десна подлактица и ме протресе . За миг помислив дека ме буди тетка Грозда , но кога погледнав кон неа , таа мирно спиеше во својот кревет . Во собата се случуваше нешто неверојатно .

Од четирите страни на големата икона излегуваше светлина благопријатна за очите , блескава , но блага . Величествена глетка во собата ! Таква светлина , што можеше влакно да се види !

Со чудење ја крнав раката кон главата и немо гледав во таа божествена светлина . Не можам да го одредам времето колку траеше оваа волшебна глетка . Можеби десет , петнаесет секунди , а потоа собата потона во мрак .

Не почувствував никаков страв . Се прекрстив и му се заблагодарив на бога за тоа што ме удостои да бидам сведок на ова божјо чудо . Дотогаш , и да имаше некој мал сомнеж , таа ноќ исчезна .

И денес , по толку години , јас силно верувам во божјата сила што целиот живот ме држи за рака и ми дава елан да не потклекнам на искушенијата што ни ги приредува животот .

Митко тргна на училиште , но јас во почетокот не бев во состојба да работам со него . Тој беше чувствително дете и тешко ја поднесуваше загубата на татка си .

Тетка ми Ката со нејзиниот сопруг секој ден доаѓаше кај мене , а тетин ми Томе му помагаше на Митко околу домашните работи по Македонски јазик и Математика . При крајот на двете години од смртта на Трајчо , се вери брат ми Симеон . Во семејството влезе третата Ката , после тетка ми и вујна ми Катица . Не знам дали е случајно , но и трите беа родени на 22 март , на празникот Св. Четириесет севастиски

свештеномаченици .

Првото лето по смртта на Трајчо , со децата отидов како сестра во Детското летувалиште Суви Лаки , на планината Огражден. Со д-р Катица Донева и нејзината четиригодишна ќерка Славица , поминавме прекрасни петнаесет дена . Децата се освежија . Ќерка ми Сузана која од мала добиваше спастичен бронхитис, како да го остави таму, на планината , меѓу високите борови и елки . Второто лето со децата отидовме во Дојран , во вилата на Стопанска банка , за што многу му бев благодарна на директорот , господинот Ѓорѓи Марков .

Нашите другари и пријатели почнаа да си купуваат автомобили . И јас почнав да размислувам да си купам едно „ Фиќо “, да си го олеснам секојдневниот живот , а децата да ги носам на одмор и на викенди . Правев сè што помалку да ја почувствуваат празнината на татко им . Сакав да имаат нормален живот како и нивните другарчиња .

Едно неделно утро , нашите соседи кои тогаш купија автомобил , се подготвуваа да одат во Дојран . Моите деца ги гледаа низ прозорецот и кога тргнаа , ми рекоа :

- Мамо , да беше жив тато и ние со автомобилот ќе одевме на Дојран .

Ја сфатив нивната порака и ги прашувам :

- Сакате ли мама да купи автомобил ?

Тие почнаа да ме гушкаат , да се радуваат , но проблемот беше дали знам да возам .

Кога синото „ Фиќо “ пристигна пред нашата куќа , татко ми два месеци ми беше лут и не ми зборуваше . И двајцата со мајка ми се прашуваа што ќе кажат луѓето !?

- Мажот ти загина во сообраќајка , ти за конче се спаси и пак за автомобилот се фаќаш ! Не ти дојде паметот , сакаш децата и без мајка да ги оставиш !

Не верував дека Господ ме остави за да ме земе на истиот начин .

Со неколку семејства од нашите другари одевме на одмор во Грција . Имав камп опрема и на морето останувавме 18-20 дена . Контролата за децата ја имаше чичко им Васе Бержетски . Тој беше постојано со неговите и моите деца додека се капеа во морето . Децата беа на блиска возраст . Си играа , се забавуваа , а ние со колешката Вера подготвувавме ручек . Заедно се храневме . Годината кога се случи воениот удар во Грција , таму бевме веќе 12-13 дена . За ден-два се почувствува воената атмосфера: патиштата беа полни со воени камиони и тенкови , на бензинските пумпи снеса бензин , во продавниците ги снеса основните продукти , а и лебот тешко се наоѓаше . Се договаравме дали да чекаме ситуацијата да се смири или да си заминеме . Последната ноќ ја поминавме во страв . Децата цело време се стискаа околу мене . Утредента попладне одлучивме да си заминеме . Бевме три семејства . Со нас беше и Панче Караманов со семејството . Јас имав камперско искуство . Како ученичка бев извидник , феријалец и сама си го поставував шаторот . Немав потреба од туѓа помош . Бев независна .

Тргнавме околу 21 часот . По патот не можевме да се движиме од автомобили . Од спротивната страна поминуваа камиони и тенкови во правец на Лариса . Беше страшен метеж .

Ќерка ми Сузана беше помала и заспа на задното седиште . Митко , две години постар , на 11-12 години , постојано ми зборуваше и ме гушкаше ... Таа негова грижа и љубов ме охрабруваа . Неочекувано , во еден момент ми рече : „ Омажи се бе , мамо ! Само ти си сама , се измачи со нас ...“. Митко , мојот сè уште мал син , таа ноќ порасна , созреа . Ја сфатил тежината и суштината на мојот живот и на животот општо . Бев горда на него .

Дома стигнавме во 1 часот по полноќ . Мајка ми беше преплашена , немаше памет во главата .

- Аман бе ќерко , животот ми го скуси ! Каква е таа луда храброст со две мали деца по тие патишта !

Ете , таа бев јас којашто чекорев храбро низ животот .

Работата ме исполнуваше . Станав активен член на Црвен Крст , држев курсеви за прва помош во градот и во неколку села .

Беше рана пролет и двапати неделно одев во Банско каде што одржував курс за Прва помош за младинки и младинци во просториите на училиштето . На одење гледав како луѓето работат по нивите чистејќи ги и подготвувајќи ги за пролетната сеидба . Еден ден , околу 17 часот изгасна струјата и сите околни села беа во темнина . Ги ослободив курсистите од последниот час и си тргнав . Наскоро бев на патот за село Муртино . Си тргнав за Струмица .

На првата кривина кај оранжериите ги вклучив долгите светла . На крајот на светлата , гледам , на левата страна од асфалтот - гори огин ! Помислив : „Селаните ги запалиле прачките извадени од нивите “.

Како се доближував до местото каде што гореше , од огинот немаше никаква трага ! Го гледам пак на крајот од светлата , на околу двесте метри , само помал . Ме фати страв . Што ли е ова чудо ? Доближувајќи се , огинот повторно исчезна . Го забележав во вид на една поголема вжештена топка пред мостот на реката пред селото Муртино .

Во моментот кога се доближив , топката почна да се тркала на левата страна и се истркала под мостот . Само што го поминав мостот , струјата во околните села светна . Дома се вратив вознемирена и тоа што им го раскажав на домашните , тешко можеа да го прифатат . Ми преостануваше одговорот за ова да го барам при мојата следна посета кај тетка Ванѓа .

Кога ѝ раскажав што ми се случи , таа го опиша точното место , трите врби и стариот пат за Банско . Ми рече : „ Овде станува збор за пари што се одамна закопани . На првото место каде што си го видеа огинот , одвечер ќе посипеш пепел и ќе го покриеш со тенекија . Следниот ден пред изгрејсонце , ќе

----- Фимка Гогова - Михајлова-----

провериш каков знак има на пепелта под тенекијата . Може да биде стапало од човек или од животно . Таквите пари бараат курбан !“

Зошто Бог ме става на такво искушение ? Што ќе ми се такви пари ? Сакам само децата да ми се живи и здрави.Можеби ќе се најде некој полаком и ќе ги извади , но едно знам : таквите пари со себе носат клетва и никој не видел аир од таквото богатство .

При една посета кај тетка Ванѓа се задржав подоцна и останав на спиење . Утрината , пред да започне со работа , рече :

- Ќе одам на Рупите !

Првпат имав прилика да ги посетам Рупите . Тие се на дванаесеттина километри од Петрич , под планината Кожув . Во 1972 година , таа таму имаше изградено една собичка каде што одеше да се одмори и , како што кажуваше , таму се полнеше со енергија . Седнавме на една клупа под високата топола пред куќичката . Само што седнавме , таа се загледа кон мојата лева страна и почна :

- Е , Трајчо , Трајчо ! Ти не ја оставаш Фимка на мира . Каде е таа , и ти таму !

- Каде е , тетка Ванѓе ? Дали го гледаш ? , ја прашувам .

- Еве го , на два метра од тебе . Седна !

И таа го започна разговорот со него .

Тој прашува за децата , прашува за другари по име , за соседи и пријатели. Горд е на тебе . Се гордее што има таква храбра жена , а е многу лут на сестрите за делбата на куќата .Тој кажува дека многу те сакал , но сака ти пак да се омажиш . Ќе се моли на Бога да ти се најде човек кој ќе те сака како што тој те сакал и дури тогаш неговиот дух ќе те ослободи . Порачува да обрнеш внимание на кочниците од автомобилот што го возиш , особено на предното лево тркало . Трајчо вели дека особено го радува тоа , што си ги задржала неговиот прстен и часовникот

----- Роднини и судбини -----

за спомен на детето. Двете негови кошули на сино и зелено што уште стојат во гардероберот , да ги чуваш за спомен . Многу му е мило што неговите кожни ракавици што ги носеше , му ги даде на тетин ти Томе .

Така заврши разговорот помеѓу нив двајцата , а јас со денови не можев да си дојдам на себе .

Кога се вративме во Петрич , се поделивме . Таа влезе да работи , а јас си тргнав за дома .

По природа сум темпераментна , енергична и со самодоверба . Не можев да си дозволам да се затворам дома и да плачам над својата судбина . Наоѓав сила , за мене и за моите деца , животот да го живеам чесно , скромно и достоинствено .

Струмица е мал град . Сите се познаваме и затоа од морална гледна точка настојував да бидам на висина заради мене , децата , за моите родители и пријатели . Животот ме научи дека луѓето читаат затворени писма , измислуваат разни приказни што немаат никаква врска со мојот живот .

При едно мое одење кај тетка Ванѓа , уште од вратата , започна :

- Што се , мори , тиа муабети по тебе ?

Јас немав што да ѝ кажам . Таа гледаше сè . Ги знаеше и моите мисли .

- Ајде , ајде ...! Не се секирај , луѓето нека си зборуваат , немаат друга работа . Ти , главата горе и тешко гази !

За неа моралот и чесноста беа на прво место . Луѓето ги ценеше според тие особини . Јас за себе имав своја девиза : „ Не барај среќа во туѓа несреќа !“ Таа и денес е мотото на мојот живот .

Во 1973 година ја напуштив работата во Медицинскиот центар Струмица и отидов да работам како главна медицинска сестра во Заводот за рехабилитација на деца и младинци Бања Банско , установа која штотуку требаше да започне со работа. Таа беше единствена од таков вид во Македонија . Многу од

----- Фимка Гогова - Михајлова -----

персоналот беа млади луѓе и тоа им беше прво вработување . Многу труд и енергија вложив во таа работа ! Со многу љубов и разбирање ги прифаќав децата и сакав во Заводот да се чувствуваат како во свој дом . По една година ни дојде директор, педагог по професија . Со своето семејство живееше во с. Василево каде што неговата сопруга беше наставничка . Имаа две машки деца . И двете беа родени во с. Велјуса . Двајцата бевме на раководни работни места , добро соработувавме и се разбиравме . Изгледаше сталожен , тивок човек , а јас бев поенергична и построга кон работата .

Во 1975 година , пролетта , во март бев кај тетка Ванѓа во Петрич . Двете седевме на распосланиот килим и си разговаравме , кога одеднаш ми рече :

- Ти ќе се мажиш до Нова година за човек разделен од гроб , со две деца !

Не ѝ поставив дополнително прашање , бидејќи знаев , ако сакаше , ќе ми кажеше нешто повеќе , но само толку требаше да знам . Немав никакво сознание кој ли може да биде таа личност .

Помина летото . Завршија одморите . Дојде 21 септември , Мала Богородица , кога манастирот во Велјуса го слави својот патронен празник . Цела Струмица и околните села тој ден го посетуваат манастирот кој датира од XI век . Денес тој е женски манастир .

Утредента по празникот , само што пристигнав на работа во Банско , уште при излегувањето од „Фикото “, вработените ме пречекаа со зборовите :

-, Сестро , синоќа жена му на нашиот директор се обесила во Велјуса , во куќата на татко ѝ !“

Целиот персонал бевме изненадени . Што можело да ѝ се случи на жената , та на таков начин да си го одземе животот ? Нејзината постара сестра била оперирана од карцином на дојката , подоцна и на другата . Во месец мај и таа открила

некаква промена на едната дојка . Нејзе ѝ била направена биопсија , но не го дочекала резултатот , одлучила да си го одземе животот . Дали е тоа момент на слабост или луда храброст и денеска не можам да си објаснам , но во едно сум сигурна : додека сме живи , треба да се бориме за животот . Немала сили да се соочи со болеста , многу лесно се откажала од животот и го оставила тригодишното дете без да разбере каде замина неговата мајка . Големото дете им беше во седмо одделение . Кога сите заспале , изморени од празникот и кога одвај успеала да го заспи малечкото , се симнала долу и се обесила на една од гредите на тремот . Покрај себе оставила писмо во кое никого не обвинила за нејзината смрт . Сите вработени во Заводот Бања Банско ја испративме до нејзиниот вечен дом кој , по нејзина желба , сакала да биде во Велјуса . Млада , убава жена , на 38 - годишна возраст лежеше во сандакот . На вратот имаше дебел златен синцир со убав медалјон ; на прстите од рацете имаше неколку златни прстени .

Истиот ден , попладне , по телефон ми се јави мојата струна која работеше во монополот .

- Фимка , ми вели , ќе ти кажам нешто , но немој да се нервираш ! Денес во монополот сите зборуваат дека жената на твојот директор се обесила заради тебе , сте биле во врска !

- Слушај стрино , ѝ велеам , луѓето нема да престанат да зборуваат ако двајцата останеме да работиме заедно .

Директорот десетина - дванаесет дена не дојде на работа . Кога дојде , беше целосно скршен , не знаеше како понатаму ќе продолжи во животот . Малото дете го земала да го чува тетка му во Велјуса , а таа беше оперирана . Големото учеше во Василево , а тој патуваше на работа во Банско . Го жалев , го снајде мојата судбина . Јас сум мајка . Нели , народот вели : „Без татко , половина сирак , без мајка , цел сирак “ . Е , си велеам , неговиот таксират поголем и од мојот “.

Штотуку правев ајвар . Ми беше жал за неговото дете , па

му однесов две тегли . Но , како што кажал народот , каде ќе падне огинот , таму гори . Секој сам си знае како му е . Сочувствував со него , како јас да минувам низ тие црни денови .

Наскоро дојде празникот 11 Октомври . Се споија три дена . Неделата уште од утрото навестуваше убав и сончев ден . Ја прашав мајка ми дали ќе сака да ја носам на гости кај тетка Ванѓа . И така се немаа видено повеќе години . Малку се колебаше . Поради постојаната главоболка не беше многу по шетањето .

Тргнавме околу пладне и по еден час бевме на Рупите . Тетка Ванѓа пријатно се изненади , особено од присуството на мајка ми . Разврзаа разговор на долго и на широко . Се прisetија за времето на нивната младост и стигнаа до мојот живот .

Во еден момент тетка Ванѓа рече :

- Треба да се мажи , млада е . Зошто народот да ја премажува секој ден ?

Мајка ми , кога го слушна ова , рече :

- Зошто ѝ е маж , Ванѓе ? Си има работа , има две деца , куќа , автомобил ...Денеска нема стабилни мажи , само пијаници , комарции , швалери ... Уште да размеша и туѓи деца , каде ќе ни е крајот !? Јас сум до неа , двор до двор сме , не можам да гледам секакви слики : Децата да си останат во татковата куќа . Не сакам да ги носи по туѓи куќи ! Клуч ли ќе стави на вратата ?

За таа работа и јас го имав истото мислење .

Тетка Ванѓа ја ислуша и рече :

- А мори Кристина , таа магаре ли е да го врзиш во дворот ? Стави му слама и тоа си е задоволно . Не гледаш ли , таа е млада жена , животот треба да го живее поинаку од магарето .

Тетка Ванѓа се сврте кон мене и ми го побара венчалниот прстен . Го фати прстенот во раката , го подигна високо над главата и преку него како да гледаше во некој невидлив свет .

- Јас нели ти кажав уште пролетта дека до Нова година ќе се омажиш ?

----- Роднини и судбини -----

- Аман бе , тетка Ванѓе , ѝ реков , та Нова година е на прагот . Јас толку години немам никој во мојот живот . Од каде сега наеднаш , за кого ?

- За тој до тебе , кому му умре жената , која се обеси на суво дрво , на греда !

- Ама ти за мојот директор ли ми зборуваш !?

- Да , тој ! Да не се вика Коста , Костадин , тој е филозоф?

- Тој е педагог , ѝ велам јас .

А таа :

- Е , е , е , е , добро де , едно те исто ! Жена му има цветно име , Љу-би-чи-ца , Љубица . Скоро е умрена , нема четириесет дена . Душата уште не ѝ е вознесена на небото . Убава , млада жена , со многу златни прстени на рацете , но не смеела да си ја одземе душата ! Бог дава душа , Бог зема душа . Но , ѓаволот ѝ застанал на рамото . Имаат две машки деца со сини очи . Едното е уште малечко . По неколку дена тој ќе ти каже , а потоа сакам да дојдете тука при мене !

Мајка ми се скамени !

- Ванѓе , ма ! Што ќе прави со четири деца , а едното е на три години . Ех , што имала мојата глава уште да види !

- Не се секирај , Кристино ! Млада е , вредна е , ќе ги порасне ! На тие деца им треба мајка , Бог така кажал .

Нашата средба заврши околу 21 часот . Вечеравме заедно и си тргнавме .

Утре , понеделник , работен ден . После тоа претскажување од тетка Ванѓа , не знам како ќе го погледнам ! Мислам дека сè ќе прочита во моите очи .

Денес , кога го раскажувам мојот и животот на моите блиски , осознавам дека никој не ѝ побегнал на судбината . Во животот поминуваме како низ доброто , така и низ лошото . Во секое добро има и лошо и во секое лошо има и нешто добро .

- Така е построен животот , вели тетка Ванѓа , со години го гледам тоа , само молете се за трпение .

По неколку дена добивме материјали за седница во Скопје . Јас бев член на Републичката заедница за труд и социјала и најмалку еднаш месечно одев на седници . Овој пат на дневен ред беше финансирањето на социјалните установи , меѓу кои и Заводот Бања Банско . По тој повод беа поканети директорите на сите установи .

Директорот ме праша кога ќе одам и со каков превоз . Му реков дека ќе патувам попладне со моето „Фико“. Ќе ѝ носам некои работи на мојата тетка Верица Нанова . Ме замоли да дојде со мене . Имаше брат во Скопје и веројатно сакал таа ноќ да си поразговараат . Не се плашеше да го возам . Не му беше првпат да доаѓа во Скопје со мене .

Утредента се договоривме да тргнеме за Скопје во 17 часот . Така , возејќи и разговарајќи по патот , стигнавме во близина на Василево . Одеднш ми се обрати :

- Ако сакаш застани малку , сакам нешто да ти кажам !

Тоа што сакаше да го каже , јас веќе го знаев , но моментот беше сега . Кога судбината ќе ги замеша своите прсти , нема бегаше . Состојбата му беше тешка , особено со децата . Тој во мене гледаше шанса да го продолжи животот , да си ги прибере децата , но не беше сигурен дали ќе прифатам . Една година работевме заедно и прилично се познававме . Бевме два различни карактери , но сигурно така требало да биде . Тој би се преселил кај мене во куќата , а има доволно место за сите . Тоа беше моментот кога одлучив да се омажам за него и знаев дека молбата на Трајчо упатена кон бога беше слушната и прифатена .

По два-три дена му раскажав за средбата со тетка Ванѓа и пораката двајцата да ја посетиме . По две недели отидовме кај неа . Тој првпат имаше прилика да ја види и да зборува со неа .

Сега таа почна со него .

- Еве ја жената , прашува за Емил , помалиот , дали го носи пуловерот што му го соши тетка му . Прашува за сосетката

----- Роднини и судбини -----

Ленче којашто живее спроти станот во село Василево и дали ги посетува и надгледува децата . Му кажа за негов братучед кој бил многу болен , но сега е добар , што подоцна се покажа како точно . Долго разговаравме и во еден момент му вели на Коце :

- Еј , момче ! Ти си имал жена , но сега ќе видиш што е жена ! Таа ќе ги гледа твоите деца како вистинска мајка !

Се сврте кон двајцата и рече :

- Сакам едно да ви предложам . И двајцата сте разделени од ѓаволот . Да ве венчам во црква , а јас да ви бидам кума !

Чинот на венчавање во црква не се случи никогаш . Вистинската причина не ја знам ни денес , но едно знам , Коце беше атеист и не покажа интерес за предлогот на тетка Ванѓа . Денеска и на двајцата ни е жал како ја испуштивме таа можност .

Неговата семејна состојба бараше брзо решавање . Иако од смртта на Љубица немаше поминато ни три месеци , ние на 17 декември , на празникот Варвара , се регистриравме . Кумови ни станаа семејството Јанкови со кои бев во многу блиски односи . Нада ми беше како сестра и ја ословував со „доде“, а Сандо и поголемиот син Илчо ни беа прв и втор кум . Нашите односи до денес продолжуваат со заемна почит и љубов .

За одбележување на шесте месеци и годината , сè беше подготвено од мене , а Коце го однесе во Велјуса .

Моите деца знаеја дека еден ден можеби ќе се омажам и тоа го прифатија со радост .

Се преселија во мојата куќа . Малиот на 16 декември наполни три години . Во неговата меморија сликата за мајка му сè уште беше свежа , а јас упорно му кажував дека сум неговата мајка . Татко му намерно ќе му дадеше некој предмет и ќе му речеше :

- Ова однеси го на мајка ти !

Детето ќе застанеше и ме гледаше .

- На неа , ли ? На таа , ли ?

Во главата му се мешаа сликите од две мајки .

Поминаа два-три месеци , се навикна на мене.И креветчето во спалната му беше на мојата страна.Го чувствував кога ќе се размрда , да не е откриено , да не му треба нешто ... Во мене работеше мајчинскиот инстинкт . Го запишавме во градинка , па покрај него и поголемото дете на брат ми коешто беше колку Емил . Ги носевме и ги враќавме заедно , а дома заедно и си играа .

Еден ден Емил влезе во собата , се гушнавме и ми рече :

- Мамо , нели ти не си црна Ѓупка ?
- Зарем ти личам на Ѓупка ?- му вела м .
- Леља* ми вика ти си била црна Ѓупка !

Неговата тетка по мајка која го чуваше извесно време и почина шест месеци после Љубица , го посетила неколку пати во градинката и за мене му раскажувала разни приказни . „Таа не ти е мајка ! Таа е црна Ѓупка . Мајка ти е во Скопје на конференција , јас ќе ја донесам !”

Забранивме никој да не го посетува во градинката , особено без присуство на воспитувачката .

Зоран беше седмо одделение и учеше во село Василево . Не сакаше да го префрлуваме на полугодieto во Струмица , па учебната година ја заврши таму . Татко му или јас секоја вечер одевме да го земеме од училиштето . Тој беше голем , си ја знаеше својата мајка и тешко му беше да ме вика „мамо“. Му требаше време , а јас не го притискав . Негов „ советник “ беше тетка му којашто живееше во Ангелци . Наоѓаше време да го најде и да го „посоветува“: „ Немој да ја викаш „ мамо “, уште е рано !Очите на твојата мајка се уште и гледаат . Јас ќе ти кажам кога ќе почнеш !“ Го „ советувала“ да се чува од мене , зашто имало некои маќен кои ги труеле децата , а некои им ставале пијавици во ушите !

Какви морничави приказни ! Возрасен да ги слуша

ќе се потресе , а како да реагира дете на 13 години !? Изгледа возрасните , понекогаш , сакајќи да ги повредат оние чиишто постапки не ги оправдуваат , несвесно ги кршат срцата на децата , оставајќи им неизбришливи траги во нивната психа .

Децата се приспособија на новата средина , меѓусебно се зближија и постепено стануваат едно семејство . На моите деца една паричка или бонбон не им дадов зад грбот на другите . Не сакав да стекнат чувство на привилегираност . Така растеа и меѓу нив немаше ниту делба , ниту завист .

По две години Зоран се сретна со неговата тетка по татко , со која јас не разговарав и го праша :

- Ве гледа ли бе , тета ?

- Нè гледа , тето , многу нè гледа !- ѝ одговори тој .

Таа , наместо да го охрабри , да му даде надеж , му рече :

- Ех , таа е многу паметна , гледа да му влезе под кожата на татко ти , после ќе видиш што ќе ти прави !

Нема потреба од коментар . Сигурно не сум единствената којашто се соочувала со такви проблеми . Ги имало и ќе ги има додека постојат такви луѓе . Такви приказни сигурно се случувале некогаш и некаде и останале да се раскажуваат на децата како пример за лошите маќеи .

Три години не зборував со неа , но заради Коце попуштив и еден ден ѝ влегов во дворот . Односите омекнаа и до крајот на нејзиниот живот јас бев многу вредна и паметна .

Митко и Зоран имаат возрасна разлика од три дена , што значи , со Љубица на породување сме биле во исто време . Кој да претпостави дека после толку години јас ќе бидам мајка на нејзините деца ?! Осмото одделение го продолжија заедно во Струмица . Керката Сузана беше во петто одделение .

Како растеа децата , нашиот двор и куќата се полнеа со нивни другарчиња . Не се чувствувавше никаква разлика дека во куќата живеат мешани деца .

Мајка ми не можеше да поверува каква слога и

-----Фимка Гогова - Михајлова -----

разбирање има во нашето семејство . Често знаеше да каже:

" Чедо , ќе се истепаш од работа .“ За Коце велеше : „ Ќе умрев и немаше да знам дека има и добри луѓе . Јас останав асретна за таков живот !“

Првата година купивме приколка „ Брако “, со која многу години летувавме на Егејското Море во Грција .

Ја напуштивме работата во Заводот во Банско . Коце дојде во Струмица како советник по одделенска настава , а јас се вработив како сестра во Хируршкото одделение во Медицинскиот центар во Струмица , со што ми се исполни мојата желба .

Големите тргнаа во средно училиште . Зоран во гимназијата беше одличен ученик , а Митко учеше во земјоделското училиште . Зоран беше надарен и за музика . Без да посетува музичко училиште , свиреше на хармоника и на гитара . Митко одеше три години во Нижото музичко училиште . Му купив и хармоника , но не го заврши . Во куќата секогаш беше весело . Некој постојано свиреше . Зоран често се враќаше во раните утрински часови со гитарата на рамото од забавите со неговите другари .

Исплатувавме трисобен стан , ја реновиравме куќата , купивме и нов „ Фиат 1300 “ . Со четири деца тешко врзувавме крај со крај . Коце во Ангелци имаше нива од 18 ари . Шест години работевме земјоделство , нивата ја садевме бостан и пиперки . Покрај толку многу обврски , станав и земјоделка !

По завршувањето на средното образование , Зоран се запиша на Електротехничкиот факултет во Скопје , а Митко на Вишата сточарска школа во Битола . Сузана и Емил се запишаа во Средното економско училиште .

По една година поминати на факултет , и двајцата се вратија . Зоран се определи за музиката и таа му стана професија . Замина за Париз каде остана 2-3 години . Свиреше во грчки ресторани .

Една година по неговото заминување , со татко му одлучивме да го посетиме . На 6 мај 1986 година со авион заминавме за Франкфурт , Германија , кај нашиот пријател Крсто Павлов . Тој беше девер на моја роднина од Бугарија , инаку дипломиран архитект и нè посетуваше во 1971 година во Струмица . Неколку дена бевме негови гости , а потоа со неговиот автомобил заминавме за Париз . Пет-шест дена останавме во хотелот во кој живееше Зоран . Тој беше задоволен од животот таму , зашто Париз е сон за секој млад човек . И не само млад .

Со Крсто посетивме сè што можеше да се види . Тој ни беше и водич и преведувач . Од Франција , заминавме за Брисел . Таму Коце имаше четворица братучеди , одамна пребегани во Белгија .

На поаѓање , пред хотелот , се разделивме со Зоран . Бев многу тажна . Плачев по патот . Не можев да се смирам како си го оставивме детето во тој многумилионски град . А тој имаше само 23 години .

Во Брисел останавме неколку дена . Бевме на гости кај сите роднини и кај Алекса Стојменов кој е од Велјуса и е добар пријател на Коце . Живееше во Ватерло , во една убава вила во која спиевме една ноќ .

Од Белгија , повторно се вративме во Германија и по неколку дена , Крсто нè донесе до Струмица . Поминавме незаборавни дваесет денови со многу спомени и еден албум со фотографии . Понекогаш , кога го разгледувам албумот и се враќам назад во времето , ми се чини како да било вчера .

Ќерката Сузана , по завршувањето на Економското училиште , имаше услови и капацитет да се запише на факултет , но не го стори тоа . Од втора година влезе во врска со едно момче десет години постаро од неа . Работеше како електричар , а потекнуваше од село Попчево . Како родители , ние не ја одобрувавме таа врска , бидејќи беа два различни света . Нашите добронамерни совети не допреа до неа и затоа ,

----- Фимка Гогова - Михајлова -----

за некои грешки што ќе ги направиме , ќе си платиме подоцна во животот . Во четврта година се верија и тој замина на работа во Либија . Тој имаше цел да спечали пари за да изгради куќа . Таму остана три ипол години . Ние најдовме плац во наша близина и во негово отсуство се започна градбата на куќата .

По свадбата , една и пол година живееше кај нас . На 10 јануари 1981 година се роди внукот Александар . Тој беше голема радост за целото семејство .

Сузана работеше како продавачка во продавницата „ Бело злато “ во сопственост на Предилницата „ Струмичанка “ и секој дневно го носеше Александар во градинка со автомобилот . Кога зетот Бранко се врати од Либија , се преселија да живеат во станот што го купивме до завршувањето на нивната куќа . Се роди и второто дете , девојче , кое го доби името на мојата мајка - Кристина . Кога се преселија во нивната куќа , таа беше 18 месеци .

Александар од мал е прониклив и темпераментен . Заврши средно училиште , електроника , и денес работи со мобилни телефони . Оваа година полни 31 година . Се ожени со Ани , девојката со која подолго време беше во врска . Свадбата беше во септември 2015 година . Заиграв оро на свадбата од првиот внук . Со Господ напред , во јуни го очекуваат раѓањето на нивниот син .

Внуката Кристина заврши Средно економско училиште . Беше одлична ученичка и се запиша на Економски факултет во Струмица . Како студент , по завршувањето на втората и третата година , одеше за Америка на четиригодишен студиски престој . На крајот од четвртата година замина и еве , веќе три години е таму . Живее во Чикаго , работи и е задоволна од животот .

Каде и да одат , колку и да им биде убаво , носталгијата секогаш ќе биде присутна . Тешко е кога најубавите моменти од животот не можеш да ги споделиш со своите најблиски .

Синот Митко , по завршувањето на Средното земјоделско

училиште , се запиша на Вишата сточарска школа во Битола .По 18 месеци студирање , се врати . Имаше среќа да се вработи како болничар на Хируршкото одделение каде што работев и јас.Тој и денес е на истото работно место . По природа е заљублив,но често му се случуваше тоа да биде во погрешна личност.На 28 години реши да се ожени за девојката којашто печеше скара на влезот од болницата . Се викаше Весна . Таа беше симпатична девојка со сини очи . Во неа се вљуби нашиот Митко.Но,таа не беше соодветна прилика за него . Направивме свадба.Ни се родија две внучиња.Првото , машко , во 1991 година.Го крстивме на името од неговиот покоен дедо Трајчо . По две ипол години, 1994 година, се роди второто дете, девојче кое го носи моето име , Фимка . И двете деца беа прекрасни бебиња,бели , со сини очи , а Фимчето со руса кадрава коса . На крајот се покажа дека овој брак е промашена работа . Кога децата беа во петто одд . тие се разведоа и таа замина за Швајцарија . Таму се премажи и роди едно машко дете . Децата многу тагуваа за нивната мајка . По две ипол години испрати визи за децата и тие заминаа за Швајцарија . Трајчето беше во седмо , а Фимчето во петто одделение .

Верувам дека не ѝ било лесно , но успеа да ги порасне . Подоцна се разведе и остана самохрана мајка со три деца . Децата предвреме созреаја , го сфатија животот со сите тешкотии и предизвици .Беа свесни дека само ако учат , ќе успеат во животот.Тие се одлични ученици и секое лето ни доаѓаат на гости.Трајчето лани ја одбрани дипломската работа . Дипломираше на Високата медицинска школа во Берн . Во ноември 2015 година на доделувањето на дипломата во Швајцарија присуствуваше и татко му , мојот син Митко.Трајче од мал ја сакаше рап-музиката . Пишува прекрасни текстови и со едно другарче имаа заедничко студио . Израсна во прекрасно момче . Многу е емотивен , внимателен и културен.Посебно сум среќна што има девојка од нашиот крај . Таа е родена таму

----- Фимка Гогова - Михајлова -----

и таму живее . Ангела , така се вика девојчето , ќе заврши за воспитувачка во детска градинка . Прекрасно , мило , убаво девојче , како името да да ѝ е дадено од Бога . Ангел ! Нејзините родители , Ванѓа и Митко , се млади луѓе . Имаат уште една ќерка која тукушто ја омажија . Тие се едно хармонично семејство коешто зрачи со љубов и со многу позитивна енергија . Трајчето го имаат прифатено како нивно дете . Веќе е член на нивното семејство . Тоа што му недостасуваше , го најде во семејството на Ангела . Им пожелувам да бидат заедно и среќни до крајот на животот . Се надевам дека ќе ја доживеам и нивната свадба .

Фимчето порасна во убава , прекрасна девојка . Оваа година заврши средно училиште за готвачи . Има желба и можности да продолжи со образованието . Работи , самостојна е во животот и е задоволна од работата што ѝ овозможува да биде креативна и исполнета . Како баба , јас и пожелувам да биде среќна во животот , да го пронајде вистинскиот пат по кој ќе чекори исправено со крената глава .

Децата од мали беа многу приврзани за татко им , имаат многу близок однос , а тој во себе има толку љубов за нив и тоа им го покажува на свој начин . На Митко годините му минуваат и време е да си најде животна сопатничка . Кога ќе заминам од овој свет , да не мислам дека го оставам сам . Но сепак , последниот збор го има судбината .

Зоран , по неполни три години поминати во Париз , се врати . Немаше документи за постојан престој . Со татко му бевме среќни што се врати . Родителите секогаш сакаат децата да бидат покрај нив .

На Зоран музиката му стана професија . Свиреше во групи и добро заработуваше . Тој се пресели да живе во станот . Се надевавме дека кога ќе биде сам , ќе почне да размислува за женење . Кога и да му спомневме женувачка , одмавнуваше со раката .

Беше наполнил триесет години .

Емил , по една година на факултет , се врати дома .

Решив да одам кај тетка Ванѓа . Сакав да ја прашам што ќе биде понатаму со двајцата .

Тетка Ванѓа ми рече :

- За Зоран ќе почекаш бајаги години додека да се ожени !

- Емил ?

- Емил може да го заврши факултетот , но јас не го гледам како студент .

Тоа се покажа сосема точно. Зоран си го живееше студенстскиот живот, а годините си минуваа.

Поминаа шест години од разговорот со тетка Ванѓа, кога еден ден дојде и рече дека ќе се вери. Се израдувавме што реши да стане семеен човек, кога се враќа дома да има кој да го пречека, со кого да си прозбори. Малку се изненадивме кога ни кажа дека девојчето е помладо од него 14 години. Таа е млада, има потреба од друг живот, а тој е изморен од ноќниот кафеански живот. Со задоволство ја прифативме нивната одлука. Снаата Ванѓе е ќерка на Ристо и Верка Мафкови кои имаат уште едно девојче, Марија.

Ванѓето, симпатична, млада девојка, работеше како фармацевтски техничар. Интелигентна и добро воспитана од нејзините родители. Направивме свадба и по една година се роди внукот Коста. Ео носи името на дедо му Коце, но како растеше, беше слика и прилика на дедо му Ристо. Тој беше целосно посветен на внукот. Кога потпорасна, го шеташе низ паркот. Му беше син и другар.

Кога тргна на училиште, грижата околу учењето беше на баба му Вера. Така е и денес. Таа е технолог по професија и му помага по најтешките предмети. Коста за некој месец ќе заврши втора година гимназија. Тој е одличен ученик. Оди на натпревари и освојува награди и престижни места. Порасна во прекрасно, високо и стројно момче со сини очи. Културен е, убаво воспитан, но малку срамежлив и скроман. Заврши Нижо

----- Фимка Гогова - Михајлова -----

музичко училиште и убаво свире клавир . Со дедо му сакавме да не биде единец во фамилијата , но тоа е завршена работа . Ќе нема со кого да ја сподели ни радоста , ни тагата .

Зоран работи како инструктор по возење , а свирењето му е дополнително занимање .

Емил беше тивко , затворено дете . Можеше со часови да си игра со малите автомобилчиња што ги имаше во голем број и гласот да не му се чуе . Но , ако поради некоја причина се случеше да се налути , експлодираше и тешко се смируваше .

Често разговаравме со татко му , додека е помал , да му објасни дека јас не сум неговата биолошка мајка , сметајќи дека како помал побезболно ќе ја прифати состојбата . Тој сметаше дека е рано и дека има време . Кога одлучи да разговара со него , тој му кажал дека веќе две години знае за тоа .

Улицата ги знае сите наши тајни и тука најлесно и најбрзо ќе ја дознаеш вистината . Најверојатно му било многу тешко да живее со една лага што го измачувала две години . Чувствувајќи како , кога сакав да го гушнам или помилувам , ми се лизга од рацете . Којзнае за каков лицемер ме сметал ? Верувам дека тој период остави траги во неговиот поматамошен развој . Тој и денес е затворен и тешко можеш да дознаеш што му се случува . Заврши Средно економско училиште и е запишан на Економскиот факултет во Скопје . Положи неколку испити од прва година и повторно не се врати на факултетот . Како што рече тетка Ванѓа : „ Тој може , но јас не го гледам студент !“ Петнаесет години имаше свое интернет кафе од кое егзистираше . Но , таа работа стана нерентабилна и мораше да го затвори бизнисот . Татко му постојано зборувааше како син му остана со нерешено станбено прашање . Тој не беше во состојба да заработи , ние бевме пензионери , па така одлучивме да му ја препишеме викендицата што ја имавме во с. Банско . На тој начин не му го решивме станбеното прашање . Јас настојував да ја продадеме викендицата и да му купиме

стан. Татко му никако не сакаше да ја прифати таа алтернатива . Тој не ја градел за да ја продава ! По толку години брак , нашите расправи почнаа за викендикката . Се натегавме две години . Јас ќе ставам табла на портата „ Вилата се продава “, тој ќе ја тргне ! Две години , секоја вечер се молев на Бога викендицата да се продаде и да се реши проблемот со Емил . Мене таа повеќе не ми е потребна , ми претставува товар за одржување — две куќи со дворови истовремено !

Една ноќ ја сонувам тетка Ванѓа . Таа , откако почина , постојано беше во моите сонови .

Беше крајот на месец ноември . Влегувам во една соба , а таа седи на патосот со друга жена . Ја поздравувам и седнувам до неа .

- Тетка Ванѓе , голема мака си имам со Емил , ѝ вела .

А таа :

- Зошто , не го гледам болен !

- Не е болен . Многу е затворен , повлечен и слабо комуникативен .

- Ха , тој така ги засукува работите , ја засукува десната шака на страна !

- Тетка Ванѓе , сакам да ја продадеме вилата и да му купиме стан , ама со Коце никако да се спогодиме .

- А , а , а... вилата ли ? Вилата ќе ја продадете , ќе ја продадете ...и стан ќе купите !

- Е , да се најде некоја мома , да се ожени па и тој проблем да се реши ...

- Ќе се смени , ќе се смени и момата е арна !

Така , се будам од сонот и утрото им го раскажувам ним двајцата . И двајцата ми се потсмеваат . Како можам да му верувам на сонот !?

Јас во едно сум сигурна . Тетка Ванѓа и од онаа страна ми го гледала проблемот и сакала да ми каже да не се секирам , дека сè ќе се среди .

----- Фимка Гогова - Михајлова

Во месец април вилата ја договоривме за продажба , во јуни го најдовме и станот . Ги завршивме административните и законските обврски и на први септември го преселивме во негов сопствен стан . Во него живее веќе шест години . Го молев Бога , а и мојата добра намера помогна , да се реши и тој горчлив проблем .

Денес , кога раскажувам за изминатите години. преживеавме многу нешта - и добри , но и лоши моменти . Доброто и лошото во животот се неделиви . Се трудам да се потсетувам на убавите нешта , но и лошите , колку и да ги потиснуваме , понекогаш , како меурчиња , испливуваат на површината .

Прекрасни мигови доживував кога доаѓаа внуците во викендицата во Банско и остануваа по 10-15 дена . Се шетахме по планината , покрај реката што се спушташе од висините на гордата Беласица , собиравме чаеви и цвеќиња ...Приквечер седнувавме на убавата зелена трева покрај прекрасните разнобојни цвеќиња во дворот , а тие се забавуваа ... Ни приредуваа музички настапи , особено Кристина и Фимчето , а Александар и Трајчето изведуваа разни акробации . Се смеевме на сиот глас , а соседите се прашуваа што се случува во нашиот двор .

Денес , за време на летните одмори , кога се собираме во нашиот двор што е доста простран и уреден , децата со голема носталгија се потсетуваат на тие изминати дни. Велат дека најубавите спомени од детството им се од деновите поминати во Банско .

Со Коце оваа , 2016 година , полниме 41 година брак . Повеќе од дваесет и пет години помеѓу нас не дојде до никаква расправија . Кerkата Сузана често знаеше да каже : „ Вие сте лош пример за брак . Гледајќи ве вас , секој ќе се разочара во сопствениот брак !“ Со текот на годините се случуваат и некои недоразбирања . Годините си го прават своето . Ја имав сета

слобода во бракот , но и целокупната работа .

*Дома, во дворот- 1995 година
Со сопругот Костадин и внуците:
од лево - Кристина , Трајче , Фимка и Александар*

Есента 2014 година се роди идејата да напишам книга во која ќе ги раскажам сите мои спомени и сеќавања за тетка Ванѓа . Книгата ја насловивме Ванѓа... и јас. Таа е струмичанка и нејзиното име не смее да падне во заборав . Книгата ја финансирав сама и ја делев бесплатно во нејзин спомен и за нејзина чест . Ја печатевме во 1000 примероци . Ова мое дело предизвика интерес кај луѓето . Се разбуди свеста кај одредени одговорни фактори во општината и како круна на тоа , денес една од улиците во градот го носи нејзиното име .

Осумнаесет години од нејзината смрт постојано ја сонував . Со печатењето на книгата , нејзиниот дух како да ме напушти . Нејзината душа се успокои и престана да ме посетува

во моите сонови . По сè изгледа дека ја исполнив нејзината желба .

Брат ми Симеон се запиша во Гимназијата „ Јане Сандански “ во Струмица , но учењето не му беше силна страна . Времето го трошеше во читање криминални романи кои и денес ги чува во три полни сандаци . Не испушташе ниту една кинопретстава и така стаса до седми клас што не можеше да го заврши . Во Заводот за вработување заврши за квалификуван електричар , но тоа никогаш во животот не му стана професија .

Во 1969 година го вработивме во Предилницата „Струмичанка“. Овде стана активен член на Драмската аматерска секција со која освоија голем број општински и регионални награди . Се занимаваше со спортско стрелаштво и одеше на натпревари . Освојуваше престижни награди . На 32-годишна возраст ја заврши гимназијата и се стекна со средно образование . Во 1971 година се ожени . Снаата Ката е од семејството Витанови , многудетно семејство со осум деца . Со текот на годините толку се почитувавме , што јас им бев како член на семејството . И двајцата работеа во предилницата и тоа во три смени .

Им се родија две машки деца . Поголемиот , Ване , во 1972 година и го носи името на татко ми , и помалиот , Илија , во 1975 година , крстен по името на вујко ми Илија . Децата ги чуваше мајка ми , иако беше со многу нарушено здравје . Многу се секираше што останаа во старата куќа и не веруваше дека младите , со две работнички плати , ќе можат да направат нешто за себе .

Татко ми почина од инфаркт на 64-годишна возраст , гледајќи ја борбата за светски шампион во бокс на телевизија . Една година по неговата смрт , брат ми ја растури куќата и се подготвуваше да гради нова . Семејството на брат ми се пресели кај мене . Живееја на долниот кат и овде останаа две ипол години , цело време додека се градеше куќата .

-----Роднини и судбини -----

Мајка ми се радуваше гледајќи како напредува изградбата на новата двокатна куќа , но истовремено и нејзиното здравје стануваше сè полошо . Последната година прими 12 трансфузии . Се беше готово . Требаше да се постави уште паркетот , кога таа почина . Имаше 64 години . „Чедо , нашата куќа е најубава во маалото !“, знаеше да каже . Ја немаше среќата барем една ноќ да преспие во неа . Немаше сила да се качи до горниот кат и да ја разгледа целата куќа . Судбина било мртва да ја извадат од мојата куќа . Се надевам дека од некаде ја гледа и нејзината душа е спокојна и почива во мир .

Со снаата Ката животот го поминавме како сестри . Кога си бевме потрбни , секогаш бевме тука . Денес и таа е свекрва на две снаи и баба на три внука .

Поголемиот син , Ване , не го заврши средното образование , но беше доста снаодлив и работеше на повеќе работни места . Стана добар пица- мајстор . Денес работи како тапацер . Неговата сопруга Лидија , висока , стројна жена е добра домаќинка и грижлива мајка . Моментално работи во продавница . Живеат на долниот кат од куќата . Се борат со проблемите што ги носи животот . . Поголемото дете го носи името на дедо му Симеон . Роден е 2001 година . Оваа година ќе заврши деветто одделение . Помалиот , Христијан е роден 2005 год . Оваа година ќе оди во шесто одделение .

Христијан е трудољубив и амбициозен . Во училиштето е одличен ученик . Тренира фудбал и ако продолжи така , би можел да има некаква спортска перспектива .

Помалиот син на брат ми , Илија , којшто ние си го викаме Иле , по завршувањето осмо одделение , го дадовме да учи занает за автоелектричар кај мојот добар пријател и голем мајстор Кирил Шунтев . Кога му кажав да го научи детето да биде добар мајстор , се насмеа и рече :

- Фимко , занаетот се краде ! Ако е паметен , гледајќи ќе го научи !“

----- Фимка Гогова - Михајлова -----;

Осум години учеше и работеше кај него и кога положи за мајстор , си отвори своја работилница . Изгледа , бил во право . Мојот внук успеал да го украде занаетот од својот мајстор . Денес е добар и почитуван мајстор во Струмица . Тој е оженет и има едно машко дете , Андреј , роден 2005 година . Оваа година ќе оди во шесто одделение .

Снаата Гордана со право го носи своето име . Горда е , самоуверена и цврсто си стои на своите ставови . Секогаш е облечена модерно и многу внимава на нејзиниот изглед . Таа е добра мајка и домаќинка . Благодарение на занаетот на Иљо , имаат добар стандард . По природа е малку инаетчија , но што се однесува за работата , ништо не му бега од рацете . Живеат на горниот кат од куќата со родителите , но секој си е посебно домаќинство .

Снаата Ката постојано испраќа и пречекува деца од училиште , зашто нивни мајки работат во смени .

Вујко ми Илија живееше 77 години . Се разболе , западна во кома и почина . По негова желба , беше кремиран . На неговиот погреб бевме заедно со брат ми Симеон .

Вујна ми поживеа 5-6 години по смртта на вујко ми . И таа почина . Не беше во состојба сама да опстојува , да си ги врши своите лични потреби , па сиот движен и недвижен имот го препиша на некои пријатели со обрска да ја чуваат . Почина по три месеци , а пријателите го наследија целокупното богатство на вујко ми .

Не знам зошто не посвоија едно дете коешто ќе ги уживаше сите благодети на животот , а преку него ќе продолжеше и нашата врска со нив . Заминувајќи на оној свет , се оставија овде , на земјата , но не остана некој кој понекогаш ќе им однесе букет цвеќе и ќе им запали по некоја свеќа .

Тетка ми Мара се омажи во Скопје . Имаа куќа во Гази Баба . Во 1957 година , кога јас отидов на училиште во Скопје , ѝ се роди девојче коешто го крстија Виолета , (на буквата В)

*Семејна фотографија на баба ми во дворогн - 1959 година
Задниот ред од лево: тетин ми Добри , татко ми , брат ми
Симеон , јас (Фимка), тетин ми Томе*

*Во вгаориот ред: Соња , тета ми Мара , баба ми Јордана , мајка ми
тета ми Ката , Миле*

Во првиот ред: Мими , Виолетна , Момчило

*На сликагпа недосгпасува Снежана (ќеркагпа на Мара) која на
оваа фогнографија се ушгпе не е родена*

по името на нејзината баба Викторија. Таа и таму работеше како шивачка . Тетин ми Добре беше лимар по занает . Рус , со сини очи , многу работлив човек , но по природа беше многу љубоморен . Тоа ѝ пречеше на тетка ми , но со годините се навикна и го прифати тоа што ѝ беше дадено од Бога . Во 1961 година им се роди уште едно девојче коешто го крстија Снежана . Таа беше црноока , на мајка си , а Виолета беше руса , на татко ѝ .

Скопје во 1962 година ја доживеа најголемата поплава

и многу семејства останаа без покрив над главата . Едно од тие семејства беше и семејството на тетка ми . Нивната куќа се сруши и тие добија стан во Карпош .

Летото следната , 1963 година , Скопје го погоди катастрофален земјотрес во кој многу луѓе ги загубија своите животи . Се спомнуваше бројка од 1500 до 2000 луѓе . Многу згради и куќи беа разрушени , а луѓето останаа под ведро небо . Зградата во која живееше тетка ми остана цела , но беше напукана и неупотреблива за живеење . Двете згради до нив беа разрушени до темел . Во нив имаше многу мртви . Секој со својата судбина ! Преживеаните ги сместуваа под шатори , па така тетка ми, со малата Снежана која имаше црвена инфекција, дојде во Струмица и овде остана три месеци .

Скопје се обновуваше . Се изградија многу населби и во една од нив , Бутел 1 , и семејството на тетка ми доби барака за живеење . Во таа барака го поминаа остатокот од животот .

Виолета беше одлична ученичка. Заврши Средно техничко училиште , а потоа дипломираше на Факултетот за дрвна индустрија . Се омажи за Нове Ефремовски , момчето со коешто беше во врска уште од средношколските денови . Тој заврши Висока социјална школа , но никогаш не работеше на својата струка .

Виолета стана асистент на факултетот . Подоцна магистрираше , па докторираше и стана редовен професор . Имаат едно девојче , Емилија , коешто израсна во прекрасна млада девојка . Таа дипломира за инженер по дрвна индустрија и работи во некоја фирма како дизајнер . Живеат во населбата Ѓорче Петров каде што имаат куќа од родителите на Нове . Се посетуваме кога можеме и нашите средби секогаш се многу пријатни . Многу се гостољубиви и пријатни луѓе . Многу ги сакам , а Виолета има посебен респект кон мене како поголема дотка*.

*дотка = сестра ши женска роднина (дијал.)

Често се слушаме по телефон и сме во тек со случувањата во нашите животи .

Приказната за Виолета ќе беше многу поубава , некој ќе можеше и да ѝ позавиди , ако судбината не ги вмешаше своите прсти и не го нарушеше нејзиното здравје . Една година е на боледување . Со сите сили се бори да ја победи болеста .

За неа носам голема болка во душата . Постојано се молам на Бога да ѝ даде сила да се избори со болеста и да го продолжи нормално својот живот . Секогаш се потсетувам на зборовите на тетка Ванѓа : „ Никому не му е дадено само од доброто во животот .“ Нам ни останува да сме силни , да имаме вера во себе , да се бориме , да живееме со позитивна мисла и само така ќе успееме да преживееме .

Се надевам дека мојата сестра по тетка ќе го надмиме овој проблем и ќе ја врати насмевката на нејзиното лице .

Животниот пат на помалата сестра Снежана беше сосема поинаков . Заврши трговско училиште и се омажи за Кире , момчето со кое беше во врска . Им се родија две деца . Првото , Марија по името на баба си , а второто машко , Добре , по дедо му . Не помина многу време , нејзиниот сопруг навлезе во светот на дрогата . Се измачи со децата и на крајот се разведе . Остана да живее со тетка ми во бараката без никакви средства за живот . Живееја од пензијата на тетка ми што ја наследи од сопругот по неговата смрт .

Одлучи да се премажи . Сопругот ѝ беше Србин . Од тој брак се роди едно машко дете , Марио . Многу скромно живееја во бараката на тетка ми .

Тетка ми доби мозочен удар и почина . Ја испретивме до нејзиниот вечен дом .

Кога Марио беше на шестгодишна возраст , Снежана се разболе од рак на белите дробови . По две години лекување и таа почина . Ја погребаа во гробот на мајка ѝ . Тетка ми , така сакал Бог , не доживеа да ја види смртта на својата ќерка .

Марио остана со татко му , а двете големи деца се вратија кај биолошкиот татко .

Кире успеа да се из(в)лече од дрогата . Работеше како шофер и си изгради своја куќа . Беше преженет , но немаше други деца .

Бараката од тетка ми ја продадоа и од половината средства купија стан за Марио во кој живее со својот татко .

Дека животот пишува романи се потврдува и преку нашето секојдневно живеење . Некои семејства со генерации ги живеат нивните лоши судбини . Семејството на тетка ми Ката дванаесет години живееше во Призрен . Таму им се родија четири деца : Соња , 1948 ; Миле , 1950 ; Мими , 1954 и Момчило 1956 година . Се омажи млада , на осумнаесет години . Далеку од нејзиното семејство , без ничија помош , ги растеше четирите деца . Во животот никогаш не тргна на работа . Основното занимање ѝ беше домаќинка .

Во тоа време воените семејства имаа посебна грижа од страна на државата . Добиваа бесплатно дрва за огрев . Секој месец добиваа пакети со основните продукти за семејството - брашно , шеќер , маст... Станбеното прашање им беше решено , а и платите на военте лица беа добри . Во една прилика со татко ми и мајка ми ги посетивме во Призрен . Бев изненадена кога слушнав како поголемиот дел од населението зборува албански , а младите по улиците и навечер по корзото беа модерно облечени .

Тетка ми Ката годишните одмори секогаш ги користеше доаѓајќи на гости во Струмица . Остануваа и по еден месец . Дворот се исполнуваше со детски гласови , а баба ми месеше дневно по две тепсии леб .

По дванаесет години поминати во Призрен , тетин ми Томе доби прекоманда во Битола . Овде Соња заврши текстилно училиште . Татко ѝ многу строго се однесуваше кон неа , а брат ѝ Миле постојано ѝ беше зад петите . Дали строгоста

придонесе или судбината си го направи своето , таа побегна по еден студент кој студираше Економски факултет во Ниш . Јово , така се викаше момчето , беше од едно село 25 км. оддалечено од Лозница , а се запознале преку весник . По некое време направија свадба на која отидоа и нејзините родители , а беше присутен и мојот брат Симеон . Беа многу загрижени како ќе живее таму . Планинско село , по една куќа на секој рид , нема жива душа околу тебе , освен стоката што ја чуваат .

Тетин ми Томе се пензионира и реши да направи разменана становите за Струмица . Иако беше битолчанец , сакаше да живее во Струмица .

Миле имаше завршено осмо одделение и со седумнаесет години Трајчо го вработи во Предилницата „Струмичанка“.

Мими , по завршувањето осмо одделение го дадоа да го изучува берберскиот занает . Тој беше мирно и трудољубиво дете и никој не можеше да претпостави дека во подоцнежните години ќе стане хроничен алкохоличар . Какви ли не проблеми преживејаа со него . Го пријавуваа во полиција , ноќе бегаа од дома и преспиваа кај мене , а дома се враќаа во раните зори кога тој веќе е заспан ... Неколку пати го сместуваа во специјалните установи на лекување , но ништо не помогна . Паѓаше по улиците , а децата се собираа околу него . Почина од алкохол на 35 години . Татко му , од срам и од жал , две години не излезе надвор од станот . Му препукна срцето и тој почина .

Четвртиот син , Момчило , кога дојде од Битола , беше петто одделение . Симпатично и надарено дете . Беше добар атлетичар и ако продолжеше со тренирањето , патот кон успехот му беше отворен . Како растеше , покажуваше голема дарба кон уметноста . Изработуваше скулптури во дрво и многу убаво црташе . Приредуваше сопствени изложби . Долго време работеше во кафеаната „Јавор“ кај Истатов , како домаќин . Овде имаше и своја соба каде често остануваше на спиење , а дома се враќаше сè поретко . Официјално не се ожени , но

десет години живееше во вонбрачна заедница со Соња Нанова . Еден ден , кога Соња се вратила од работа , го нашла мртов во постелата , посинет , како што го оставила утрото - легнат на истата страна . Почина на 40 - годишна возраст .

Тетка ми доживеа за неколку години да закопа тројца од своето семејство . Со висок притисок и дијабетис , таа поживеа седумдесет и седум години .

Поголемиот син , Миле , поработи во предилницата , а потоа замина за Франција . По две години се врати , па го вработивме како возач во „Траншпед“ . Се ожени со добро девојче , од добра фамилија , од семејството Џидалови . Маре , така се вика неговата сопруга , работи како воспитувач во Детската градинка . На улицата „Маршал Тито“, на местото од старата куќа на татко ми , направија голема куќа со дуќани во приземјето .

Им се родија две деца . Првото , машко кое го крстија Томчо , по името на дедо му , а второто , девојче , Катерина , на баба и Ката .

Томче од малечок беше робусно дете коешто тешко можеше да се скроти . Порасна и реши да стане семеен човек . Се ожени со Тања . Имаат две прекрасни деца , Миле и Тамара . Тие се веќе големи . Одат на училиште . Томче неколку години работеше во Лондон . Сега вози камион низ европските држави .

Миле на 52 години доби склеротични промени . Не беше во состојба да оди на работа , а и дома беше под постојана контрола . Такапоживеа 12-13 години . Ненадејно почина летото 2015 година , на 65 - годишна возраст .

Ќерката Катерина порасна во многу убава и симпатична девојка . Заврши економско училиште и се омажи веднаш по матурирањето за Марјан Јанев , нејзиното момче со кое подолго време беше во врска . Роди девојче кое го носи името на баба и Елена . Елена сега е матурантка - четврта година во Економското училиште .

По неколку години се родија близначките Дарија и Марија . За голема несреќа и жал , една од близначките е со психофизички оштетувања . Станува збор за Дарија . Катерина поминува низ многу тешки денови . Да ѝ даде Господ сила и трпение да го издржи тој голем товар во животот , зашто ништо не ни се случува по наша волја и ништо не зависи од нас .

Соња направи еден непромислен чекор од кој понатаму многу претрпе во животот .

На 18 години човек и не е во состојба да ги донесе најправилните одлуки . По свадбата , нејзиниот сопруг Јово се врати на факултетот во Ниш . Таа остана сама со неговите родители. Селото Брњац е горе високо во планината, оддалечено 25 км. од Лозница . Во селото немаше ниту здравствена станица , ниту телефон . Беше бремена во последните месеци од бремето , кога нејзините родители ѝ предложија да дојде во Струмица и тука да се породи . Нејзиниот сопруг категорично одби неговото дете да се роди во Македонија . За условите не сакаше ни да разговара . Неговата мајка во истите тие услови родила неколку деца и ништо не и недостасувало . Не најдоа заедничко прифатливо решение , па Соња одлучи да дојде во Струмица. Овде , во Струмица , во 1968 година се роди нејзиното девојче кое го крстија Лидија . Сопругот ѝ беше толку лут , што не покажуваше никаков интерес за детето .

Лидија растеше во големо семејство , со тројца вујковци, баба и дедо . Ако се разболеше , јас бев тука , зашто и двете со мајката немаа здравствено осигурување . Ни беше миленичка на сите . Ја сакав како мојата ќерка Сузана . Првите златни обетки и беа од мене , како и велосипедот за првиот роденден . По една година , Трајчо ја вработи Соња во Предилницата „Струмичанка“. Беше 21 година и имаше потреба да излезе , да прошета , но нејзиниот статус не беше разрешен . Татко ѝ ја држеше строго под контрола . Веројатно се чувствува во безизлезна ситуација , штом одлучила да му напише писмо на

сопругот . По три години од нивната разделба , кога никој не го очекуваше , на вратата се појави зетот Јово . Остана неколку дена , работите се испеглаа и Соња со девојчето замина за Лозница . Тој го имаше завршено факултетот и работеше во Општинското собрание во Лозница . Наскоро добија стан , Соња се вработи во фабриката „Вискоза“ и животот им тргна во подобра насока . Добија уште едно девојче , Тања , но односот на таткото кон девојчињата засекогаш останал различен . Кон Лидија се однесувал постудено и без емоции , а таа тоа го чувствувала многу добро .

Лидија заврши средно,Тања стручно геодетско училиште .Со Граѓанската војна во Југославија во 1991 година , животот во Лозница станал опасен за живеење. Реката Дрина ја дели Лозница од Босна . Постојано се слушал татнежот од оружјето . Како што кажуваше Лидија , Дрина била црвена од крв . Постојано носела мртви човечки тела . Таа дојде во Струмица кај своите баба и дедо и повеќе не се врати кај родителите . Кога почина дедо ѝ , Лидија остана да живее со баба ѝ . Живееја од пензијата што ја наследи тетка ми .

Тетка ми Ката ги преживеа сите можни катастрофи во животот.Ако се умираше од тага , таа сигурно ќе беше меѓу првите .

Лидија остана да живее во станот од баба ѝ . Се омажи и роди едно машко дете , Стефан , кој е втора година во средно училиште . Не можам да кажам дека е среќно омажена . Љубомората од страна на нејзиниот сопруг постојано им ја нарушува среќата во животот . И покрај сите проблеми со кои се соочува , таа е неверојатно позитивна личност .- секогаш насмеана и расположена . Никогаш не се забележува дека нешто ѝ недостасува од животот . Со мојата ќерка Сузана се како родени сестри , неразделни се , а мене ми се обраќа со „мајче“!

Татко и почина од карцином на белите дробови . Соња

----- Роднини и судбини -----

со години има изразени склеротични проблеми заради кои не може сама да патува и неколку години не е дојдена во Струмица.

Тања израсна во вистинска убавица . Висока , стројна , убава како манекенка . По завршувањето на Средното геодетско училиште се омажи . Набргу ѝ се роди ќерката Јована . По неколку години на свет дојде и синот Стефан . Иако имаа две прекрасни деца , не им одеше најдобро . Со години во бракот провејувале сериозни проблеми кои , на крајот , доведоа до развод . Ќерката Јована , веќе во пубертет , одлучи животот да го продолжи со татко ѝ во нивната куќа . Тања со синот Стефан ја напушти куќата и отиде да живее под кирија . Таа одеше на работа , а детето го чуваше мајка ѝ .

Беше млада и убава . Животот е предизвик и треба да го живееме . Повеќе години е во врска со партнер кој е помлад од неа и од кој таа е многу задоволна . Живеат заедно . Ќерката Јована заврши средно образование и се вери . И таа зачекори по патот на својата судбина .

Соња живееше сама во станот , но Тања ја имаше под контрол а зашто таа со години имаше изразени знаци на склероза . При една таква посета ја нашле вратата полуотворена , а таа падната . Неколку часа лежела почината . Го напушти овој свет со многу чемер во душата од својот и од животот на своите ќерки . Лидија со сопругот отиде на погребот на својата мајка која неколку години ја немаше видено . Таа празнина засекогаш ќе ја носи во нејзиното срце . Соња замина од овој свет само шест месеци по смртта на нејзиниот брат Миле , последните денови од јануари, 2016 година .

Со нашето раѓање , единственото нешто што ни е загарантирано , од кое нема бегаше , е нашата смрт , а тоа значи нашето повторно раѓање .

Ги молам досега споменатите личности да ми простат ако некаде сум згрешила во описот на нивните животи и карактери . Се трудев да бидам што пореална , па така нашите

потомци да знаат нешто повеќе за своите претци . Себеси се сметам за просечна личност и не знам како се охрабрив да седнам да пишувам за мојот и за животот на моите најблиски . Можеби по две-три генерации ќе се најде некој којшт ќе ја продолжи семејната историја .

Преку ноќ ни се случуваат работи за кои никогаш не сме размислувале . Веројатно тоа некаде ни е запишано , само треба да дојде време кога ќе излезе на површината . Сè што доаѓа во животот го прифаќам како дадено од бога .

Го молам секој ден да ни даде сила и трпение да го издржам она, што го носи утрешниот ден . Да не бараме многу од животот ! Ако не знаеме да се радуваме на малите нешта и ако не допуштиме тие да нè прават среќни , можеби ќе ги испуштиме убавите моменти од животот кои , чекајќи да ни се случи нешто големо , можеби никогаш нема да се повторат . И кога ти е најтешко , не очајувај ! Во секое лошо има и нешто добро и во секое добро има и нешто лошо .

Животот е непредвидлив . Бог нè става на испит ; нè става пред различни искушенија ; ја проверува нашата духовна и телесна сила , но никогаш нема да дозволи целосно да се скршиме . Секогаш кога ќе го повикаме , ќе биде покрај нас и ќе ни подаде рака . Секому во животот може да му се случи да падне , но важно е да собере сили да стане , зашто , во спротивно , може да се случи послоните да те прегазат . Чекорејќи низ животот , некогаш ни се чини како да одиме боси по трње , но со време , се навикнуваме да живееме со таа болка .

Драг читателу , продолжи да чекориш ! Навикни се на болката , таа ќе биде твој вечен придружник додека ја газиш оваа земја . И , не заборавај да уживаш во ситните радости , зашто големата среќа , речиси , и не доаѓа .

Некои од моите сонови...

1. Кратко време по погребот на мојот сопруг , двајца од неговите другари , Лазо Караколев и Љупчо Апостолов ме известија дека планираат да го посетат местото на несреќата . Сакаа да дознаат има ли преземено некоја законска процедура за да се утврди кој е виновен за сообраќајната несреќа и дали ме следува некое материјално обештетување .

Денот на заминувањето не ми беше познат .

Една ноќ го сонувам Трајчо како лежи во мртвечки сандак , покриен до вратот . Седам до него на едно малечко столче . Во еден момент ги отвора очите и ми вели : „Фимка , не се надевај на Бугарите , ништо нема да добиеш , бидејќи јас бев виновен !“

Утредента претпладне дојдоа двајцата другари кои се вратија од Бугарија таа ноќ и ми ја соопштија истата вест што веќе ја слушнав во сонот од Трајчо .

2. Овој сон го сонив шест години по неговата смрт .

Беше ноќта спроти празникот Варвара кој се слави на 17 декември .

Тој ден , 17 декември , беше закажана регистрацијата со мојот втор сопруг .

Вечерта спроти празникот , се наоѓам на еден голем булевар , а од другата страна доаѓа Трајчо , облечен во мантилот од твид материјал што го носеше и со капа на главата .

Застанав . Тој доаѓаше накај мене . Во друга прилика веднаш ќе го прегрнев , но сега , свесна и во сонот дека утре се мажам за друг , стоев и се срамевав да го погледнам .

Тој застапа спроти мене и ме поздравува .

- Здраво , невесто , кај тебе има нешто ново !

Јас ништо не одговарам ... Ниту го погледнувам . Тој со едната рака ме потчукнува по рамото и ми вели :

- Ако , ако ...! Јас не се лутам , ти си многу млада !

И , си замина .

Останав засрамена , натажена , ми доаѓаше да заплачам од мака . Гледам како заминува и си мислам : „ Од каде знае тој дека утре ќе се мажам за друг ?“

Тетка Ванѓа велеше : „ Мртвите знаат сè за нас , а понекогаш дури ни помагаат да решиме некои проблеми во животот “.

3. Кога ќе ни почине некој близок , при секое одење на гробот носиме некаква храна што ја поделуваме на луѓето околу нас . Редовно нешто подготвував , носев на гробот и секојпат си мислев : „ Зошто го правиме ова ? Некој ќе го изеде , некој ќе го фрли . Какво фајде од тоа имаат умрените ?“

Го сонував секоја ноќ и , една ноќ во сонот , решив да го прашам :

- Трајчо , да те прашам нешто ! Тоа што го раздаваме , се наоѓа ли нешто пред умрените или само ние си го јадеме ?

Откако ме ислуша , ми вели :

- Што и да дадеш пред умрените стои , но лебот и пченицата најмногу ! Но , ти си раздавај , од сè си раздавај !

По две недели од тој сон , колку ме убеди , колку не , една ноќ , сонувајќи го , решив повторно да го прашам за истата работа . Само што сакав да му го поставам прашањето , тој ме пресретна :

- Зошто ме прашуваш за истата работа ? Нели ти кажав , што и да дадеш пред умрените стои , ама лебот и пченицата најмногу .

Разговарајќи со тетка Ванѓа околу тоа , еднаш ми рече :

- Често пати се случува душите на починатите да искажат желба кон некое јадење што им било омилено додека биле живи на земјата . Оттаму и односот на живите кон желбите на починатите .

4. Мојот сопруг беше голем мераклија на скара , особено по ќebaпи . Во неделните денови ручекот често ни беше скара , најчесто ќebaпчиња . Беа поминати два-три месеци од неговата смрт , кога еден ден кај мене на работа дојде мојата колешка Ружа Паланова .

Се изненадив кога ми кажа зошто е дојдена . Го сонила Трајчо кој ѝ порачал : „ Ќе одиш кај Фимка и ќе ѝ кажеш дека ми се јадат ќebaпи !“ Од каде знаеше Ружа дека тие на Трајчо му се омиленото јадење ? Јас сè носев на гробот , но за ќebaпи никогаш не се сетив . Во тоа време работев во Советувалиштето за мајки и деца во Детскиот диспанзер .

Го собрав персоналот, купив сто ќebaпи и леб и му ја исполнив желбата на мојот покоен сопруг .

5. Многу години беа поминати од неговата смрт . Јас работев на Хируршкото одделение и едно утро , со колешката Александра Буралиева , со којашто работевме заедно , седнавме да се напиеме по едно кафе . Таа ме праша кога е роденденот на синот Митко . Кога и одговорив дека беше вчера , жената остана со отворена уста .

- Не е можно , ми вели , ноќеска го сонив Трајчо пред Градското собрание одеше некаде дотеран . Се поздравивме и го прашав каде ќе оди , а тој ми одговори : „Одам дома , денеска на Митко му е роденден !“

Ете , се потврдуваат зборовите на тетка Ванѓа дека мртвите за нас знаат сè .

6. Беа поминати две години од смртта на мојот сопруг. Беше крајот на 1971 година . Сонувам убава природа , зелена трева низ која тече бистро поточе . Десно од мене имаше бавча оградена со трње во која имаше еден голем орев . Под оребот стоеше една жена . Ја познавам , се вика Тофа . Во рацете држеше мало дете . Однаш , до мене се појави една женска личност во

----- Фимка Гогова - Михајлова -----

која ја препознав Св. Петка , облечена во темно сина одежда , како на иконите . Погледнав во неа и ја прашав :

- Света Петко , мајко , тоа дете на Тофа ли е ?

Таа ме погледна и ми одговори :

- Таа нема деца , но ова сега ќе си го земе !

Жената ја немав видено одамна , работеше во Градското собрание . Не знаев дали е мажена и дали има или нема деца . Неколку дена по сонот , излегувајќи од работа , ја сретнав нејзината постара сестра Доста . Таа живееше спроти Детскиот диспанзер , каде што работев и јас и го раскажав сонот . Таа ги подигна рамениците и рече :

- Мажена е , но немаат деца . Само Господ знае што ќе се случи !

По четири-пет години дознав дека си посвоиле девојче и се преселиле да живеат во Скопје .

За Бога годините се еден миг , „... .сега ќе си го земе !“ , за нас долги пет години . Тетка Ванѓа знаеше да каже : Не постои време , нема минато , сегашно и идно време , сè се случува сега .

7. Годината 1969 , кога ми почина сопругот , надгробните споменици и фотографиите се изработуваа во Скопје . Мајсторот којшто го монтираше споменикот , лично ги нарача фотографиите од Скопје . Ги изработуваше еден негов пријател . Споменикот беше готов , само требаше да се залепат специјално печените фотографии . На свекорот ја поставија , а на Трајчо паднала при транспортот по пошта и се скршила . Вторпат се правеше фотографијата , но и овој пат , при вадењето од фурната , пукнала . Се ближеше годината , а на споменикот од Трајчо сè уште немаше слика .

Жената на мајсторот ми кажа дека ќе оди за Скопје по работа и лично ќе ја земе фотографијата . Јас не знаев кога ќе оди за Скопје . Една ноќ , во сон , се наоѓам во гробиштата , до некој женски гроб . До мене стојат двајца и разговараат за

фотографијата на споменикот . Јас ги слушам и им велам :

- И на Трајчо ќе биде исто толку голема !
- Во истиот момент слушам глас кој ми вели :
- Ама неговата пак се скрши !

Станав утрото и отидов кај мајка ми да и кажам што слушнав во сонот . Кога ѝ раскажав , таа ме погледна многу зачудено :

- Пред еден час , ми рече , овде беше жената на мајсторот . Ти уште спиеше , па влезе кај нас . Синоќа се вратила од Скопје , но фотографијата по третпат се скршила .

- Како се случило тоа ?

- Уште кога пристигнала во Скопје , отишла прво кај мајсторот . Не била извадена од печката и била премногу жешка за вадење . И казал на жената дека ќе ја испрати по калфата на автобусот кога ќе тргне за Струмица . Автобусот требало да тргне во 14 часот . Жената седела на клупата и во пет минути до 14 часот нешто паднало и шиштело пред нејзините нозе . Ја подигнала главата и го видела калфата жолт и исплашен . Пред нејзините очи , по третпат се крши фотографијата , а гласот од сонот стана реалност .

Тоа што се случуваше со надгробната фотографија не беше случајност . Си имаше своја порака , но јас не успеав да ја сфатам .

Годишнината помина без фотографија на споменикот . Му ставивме обична , врамена фотографија .

Секогаш не можеме да го разбереме јазикот на мртвите .

8. Една ноќ , во сонот , го здогледав Трајчо како со толпа народ влегува во една голема зграда . Тргнав по толпата и влегов во една голема сала со редици столови од двете страни . Луѓето коишто влегуваа , ги немаше , како да излегле од спротивната страна . Но , од десната страна седеа двајца млади луѓе од кои , едниот беше Трајчо .

Застанав зад нив и му се обротив на Трајчо :

- А , тука си бил !?

Тој ми одговори :

- Фиме , оди си оттука , тебе тука не ти е местото !

- Е , сега , кога те најдов , не одам никаде ! - му велам .

Кога виде дека продолжувам да стојам , му се обрати на тој до него да се помрдне за едно место налево . Јас со еден чекор се префрлив и седнав меѓу нив . Го фатив Трајчо под рака , а тој беше облечен во костумот со кој го погребавме .

- Знаеш ли , му велам , пред некој ден ја сонував мајка ти ? Ми посака баница , тенки кори со квасец . И денеска донесов на гробот .

- А , а , а , апнавме , апнавме ! Многу беше вкусна !

- Знаеш , кога во недела доаѓам на гробиштата , им ги раскажувам моите сонови на твоите сестри , но тие како да не веруваат . Сестрати , поголемата, вели: „Фимка , Фимка ,а , а , а !Тие веќе ќе изгнијат , а ти за сонови ми раскажуваш !

Тој ме гледа и вика :

- Само си ги слушам , знаеш дека тие не веруваат . Не им раскажувај , зошто им раскажуваш ?

- Сестра ти , постарата , зборува : „ Како го купивте тој стар автомобил , смртта си ја донесовте !

А тој :

- Ти убаво знаеш , вината не е во автомобилот , јас не можев да сопрам !

Го факам за челото . Кога умре , овде имаше рана од стаклото , сега нема ништо !

- Кажи Киро , му се обраќа на тој кој е од мојата лева страна , овде не е важно каков ќе умреш !

Го погледнав момчето до мене . Млад , во тегет костум , со бела кошула и врска , со бујна црна коса .

Сега го прашав него :

- Ти , од каде си ? (Бидејќи знам дека Трајчо е умрен.)

----- Роднини и судбини -----

- И јас сум од таму , со Трајчо !

- Ти кога си умрен ?

- Јас сум одамна умрен . Ти не ме знаеш , ти беше толкава (покажува со раката колкава сум била) кога јас умрев .

- Кој си ти ?, прашав .

- Јас сум Киро Варгаљаков !

Во сонот молскавично размислувам дали знам семејство со такво именување кое има умрено млад човек .

На долната улица , под мојата куќа , има семејство Варгаљакови , но тие немаат умрено брат .

Му се обраќам :

- Не те знам !

Тој гледа во мене и повторува :

- Не , не ме знаеш , ти беше толкава (пак покажува со раката) кога јас умрев .

По раката со која ми покажуваше колкава сум била , можев да заклучам дека сум била три до четири години . Во сонот правам пресметка : Ако сум била толкава , а сега сум дваесет и седум години , поминале повеќе од дваесет години .

- Е , Киро , Киро , сега дома си мислат : од Киро нема ни коска , а вие тука со Трајчо гулај си терате ! - му велама .

Двајцата почнаа гласно да се смеат и да се превиваат од смеење .

- Е , мори Фимке , ако знаете оти ни е убаво и вие ќе сакате да умрете !

Во тој миг се разбудив . Како да се вратив од друг свет . Беше пет часот наутро . Отидов кај мајка ми . Таа беше станата .

- Мамо , дали знаеш некое семејство Варгаљакови да имаат умрен млад син ?

- Има едни долу по поројот кај фурната , но ти не го знаеш , тој е умрен многу одамна .

Не се сети на името , а јас не ѝ кажав .

Кога стана татко ми и кога слушна за што зборуваме , ѝ

рече на мајка ми :

- Е , па ти ! Не знаеш ли , Киро се викаше !

На мојата приказна за сонот не знаеја што да кажат . По објаснувањето се сетив на неговата мајка , баба Стојна . Таа кај мене во амбулантата редовно ги носеше внуците за инекции . Решив да ја посетам дома . Ја најдов куќата и ја викнав баба Стојна . Таа се изненади кога ме виде во нејзиниот двор , па згора на тоа и толку рано .

Откако ја поздравив , ја прашав :

- Ти имаш ли умрен син ?

- Имам , чедо , но ти не го познаваш . Тој е умрен пред дваесет и четири години .

Кога баба Стојна го слушна мојот сон , малку ѝ требаше да се онесвести. ѝ опишав во што беше облечен нејзиниот син . Таа го потврди истото . Ми донесе слика да го видам , но тука беше слаб . Мајка му рече дека кога се сликал , бил болен .

При првото мое одење на гробиштата , го најдов неговиот гроб . Му запалив свеќа и му се заблагодарив за неговата посета . Верувам дека душата на неговата мајка после дваесет и четири години најде малку спокојство .

Со самото раѓање зачекоруваме во животот и постојано чекориме кон смртта . Таа е вечен придружник на човекот . Ненадејно доаѓа и нè зема .

Животот треба да го сфатиме како факт дека ќе живееме сто години , а можеби уште утре ќе си заминеме . Никој не успел да и побегне , таа секогаш е чекор пред нас и не чека . Човекот најмногу се плаши од смртта , но Ванѓа ја гледа како убава млада жена со долги руси коси . Таа е гласникот за нашата душа дека Бог не повикува од другата страна , во вечноста .

Со смртта на тетка Ванѓа , познатата светска пророчица , а моја блиска и драга пријателка , завршија нашите физички средби , но духовните продолжија преку моите сонови . Осумнаесет години постојано беше во моите сонови во кои

и ги раскажував моите проблеми од животот , а таа наоѓаше начин како да ми помогне .

Сакам да го раскажам сонот што го сонив на 31 март 2011 година и го запишав , зашто тоа беше едно големо видение .

9. Се наоѓам во еден град со група луѓе ... и познати и непознати . Меѓу нив беше и мојот сопруг . Застанавме пред една куќа и слушнав како луѓето зборуваат : „Ова е куќата на Баба Ванѓа !“

Јас се израдував и си помислив : „ Ќе влезам да ја видам , и така одамна не сум ја видела . Никој не се осмелуваше да влезе , но јас секогаш сум влегувала кај неа слободно .

Ја отворам вратата и влегувам . Внатре седи тетка Ванѓа и гледа на еден човек .

- Тетка Ванѓе , идам само да те видам , замилев за тебе ...!

- Каде си , мори , одамна те нема ?!

Јас ја гушкам , и таа ме гушка .

Јас ѝ велам :

- Многу те сакам !

А таа ми одговара :

- Знаеш дека и јас те сакам !

Седнавме на еден кревет , а таа :

- Чекај , Фимка , малку да се одморам !

Јас легнувам до неа и ѝ велам :

- Подигни си ја главата , да ми легнеш на раката , за подобро да те гушнам , наместо мајка ми .

Помина некое време . Во собата влегоа неколку жени со деца . Ме фати за рака , ме стисна до неа и почна да зборува на една од жените :

- Што туку ми се жалиш - те тоа , те она ... Ти мислиш само ти си имаш маки ! Ја гледаш ли оваа жена ? - и во тој момент ми ја стави другата рака на устата за да не прозборам . Знаеш ли колку страдала , знаеш ли колку маки има , а гледај колку е

храбра !

Жените ги наведнаа главите без да кажат збор . Излегоа од собата . Останавме двете сами .

- Тетка Ванѓе , ние викендицата ја продадовме и му купивме стан на Емил и тој веќе е вселен . Ти знаеш дека со Коце две години се карав да ја продадеме , ама тој не сакаше .

Таа ме погледна и ми рече :

- Во право е Коце , тој ја градеше за да живее во неа .

- Ама , тетка Ванѓе , на Емил му требаше стан !

- Паметна си ти ! - ми рече . Тој си е виновен и сега си плаќа , тој работеше за КОС .

- Знаеш ли ти оти лани те сонив и ти ми кажа дека вилата ќе ја продадеме и ќе му купиме стан . Дури ми кажа дека Емил ќе се ожени и дека девојката е арна .Почна да ми кажуваш за мајка и и татко и , но влегоа некои луѓе и ти не ми докажа .

Таа ме погледна и ми се потсмевна .

Во собата влегоа некои луѓе , а од мојата десна страна стоеше синот Митко . Тетка Ванѓа се наведна кон мене и ми рече :

- А мори , таа туту-питу (и ја искриви устата) како ти се навеја во куката , арно што ти се мавна од главата !

Слушаш ли , Мите ? - му реков , а тој ме гледаше и молчеше .

Надвор е ноќ . Долго се задржав кај неа . Излегов надвор. Го барав Коце , но него го немаше . Се чудев како и со кого ќе си одам .

Пак влегов внатре . Куката беше празна . Немаше никој. Влегов во собата кај тетка Ванѓа . Креветот беше преместен до прозорецот , а таа беше легната и покриена со бела покривка . Си помислив да одам да ја бакнам и да си одам .

Се доближив , а таа ми рече :

- Фимке , легни си до мене да се одмориш малку !

- Аман , тетка Ванѓе , надвор веќе осамнува , кога ќе си

одам ?

- Легни си , мори ! Легни си !

Јас легнувам до неа на креветот , ама место не ме фаќа . По некое време , таа стана и отиде во другата соба . Отидов по неа , а таа седеше на едно столче . До неа имаше едно големо тенцере со варени компири и различен зеленчук , а таа како да го гмечеше со раката .

- Што правиш ? - ја прашувам .

- Нели гледаш , одговори , некаква манца !

Првпат слушам за таква манца . Таа се смееше и ми рече :

- Уште ќе учиш , уште...

Куќата повторно се исполни со луѓе . Некои доаѓаа , други се поздравуваа и си одеа ; некои и даваа пари . Јас се подготвив да си одам . Си помислив : „ Не и кажав да ми гледа , но ќе ја прашам нешто .“

-Тетка Ванѓе , да те прашам нешто ? Ќе има ли свадба во нашата куќа ?

- За Емил ли ме прашуваш што сум ти кажала ? Ќе има , ќе има , работите одат на добро . Ајде сета врви си ! - и ми стави пари во џебот .

- Нека , ќе ти се најдат !

Во моментот се разбудив од сонот . Беше 5 часот наутро , истото време кога ја напуштив и куќата на тетка Ванѓа . Станав и го запишав сонот точно до збор , а и ми поминуваше низ главата како на видеолента .

По промоцијата на книгата Ванѓа и јас престанав да ја сонувам , како да ја исполним обврската што ја очекуваше од мене .

Во текот на годината ја сонив само еднаш .

10. Доаѓам до една куќа за која знаев дека во неа е Ванѓа .
Влегов на влезната врата и ме пречека еден маж .

- Горе ли е Ванѓа ? - го прашав .

- Да ! - ми одговори тој , но овде нема место и не може да остане .

- Бре ! - си велам , за неа немало место !

Се качив горе . Во една голема соба таа лежеше на креветот , а наоколу седеа повеќе жени .

- Тетка Ванѓе , ѝ реков , слушам за тебе овде немало место , јас ќе те земам кај мене дома . Ќе ја земам и мама и ќе ве однесам во црквата „Свети Петнаесет тивериополски свештеномаченици “. Знаеш дека нашата куќа е голема , има место колку што сакаш , само луѓе нема. ..!

Таа ме погледна и ми рече :

- Во таа куќа и ќе нема луѓе!

Нејзините зборови се застрашувачки , но изгледа се вистинити . Децата на синот се во Швајцарија и не верувам дека ќе се вратат да живеат овде .

По мене и после Митко , овде ќе биде клуч на врата .

**Белешка за авторката
Гогова - Михајлова Фимка**

Фимка Гогова - Михајлова е родена 1942 година во Струмица , каде што го завршила осумгодишното образование . Завршила Средно медицинско училиште во Скопје , отсек за медицински сестри .

По завршувањето на Средното медицинско училиште се вработила во Болницата во Струмица . Поради нејзината хуманитарна ориентираност , во 1971 година била назначена за главна сестра во Заводот за рехабилитација на деца и младици во Банско , а потоа и за главна сестра во Медицинскиот центар во Струмица .

Била делегат во Републичката конференција на жените , еден мандат била делегат во Републичката заедница за социјална заштита и еден мандат делегат во Општествено-политичкиот собор во Собранието на општина Струмица .

За нејзината несебична активност и пожртвуваност во работата добила бројни признанија и дипломи , како и Орден за труд со сребрен венец од Претседателството на СФР Југославија .

Автор е на книгата *Ванѓа и јас* , Струмица , 2013 година .
Роднини и судбини е нејзина втора книга.

Во подготовка е нејзината трета книга *Сведоштва за Ванѓа* .

Лектор,
Васка Кирова

Љубовта не се добива на послужавник , таа се заслужува со многу отстапувања, толеранција и разбирање ; таа се раѓа и умира . Често сами сме виновни за смртта на нашата љубов . Само чистата и искрена љубов што треба да зрачи од нас , ни го исполнува срцето и не прави среќни . Кога ќе замине од овој свет , ништо нема да понесеме со нас , само љубовта и добрината што безусловно сме ги делеле , остануваат да не красат . Тие се единствениот багаж и наш придружник по патот до вечноста . (Морам да се потпирам на цитати, оти за книгата , најдобро зборува самата книга!)

Драг читателу , продолжи да чекориш ! Навикни се на болката , таа ќе биде твој вечен придружник додека ја газии оваа земја . И , не заборавај да уживаш во ситните радости , зашто големата среќа , речиси , и не доаѓа .

Оваа книга е автентичен документ за еден период од 130 години. Иако гледан со диоптрите на авторката , многу работи се кажани онака, како што се случувале во реалноста . Можеме да ја читаме дијахроно - и како монографија и како повест на една фамилија и како роман... Јасниот и разбирлив стил , јазикот и искреното и ненаметливо раскажување ја прават оваа книга достојна да се вброи во богатиот фонд на македонската книжевност , па затоа најтопло ја препорачувам за читање.

Иван Котев

***„Ете , такое е жиеотот во едниот џеб ти става, од другиот ти зема.
Некое ереме исплашено наслушнуеае, но не чуе ништо,
освен тишината... “***